

LUGUSID AJAST KUI EESTLASED VEEL ELBROZI MÄGEDES ELASID

Praudli predstavljajem.....

Proloog

Maila tormas mööda tuba ringi, must hõlst ümber ja kilkas „ma olen täitsa kohalik, ma olen täitsa kohalik. „Mind ei tunne keegi ära, ma olen infiltreerunud“. Kui päikesest puutumata kahkjas pale ja pearäti alt väljaturritav blond juuksetutt välja arvata, siis iraanlanna, mis iraanlanna. Pane koos eesliga vaibale ja lase aga lendu....

Kolmveerand aastat kestnud maakuulamist ja asjadest arusaamise poole püüdemist tundus kõik sujuvat (emotsionaalse soojenduse käivitamiseks rõhutada lause hääldamisel sõna „tundus“, vajadusel korrata lauset).

Otsus asukohariigi valikuks oli tegelikult tehtud juba Aktru alpilaagris 2014 aasta suvel. Lihtsalt sõnapaaris „Island või Islam“ sattus Island olema esimene. Juba oktoobris alustasime suhtlemist varasemalt riiki külastanutega, reisbüroodega, kohapealt pärit kohalike tudengitega, kohapealt pärit kolleegide elukaaslaste, kohalike turismiettevõtetega ja enam ei mäletagi päris täpselt kellega kõik veel. Isegi Einari paksust pahtlitolmust ummistunud hingamisteede tõttu hapnikuvaegusesse jäänud aju töötas kaasa, töötas tulla jälle üks grupijuhiga matk. Ühesõnaga, valmistumine oli laiapõhjalisem kui eales varem viimastel aastatel.

Kõige tähtsam asi Iraani reisi juures on viisa. Piiril pakutavate viisade kestvuse kohta täit selgust saada aga ei õnnestu. Täiuselähedase tõenäosusega on viisa võimalik saada kaheks nädalaks, tingimusel muidugi et ühegi iisraellase käsi ole sinu passi varem puutunud. Pikema perioodi võimalikkuse kohta ladina tähtedega kirjutatud infot ei leidu ka Helsingis asuva saatkonna kodulehel mitte. Püüame reisibüroodele külje alla ujuda, aga nemad on meiesuguseid nõus teenindama vaid siis kui nõustume nende giidil käest kinni hoides reisima. Iraani saatkond on kirjutanud kodulehel pika jutu sellest, kuidas viisa saamiseks tuleb lennukipilet ja pakk raha näpus intervjuerimiseks Helsingisse ilmuda.... Ühesõnaga, mida pikemalt valmistuda, seda rohkemaks tuleb valmistuda. Pikk hoovõtt aga väsitab, Einar loobub juba varases staadiumis. Viimaks maksame netis ennast parimaks kohalikus reisifirmaks tituleeriva Touran Zamini Šveitsi pangas asuvale arvele igaüks viiskümmend euri. Vastu peame saama koodi, mida Helsingisse saadetavale viisataotlusele märkida. Et nagu küllakutse või nii. Osa meist saabki koodi, osa aga mitte. Asja uurides selgitatakse, et veebruaris väljastatud koodidega pole juulis midagi peale hakata - kui kohe viisa taotleda, siis see kehtib kolm kuud ja aegub juuliks. Samuti aeguvad koodid kolme kuuga, ehk siis juunis nendega enam viisat ei saa. On ju elementaarne, et niisuguseid asju tead ja koode alles õigel ajal taotlema hakkad. See, et

taotluse juurde ka araabia numbritega reisi kavandatava aja kirja paned ei aita. Äri olgu aus ja kaup tuleb raha vastu kohe kätte anda – maksite raha, saite koodid. Mis kaalutlustel aga pooltele grupist koodid välja saadeti ja pooltele mitte, me selget vastust ei saanudki.

Aprilli lõpuks on elu teinud omad korrektureid ning Erki saadetud viiskümmend euri jääb turismifirmale puhaskasumiks, mille eest uusi reisikode väljastada ei tule. Grupp on sellega kahanenud Altaimööduliseks algosakeseks. Täidame viisaplangud ära, lisame kindlustuse ja passid ning Kalle saadab need postiga Helsingisse minema. Oma senise alpikindluste päritoluriigiga seonduva dilemma lahendab igaüks vastavalt riskivalmidusele. Nimelt on Iraan kodakondsuse alusel turiste diskrimineeriv maa. USA, Kanada, UK kodanikud ei ole individidena welkam ja võivad liikuda vaid giidi valvsa pilgu all. Oleme küll Austria Alpiklubi liikmed, aga seksioon on meil Britannia oma. Teheranist vaadates ei pruugi see erinevus olla märgata. Kuigi inglased peaks küll olema igal pool maailmas selgelt äratuntavate nägudega arvestades suvise EM tulemust.

Teoreetilist võimalust lisada passidele kaasa margistatud ümbrik saatja aadressiga ei õnnestu Eestis tegutsevates postiettevõtetes reaalseks muuta. Kõik teavad, et nii tehes on võimalik viisastatud passid ilma saatkonnas käimata ka tagasi saada, aga kes ja kuidas selle praktikaks muudaks me teada ei saagi. Lubame Kallele kaks õlut per pass ja sellest piisab, et mees üle tormise mere passide järele peibutada. Ära tõi!

Kohaliku transa broneerimisega on aga endiselt lugu nadi, isegi Jaanipäevaks ei teki ühegi firmaga mingit diili. Pakutakse ainult täisteenust, ilma milleta polevat võimalik „ikstriimli hai tourist siisoni“ ajal Iraanis ellu jääda. Täisteenus, see tähendab giid, auto, autojuht, eeslid, kohtade broneerimine ettejäävates öömajades, mäelubade hankimine, silmapiirile ilmuvate mäetippude nimetamine tähestiku järjekorras paremalt vasakule ja nii edasi. Iseäranis mäelubade hankimine ja ööbimiskohtade broneerimine pidi olema võõrsilt pärit ja asjatundliku giidita uitavale turistile ülejõukäiv. Kogu selle ilu hinda ei suuda aga ükski teenusepakkuja nimetada – ülemus teadvat, aga teda parasjagu polevat. Kallelt lähtuvad kirjad muutuvad üha resigneerunumateks, juba on ta nõus giidi ja tema eesliga ühes telgis magama ning mõlamale hommikul peekonita muna praadima. Et vaid mäed paigale jäetaks! Tegelikult väärib selline pongestus ainult au ja kuulsust ning ainuüksi Kalle nädalatepikkusest kirjavahetusest, skaibisuhtlusest ja telefonivestlustest kohapealsetega turismiettevõtjatega saaks Kafkat kahvatumapaneva viiekümneleheküljelise kirjatüki kokku panna. Kokkuvõtlikult, tegemist on veneaegse breznevipakikeselaadse toote edasiarendusega – mitte ainult sisu, vaid ka hind selgub peale ostmist! Iraanlasest doktorant, kes Kallele igal õhtul hingeabi peab osutama, lohutab aga nii kenasti, et küll kõik laabub. Ja igal hommikul algab kõik taas otsast. Lõpuks otsustame, et kokkulepete sõlmimata jätmisel on risk sattuda inglise või vene keelt mitterääkiva juhi peale nullilähedane, erinevalt praegu kokkulepitavast. Võimalust sattuda miski üle keskmise logiseva sõiduki otsa hindame mõnevõrra suuremaks, aga ainult mõnevõrra. MeelisW kolleegi infot, et

mikrobussilaadset sõidukit on pea võimatu saada, ei pea me iraanlasest doktorandi lohutussõnadest (küll kõik laabub) kangemaks tarkuseks – eestlased ikka muretsevad liiast. Aga teisi õpetama oleme kanged. Eelmisel aastal sai islandlastele räägitud, kuidas Suurel Maal jalkat mägitakse ja et laavatüki asemel kasutatakse hoopis nahast kera, mis õhku täis puhutakse. Poisid pidasid aasta otsa isekeskis nõu ja selle aasta Jaanipäevaks oli islandlaste (300000) tulemus 2:1 inglaste (54000000) vastu reaalsus. Vaatame siis sellel aastal kuidas iraanlased turismikoolitusest õppust võtma hakkavad. Kirume turismitöötajate kartelli ja ei tee kuni lennuki väljumispäevani enam katset midagi ette mõelda. Tundub uskumatu, et idamaises kultuuris pole võimalik leida autojuhti või kahte, kes sind mõõduka tasu eest transpordiks. Küll kõik laabub nagu ütlevad kohalikud.

9.07.2016, laupäev

Kood sai murtud peale kaheteistkümnendat tundi, reisi esimene päev algas seega väga hästi. MeelisW kolleeg Helena kohaliku abikaasa vahendusel saabus sõnum, et saame transa koos inglise keelt rääkiva juhiga. Etteruttavalt, rääkimise osas muidugi olid liialdused tugevad, aga me saime teineteisest aru. Koos tellitud taksoga saabus ka selgitav sõnum asjade senise käigu kohta. Nimelt on turismifirmadele riigi poolt kohustuseks tehtud pakkuda teenust koos giidiga. Seega ei ole meil vaja mitte turismibürood, vaid taksobürood. Ja neid pidi leiduma seal küllaga. Häbilugu oli meil rumalatel ja rikutud mõttemaailmaga inimestel iraanlasi kartellikokkulepetes kahtlustada. Taksode kohta me ju ei küsinudki, kus nad siis oskasid pakkuda!

Reisisime Mailaga Kohilasse, kaasas autotäis talvekumme Einari uue automobiili tarvis, millega ta plaanis Tatratesse sõltumatule perereisile minna. Liidi oli lubanud meile tasuta parkimise ja priiküüdi Kohilast lennujaama ja tagasi. Aitamaks tal lubadust hoida ja vältimaks reisiärevuses MeelisW roolikupatamist, võtsin Kohila poest natuke õlut kaasa. Ja õigesti tegin, sest just selline plaan Liidil oli. Abikaasa otsustavusest hämmingus, ei saanud Liidi sõnu suust enne kui MeelisW suur lonks pudeli poolikuks jättis. Vaid välgud peegeldusid pudeli põhjalt kui too seda ohutusse kaugusesse astunud abikaasa käes säravate silmadega saatis. Ja nagu seesuguse nähtuse puhul ikka, saabub heli viivitusega.

Antiikmaailm tundis vaid Ultima Thulet ning Malmöst ei teatud Vahemerest lõunas veel midagi. Peale Kreeka riigi langemist palgati Themis põrgu õigusosakonna juhatajaks. Muu hulgas oli tema ülesandeks jälgida, et üleannetud pajal kaant pealt ära ei tõstaks enne kui vanakurjale keedetavad õnnetukesed pehmeks on keenud. Idüll kestis kuni aastani 632 kui saabus Muhamed. See ei olnud millegagi nõus ja üritas korduvalt põrgut õhku lasta. Käis aga järjepanu ülailmas uusi paugutegemise nippe õppimas ja muudkui põmmutas. Ühel õnnetul päeval oli Themis jälle pajavalves kui kogu kupatus vastu taevast lendas. Läks nii õnnetult, et vaene Themis kaotas oma nägemise ning seega polnud temast enam kurikaeltel silma peal hoidjat. Ta saadeti erru ja temast sai

taevastes sfäärides, kus kurikaelade jälgimiseks silmanägemist arvati mitte tarvis minevat, õigusemõistja nii nagu lääne kultuur seda tänapäeval mõistab. Pealiskaudsuses peetakse Themist pimedaks aegade algusest ning seetõttu arvatakse, et õigusemõistmine on kogu aeg olnud pime nagu Fortuuna ja seetõttu on daam võetud ekslikult õiglaseima õigluse sümboliks. Kuna kaasajal ei ole inimesel pilvetaguse maailma külastamine enam üheotsa reis, siis on alljärgnevalt võimalik selle õigluse kätte langemise kogemust kirjeldada.

Pagasi loovutamisel järjekorras seistes viitas Olev kõrvallauas istet võtvale letiteenistujale ja esitas mulle küsimuse vormis tähelepaneku – Kas ei meenuta see noor daam seda Airbaltiku neidu, kes Maila sulle sülle istuma pani? Hetkeks tundus, et tõepoolest tema! Aga ei saa ju olla, ütles aju ja lülitas pildi ümber. Me ei ole ju Riias ja pealegi, me ei seisa üldse tema järjekorras. Kui Maila letini jõudmist takistasid vaid meie oma grupi liikmed, haihtus kõrvallaua eest järjekord ja taas tuttavliku ilme võtnud naaberlaua tütarlaps pakkus oma teenuseid. Polnud midagi teha, pidime Mailaga kõrvale astuma. Pingsalt kontrollisime leti eest lahkumata oma pabereid, kuid ei suutnud midagi iseäralikku märgata. Vaid meie kotid

rändasid kuhugi kõrvale auku, sinna kus kardinapuid, maale ja muud ebastandardset kaupa vastu võeti.

Kohe peale seda algas täiesti uus kohtlemiskogemus. Käsipagasi kontrollis pöörati minu väikse seljakoti sisu letile laiali. Seejärel urgitseti kõiksugustes karbikeses ja kotikeses. Leitud pannivars tekitab küsimusi, kuid kvalifitseerus kohapeal lubatud esemeks. See veel puudus, et panni vars enne lennukisse minekut ära oleks võetud! Järgmisena sikutatakse lahti priimuse ämblikjalad. Näen silmanurgast, kuidas teised nagu käsu peale nimetissõrme meelega tõstavad ja tulistamist imiteerivad. Turvamees ei oska leegiheitja avastamisega kaasnevat rõõmu varjata. Aktiivsest sobramisest hoolimata gaasiballooni kotist ei leita, kuigi läbivalgustusseade olevat gaasi olemasolu

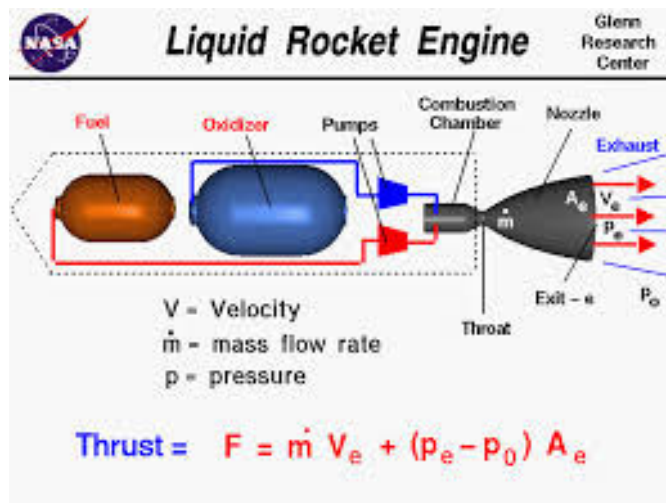
näidanud. Tunnen kuidas kõhus puhitseb, aga suudan tagasi hoida. Priimus sabapidi näpus tolknemas tatsab inspektor end taharuumi, kus lennujaama peanuusutaja kvalifitseerib seadme lennukõlblikuks.

Laseme õllei hea maitsta ja ootame passilaua avanemist. Mõttlikul ilmel ja igat väikest lonksu nautides tunnetavad kõik šariaadi kõrbekuuma hingust, mis õlleklaasid pisaraisse paneb. Õlle lõpetanud, püüab Kalle olukorras head leida. „Matkal on hea kaine peaga värskelt saadud tööpakkumise üle järele mõelda“, arwab ta. „Õlle peale mõtled sa, mitte tööpakkumise peale“ sõnan ma tühja klaasi lauale pannes. „ Oh oleks see vaid nii, kolm päeva ehk suudan ilma õlleta õllest mõelda, siis hakkab töö peale mõtlema“, sõnab Kalle ja jääb nukraks. „Elagu tervislik puhkus“, ei pea Olev kohatuks vahele hõigata.

Võtame endid järjekorda luugi ette, kus inimesi passi ettenäitamisel Euroopa Liidust välja registreeritakse. Olen just passi luugist sisse andnud, kui kuulen kontsade klõbinat ja hüüet „reisija viirma na võhod“. Lasen passitoimingu lõpetada ja uurin, et kumba reisija Viirmat te otsite. Vastus hämmastab mõnevõrra, kuna olevat üsna ükskõik kumba. Ja kui oleks vaja olnud leida reisija Tamme või Kaske? Kas siis oleks olnud ka ükskõik? Igatahes lahkusid teised Euroopa Liidust turvaukse kaudu ja mina jäin tütarlapsena üksi. Ei olnud küll päris seesama letis nähtud Airis Baltiks, aga või sa neis vormiriietes õiget sotti saad. Tüdruk ise oli väga õnnelik ja kordas seda ikka mitu korda üle, kui õnnelik ta ikka on, et ta mu siinpool ust kätte sai. Aga probleemist. Nimelt olla allilmas avastatud, et reisija Viirma kotis on miskisugune kahtlane asi. Mis täpselt, ei osanud tüdruk öelda. Kohe-kohe pidi tulema alt saadik ja viima mind avamisele. Ootame, vaatan kella, lennuki väljumiseni on seitse minutit. Koridori lõpust hakkab paistma vormis mehe kuju, kes väärikal sammul ja kiirustamata meie poole liigub. Tütarlapse närvikava on nõrgem, hakkame mehel rutakalt vastu kõndima.

All viiakse mind väikse puuri juurde, kuhu Maila seljakott sisse on pressitud. Küsitakse, et kas on minu kott. Vastan, et ei ole, mispeale ümber kogunenud asjamehed mind kohale juhatanud mehele nõutult ja küsiva pilguga otsa vaatavad. Lasen pausil pidada ja selgitan, et tegemist on abikaasa kotiga. Ilmed lõdvestuvad pisut, aga pinget ei kesta. Lepitakse kokku, et kui ma nõus olen, siis ma ikka võin koti lahti teha. Hea oleks kui saaksin alustada alumisest otsast, kus pidi asuma raketimootorit meenutav asi. Vähe puudub, et irve ajast näole ilmuks. Niisugusel põhjendusel saab aktsiooni korraldajaks olla vaid pahtlitolmusest mõjutatud grupijuht! Vaadates ümbritsevaid juhtumimenetlejaid ei paista asi aga päris nii kindel olevat. Neil pole üldse naljakas, pigem vastupidi. Hoian siis igaks juhuks ka ennast tagasi. Kui selgitan, et kotti luku olemasolust hoolimata ikka alt lahti teha ei saa (ei hakka ma seljakotis olevaid asju vee eest kaitsvat korralikku topeltkilekotti nende pärast lõhkuma), muutub seltskond silmnähtavalt närviliseks. Kogun koti tühjaks kuni põhjas oleva magamiskoti kätte saan. Kraam pillutakse plastkastidesse ja joostakse kuhugi seina taha. Poleks üldse võimatu kui keegi sealt magamiskoti asemel tankitõrjemiiniga naaseks. Et oi vabandust, eksisime, ei olnudki mootor! Hoopis miin oli! Joostes tullakse ka tagasi, palutakse asjad kotti panna ja kiirelt

lennukile minna. Tähendab, on veel kuhugi minna, sest ajalisel peaks see juba oma viisteist minutit õhus olema. Kui koti kokku saan ja sõlm seljakoti ümbriskoti ümber sõlmitud, uurib seni rahulikult

seisnud eskort, et kas see hall lapakas seal minu selja taga ei peaks ka kaasa saama. Peab küll magamisalus kaasa saama, aga kott tuleb selleks nüüd ju uuesti lahti teha! Menetlustoimkond hakkab jalgu trampima, tehku ma ometi kiiremini. Mis kuradi kiiremini, ega mina magamiskotti raketimootoriga segi ei ajanud! Koridorist kostub tuttavat kotsaklõbinat, aga sagedus on suurem. Tähendab, jookseb. Saame viimaks keldrist minema. Astun kiirel sammul ja kotsaklõbina saatel mööda pikka koridori Euroopa Liidu väljapääsu poole. Tuttava luugi taga oli seltskond vahetunud ja taas taheti kõigepealt passi näha. Minu jutt sellest, et andmebaasi järgi olen ma juba Euroopa Liidust lahkunud neid ei veennud. Mitmekesi keerutatid passi ja näpiti arvutiklahve. Viimaks tagastati nendinguga „jah olete tõesti juba pool tundi tagasi ära Iraani sõitnud“.

Teiselpool ust paistab lennuki uks, ülejäänud seltskond seisab uksele ja lehvitab. On kaks emotsiooni, mille jõuan enne nendeni jõudmist välja lasta - „Teie, Maila Viirma, ei peaks mitte reisima (vt Tasandikualpinistid 2014 jms)!“, ja „Turvalisuse kaalutlustel järgmine matk Tallinnast ei alga!“. Astume lennukitäie vihkavate pilkude all oma kohale. Vahepeal on grupp samuti minu kinnipidamise põhjuseid püüdnud selgitada. Põhjuseks olevat olnud poolik gaasiballoon ja Zippo tulemasin! Zippo tulemasin!? Ja pagasit kontrolliva masin ekraanile ilmuski teade „achtung, ahtung! ohtlik!, eemaldage Zippo?“. Kaks aastat tagasi reisis peaaegu täis bensiinipudeliga priimus koos seljakotiga Tallinnast Istanbuli ja vedeles seal enne Novosibirskisse sõitu kaks päeva pakihoius. Bensiini olemasolu selgus alles siis kui tahtsime sellesse üleval mägedes esimest korda bensiini valada ja pudeli sisu korki keerates muutunud rõhu tõttu välja pritsis. Ja nüüd on neil Zippo! Seda juttu kuuldes olevat kõik kordamööda käinud turvakaamerasse tuttavatele tervituseks lehvitamas.

Lennukis pakutakse õlut, veini, süüa ja kahte juttu kokku pannes jäi sõelale kaks võimalust - kas turvateenistus on Tallinnas tõepoolest seesugusel tasemel või on tegemist suurepäraselt korraldatud sõbraliku jamaga. Et nii institutsioon kui persoon oli meie suhtes kõrgelt hinnatud, siis

olime üsna veendunud, et tegemist on grupijuhi mastaapse käruga. Istanbuli jõudes saatsin Einarile tunnustava sõnumi ettepanekuga konjakiga külla tulla. Töömõtete peletamist jätkame Effesiga leti juurde seatud väikese laua ümber. Kõrvalolevasse saali koguneb rahvast, saali tagaosas on näha väravad, mis avavad pääsu lennukile. Püüame sellele mitte mõelda. Miskid mehed kõnnivad mööda saali ringi, kontrollivad dokumente ja panevad paberile midagi kirja. Meie ei kiirusta, küll nad hõikavad kui näevad meid muuduvat.

Lennuki uksele tervitavad reisijaid kenad reisisaattjad ja klassikalise kokamütsiga kokk, suur kulp üle õla õieli. Natike meenutab ta muidugi Ahjualust ka, aga toitlustamise kohapealt ei olnud talle küll midagi ette heita. Oli nii stiili kui maitset. Reisid on nii enese kui teineteise leidmise koht, kui vaid tahad võimalust kasutada. Kalle on kohti broneerides teinud tublit tööd ja sebinud Olevile naabriks kena blondi iraanlanna. Paraku on huvipuudus vastastikune ja grupp jätkab viieliikmelisena. Kui Teheran paistma hakkab, leiab Maila ennast pikas mustas hõlsts ja rätikus, mis saavad nüüd pikkadeks nädalateks osaks tema olemusest. Kohalikud maskeerivad endid sammoodi. Kuni selle ajani ei reetnud miski, et lennusihiks on Islamivabariik.

10.07.1437, pühapäev

Ruumis kuhu sattume on palju väravaid ja mõned ukseid. Organiseeritult siseneme udest ja üllatus-üllatus, sattume Suure Juhi jälgedele. Ilmselt ei ole isegi Jaltas neid enam säilinud, rääkimata Potsdamist. Aga siin, Teheranis on kõik endine. Rahvas tungleb väravate ees. Või mis tungleb, see on täiesti tavaline idamaine järjekord. Kartuses üksteist kaotada, ei lahku me ukse eest, millest kõik olid näinud Kallet sisenemas, kuid millest keegi ei olnud näinud teda väljumas. Ootamine venib pikale, ajaviiteks silmitseme letti, mille luugi ees oli meie mõistes tavapärane järjekord – inimesed seisid mõõdukat distantssi hoides rahulikult üksteise taga ja ootasid oma viisa saamise korda. Kalle tuli tüki aja pärast ja oli pisut endast väljas. Ta oli juba väravateni välja trüginud, aga meid nägemata ei riskinud Iraani siseneda. Täiesti mõistetamatu käitumine meie poolt kusagil eemal lihtsalt passida. Järjekord väravate ees oli tegelikult huvitavam muidugi. Mustade hõlstide ja pearättidega naised-tüdrukud olid seal summa kogunenud ja püüdsid üksteist kõrvale nügides võimalikult puntra sees püsida. Tundus nagu oleks käimas meilegi tuttav mäng „Kes aias, kes aias“. Keegi meesterahvas üritas neid kamandada, aga päris järjekorda nad passikontrolleks moodustada ei suutnudki.

Huviga seisame pagasilindi ääres, ootame ja teeme igaks juhuks tagavaraplaane. See tundub Tallinnas toimunut arvestades hea ja kasulik ajaviide. Logistika toimib laitmatult, kõigi matkapaunad saabuvad. Ka Maila tuttav punane ilmub. Kuidas see aga võimalik on, ei saa me aru – kotil ei ole mitte ühtegi silti ega koodi ja on küsimuste küsimus, miks on keegi arvanud heaks selle just Teherani lennutada.

Väljapääsus ootab meid valge särki ja lipsuga härra, käes A4 kirjaga „MeelisW“. Kõik toimib! Liigume otse välja, ette on aetud Toyota Hiace, kus viiele ruumi lahedalt. Autoukse avanedes kahmab senini luua najal seisnud vana kotid kärult järjest sülle ja tõstab, no olgem ausad, lohistab autosse. Maila poeb igaks juhuks kohe kongi. Teised lähevad juhi sabas raha vahetama ja kohalikku telefonikaarti hankima, mina jään valvama. Kotte vinnanud vana aga jääb sõrmi hõõrudes ja „mani, mani“ korrates mulle otsa vaatama. Tähendab, tegemist ei olnudki bussijuhi abilisega, vaid suvalise vennikesega, kes oskas õigel ajal õiges kohas olla ning nüüd nõudis oma töö eest tasu. Taskus olnud kaheeurost ta rahana ei tunnista, midagi muud mul pakkuda pole. Vana taandub mõõdukasse kaugusesse ja jääb ootele. Kui teised tagasi tulevad, astub ta mantrat korrates uuesti ligi. Rahavahetus polnud väga hästi läinud. Kurss oli igati hea, aga vahetatud kogus ei olnud meie jaoks kohane. Vana saab oma tasu ja kaob. Selgitame kaartide ja gepsu abil juhile suuna, kuhu tahame liikuma hakata ja läheb sõiduks. Igaks juhuks jälgime gepsudega, kuhu liigume, sest juhi poolt vestluses kasutatud meile arusaadavate sõnade arv jäi alla kümne. Meie jutust tundus ta enam-vähem aru saavat, aga igaks juhuks pidasime oluliseks seda kontrollida, sest kõrbes pole kasside ja kõiega suur midagi teha. Suund oli õige ja tukk tikkus peale. Olenemata sellest, et kell polnud veel kuus, olid äärelinnas tänavad inimesi juba täis. Käivitati kraanasid ja teerulle ning tööpäev algas, õhk muutus diislivingust paksuks.

Pisut linnast väljas asuva veehoidla ääres tegime peatuse, et jalga sirutada ja vaadet nautida. Juht otsis välja plastist topsid ja serveeris kõigile teed. Juurde anti puupulk, mille otsa olid sulatatud suured suhkrukristallid. Väga äge viis elu magusaks teha ja nagu hiljem näeme, pole tegemist mingi ekstravagantsusega, vaid nii ongi. Sõit jätkub. Käänuline tee vingerdab ning liikluse omapärast tulenevalt on sõidustiil kiirendav-pidurdav. Kange tee loksub tühjas kõhus ja kriibib magu. Rahustuseks võetud Kalle piparmündimaitiselised tiktakitaolised kommid omavad erinevat mõju. Kalle jätabki lennukis söödud kana tomatikastmes pooleldi seedituna teepervele linnukestele norkida. Nii

umbes üheksa ajal peame möödapääsmatuks magu millegagi rahustada. Teeäärses söögikohas on pakkumises praemuna. Mida paremat võiks matka alguseks veel tahta kui lõunamaise teeäärese söögikoha pooltoores muna! Minu üllatuseks on kõik pakkumisega nõus, isegi Kalle. Söögikoht on

selline keskmiselt kulunud teemaja. Terrassil ja saalis on mitu lavatsit, kus kohalikud tavatsevad

istudes piknikku pidada. Meiesuguste jaoks on muidugi olemas ka toolid. Kui tomatiga segatud punane munapuder taldrikule jaotatuna lauale antakse, teeb see Kalle meele ülevoolavalt rõõmsaks. Äsjasest loksumisest oivaliselt taastununa kirjeldab ta värve säästmata, kuidas just täpselt selline oli kana, mis teepervele maha jäi. Hakkame isukalt sööma, uudse kogemusena hammustame laimimahlas marineeritud toorest sibulat peale. Köht põnevat kraami täis, asume sõidukisse. Tee on samasugune, sõidustiil samuti. Eks näis, mis saama hakkab. Otse tee servas on kümnete kaupa seltskondi, kes sobivalt laiemal koha peal oma vaiba on lahti rullinud ja möödakihutavate autode poolt permanentselt üleval hoitavas tolmutpilves oma hommikust toitu naudivad. Minna pole neil aga kuhugi, veel 10 meetrit kaugemal ja 100 meetrit sügavamal mühiseb jõgi.

Jõuame Marzanabadi, mis kaardilt vaadates on suur koht. Tegelikuses on tegemist pika ridakülaga, mis erineb teistest juba nähtutest vaid pikkuse poolest. Meie plaani siin matkaks vajalikku proviantu hankima hakata laidab bussijuht maha – siin polevat midagi. Keerame suurelt teelt ära Kelardashti peale, see pidi olema meiesuguste jaoks. Vastu veerevad mõned kastiautod, kuhjaga seljakotte täis laotud. Juht tundub õigust rääkivat.

Esimene asi on hankida gaasi, mida kusagil pole. Juht kõnnib uksele püüab meie soovi kirjeldada. Pakutakse erinevaid muid potsikuid ja tulemasinaid, ka Zippot. Mõni purk on isegi täitsa matkagaas, aga otsik ei sobi. Veel näidatakse punase punniga dihlofossi pudeli, millele ka gaasi leek ja „madeinkorea“ peale kirjutatud. Õhuke plekist kest mõlkub põidla all, punni pealt keerata ei julgegi. Toon käsipagasi ülemisest kihist vajaduse näitlikustamiseks oma priimuse. Missugune ettenägelikkus, ütleks ma siinkohal! Läbi jahipoe akna on näha meile sobivaid purke, aga uks on lukus. Minnakse külla müüjat otsima. Paraku pole poes rohkem kui neli väikest purki, millelt poeomanik paksu tolmutkorra lendu puhub. Nüüd on bussijuht, kes tõesti aktiivselt ja asjalikult meid aidata püüab, aru saanud, mida meil tegelikult vaja läheb. Ja kaob kuhugi. Varsti ilmub mees välja, käes kilekotitais neidsamu punase punniga dihlofosse. Punase punni all ilmub nähtavale täpselt meile sobiv keere. Teeme katset, krutime priimuse külge ja proovime süüdata. Midagi ei juhtu. Juht võtab asja enda kätte ja rakendab sellist jõudu, et pudelit sulgev valtsitud osa deformeerub silmnähtavalt. Jõu kasutamine aitab peaaegu alati. Nii ka siin, priimus süttib. Priimust küljest keerates jääb balloon kergelt visisema ja peame paremaks priimus tagasi külge panna. Korduvat demonteerimist see komplekt siis ei kannata.

Seejärel toidupoodi. Toiduainete nimetused tõlkisin google abiga nii farsi kui inglise keelde. Suuri muresid pole, kõik on leitav või lihtsalt asendatav. Meie mõistes suitsuvorsti ja muud sellelaadset pole. Pakutakse vaid keedusinki, mis kindlasti pole see. Lepime kanakonservidega, mis osutuvad ülimateks ja kvaliteetseteks. Nagu ka muud säilitamiseks määratud materjalid. Vaat mis tähendab mahajäämus maailma majanduses lokaalset keemiatööstusest. Kui ikka ei oska looduslähedasi materjale toota, pead sööma looduslikke. Tuttavatest kaladest on letis vaid väga

mitmes variandis tuunikala. Prooviks võtame ka vaakumpakendis veiseliha, aga osa pakenditest minetab vaakumi juba bussi jõudes. Aga liha on hea, lihtsalt söömisega on kiire. Juhist on asjade kokkusaamisel väga oluliselt abi. Kõik toit ei ole läbipaistvas pakendis ja pildid sellel on nii mõnigi kord kunstiliste liialdustega. Võis siis on pakendil lihtsalt mõne tähtsa ajaloolise isiku pilt, kelle lemmikroog pakis peitub. Googlega tehtud sõnastikust on enese arusaadavaks tegemisel tublisti abi.

Peale poeskäiku on raha vaid niipalju, et juhile sõidu eest maksta, aga ilma rahata mägedesse ei minda ju. Kohaliku panga laidab meie giid-bussijuht-reisisaatja röövelliku kursi tõttu maha. Ikka ausate inimestega tuleb äri ajada. Meid viiakse kuhugi kontorisse, pannakse pika laua äärde istuma ja valatakse teed. Vahetusplaan on 300 euri näo kohta ja see tühjendab juba peale teist tehingut kontori sahtlid rahast. Aga ega raha külast otsas pole. Peremees käib korra ära ja tuleb kilekotiga tagasi, äri jätkub. Kurss on siin 1:37000, lennujaamas 1:39000. Seda riaalides, kaubandus ise käib

tohmanites, mille kurss riaaliga on 1 toman=10 riaali. Rõõm on mitmepoolne, miljonäri seisust tähistame kõrvalpoes roosimaitselise jäätisega.

Tagasi bussi juurde jõudes askeldab seal mingi pagunitega mees, elektrooniline seade ja kirjutuspulk pihus. No meie bussijuhil on ka igatahes pagunid särgi küljes. Poeme ära bussi ja jätame olukorra nelja

silma all arutada. „No problems“, on sõnum kui taas liikuma läheme. Kodusel tudengil Siavooshil on õigus, küll kõik laabub.

Heliseb telefon. Juht selgitab midagi kätega ja annab siis telefoni MeelisW-le, kes selle kohe Kallele edasi poetab. „Räägi“, on tema sõnum. Kallel pole suuremat jututuju, tõstab lihtsalt aparaadi kõrva äärde, ütleb „halloo“ ja jääb siis wait. Tee on muutunud kruusaseks ja väljast kostev kivikröbin summutab torust kostvat valikuliselt. Pisut mõtliku näoga kuulanud torust kostvaid helisid, tundub Kalle olevat kõigest aru saanud. Vaid, see kelle õega ta hetkel kontakteerub, on segaseks jäänud. See on senini ainus küsimus, millesse ta selles ühepoolses keskustelus püüab selgust saada. Teised ei saa üldse aru, mis sunnib sellist küsimust esitama. Peagi hakkab kontakt arenema. Selgub, et teises otsas on Arashi, see tähendab bussijuhi õde, kes püüab meiega kokku leppida tagasisõidu aega. Lepime 18. juuliks kella kaheksaks hommikul, sest selle päeva õhtuks peame jõudma mooni osta ja Damavandi alla jõudma. Plaan sobib kõigile, ka bussijuhile. Jõuame järgmisse, Rudbaraki nimelisse ridakülla. Edasi muutub tee peent tunnetust nõudvaks lainjaks rajaks, kus ei puudu ka suuremad augud ja kivid.

Iga järgmise põntsatus peale ootan, millal mehel närv üles ütleb ja ta otsa ümber keerab. Jälgime pingsalt gepu – Vandarboni on seitse, kuus, kolm, kaks kilomeetrit ja netis reklaamitud mägihütt ilmubki nähtavale ning asetub oma kolme korrusega igati klassikaliste mägihüttide peresse. Olemegi kohal! Tegemist on tõelise autojuhiga, keda tee puudumine sõitmisel ei sega. Viimast kümmet kilomeetrit sõitsime tublisti üle tunni. Arveldame lisaks kokkulepitud viiele miljonile juhile veel ühe lisaks. Abi kaubandusvõrgus hakkamasaamisel oli seda väärt. Laome kotid hunnikusse ja laseme autol minna. Bussijuhi palvel lükkame kokkusaamise aja kolme tunni võrra edasi, kella üheteistkümneks.

Kividel silkavad ringi sisalikud ja toituvad toidujäätmetest võrsuvatest kärbestest. Nende kontsentratsioon õhus on rikkalik. Ukse ees lõsuvad kaks kuumusest roidunud peni, kumbki ei lase

ennast meie saabumisest häirida, haukumisest rääkimata. Rohkem pole kedagi näha. Jääme Mailaga suuri, nii oma 20...30 cm, sisalikke pildistama ja kotte valvama. Teised lähevad asjaolusid selgitama. Läheb peaaegu pool tundi enne kui nad piltpostkaartidele löödud templitega tagasi tulevad. Need on vaieldamatult kalleimad fotod, mida keegi meist on omandanud – 30 dollarit tükk. Muidu kenasti kujundatud ja paremad kui mingid suvalised paberitükid kirjaga „mountain tiket“. Toa hind on sellega võrreldes köömes – 25 dollarit viie peale.

Maja on tühi. Hai Siison on täies hoos, „booking is absolutli nessesari“, meenub meilivahetuses korratud mantra. Saame suure toa, millest narid on välja veetud. Koridoris olev lasu demonteeritud narisid annab tunnistust, et ka teised toad on elaniketa või siis Hai Siisonil saabuvad külalised eelistavad pigem põrandal lebada. Tegelikult on väga mõnus, õhk liigub, valgust on. Ainult saabastega tuppa ei lubata minna. All on suur söögiruum ja gaasipliite täis köök, läbi kolme korruse on nii negatiivse kui positiivse kaldega ronimissein. Töötab puhvet, kus müüakse kõike vajalikku, sealhulgas meile tuttavates purkides gaasi. Väga muljetavaldav kompleks vähemalt 200...300 inimesega turiaadide pidamiseks. Praegu on ilmselt kahe turiaadi vahe. Teeme väikese eine, pealispindse pesemise ja põgusa une. Esimene reaktsioon peale ärkamist on, et magaks siin ööpäeva või kaks ja teeks siis ühe päevaga Alam-Kouhi ringi. Palun kõigil Novosibirskit meenutades olla oma soovidega väga ettevaatlik. Nagu varsti selgub, on siiski juba hilja, sõna on lendu lastud. Aga, praegu on enesetunne hea, uni on olnud väga kosutav ja täiesti hädavajalik õhtuste keeruliste matakatehniliste ülesannete täitmiseks.

Õhtul veame kogu ostetud ja kodust kohale lennutatud toidu alla saali ja laotame laiali. Algab traditsiooniline toidupakkide moodustamine, mis täiesti ebatraditsiooniliselt läheb korduvalt sassi. Sibula- ja küüslauguhelveste jagamine hommiku ja õhtu vahel nii, et õhtul avatud pakk hommikul

otsa saaks, osutubki etteruttavalt öeldes täitmatuks missiooniks, sest inimeste maitsemeel muutub kõrguse suurenedes prognoosimatult pirtsakaks. Lihtsalt ühtäkki ei sobi see puru enam menüüs ettenähtud põhiainetele lisamiseks. Ühtäkki on uksele kogu seda mäsu piilumas kaks silmapaari. Selgub, et zemljakid. Siin suhtelises

maailmas on tšehhid Iraanis eestlaste jaoks igal juhul zemljakid ja nii arvavad ka nemad tõstes käed rõõmust hõisates taeva poole. Väljanägemine pole neil muidugi kiita, oleksime eurooplastelt oodanud viisakamaid lõustu. Oma osa näkku kivilinenud grimassis oli muidugi ka Böömimaa iidse talupojatarkusel, mis neid lennuväljalt otse autosse juhatas ja Damavandil kolme kilomeetri kõrgusel asuvasse Camp3 sõidutas ning seejärel otse Damavandi tippu kannustas minema. Kuigi sellest olla juba kolm päeva möödas, polevat peavalu veel eriti järele andnud. Kuigi üks matkasell väitis end kohalikke olusid tundvat, sest oli teinud Iraanis ringreisi juba kuus aastat tagasi, tunneme et esimest korda riigis viibides oleme siiski valinud õigema tee. Lepime kokku kohtumise Alam-Kouhil ja läheme tagasi magama. Esimene päev on Maila jaoks vabastav - keegi ei protesti lahtiste juuste ja seeliku puudumise pärast, vähemalt majas sees mitte.

11.07.1437, esmaspäev

Hommikusöögiks on puder. Jätan MeelisW kööki piima valvama ja lähen suurde saali jäänud helbeid tooma. Kohe seejärel kostub köögist venekeelset ropendamist. Kui tagasi torman, siis pladistab MeelisW juba varbaidpidi soojas piimas. Pada olevat hetkega keema läinud. Tõsi, leek lahmas nüüd poole meetri kõrgusele ja ei allunud ühegi nupu keeramisele. Tuli kutsuda Olev, kes energeetikuna asja jagas ja liigse energia näpitsate abil tagasi ballooni suunas. Meeskonnatöö toob pudrupaja lõpuks lauale. On lihtne dilemma, kas süüa sealt või mitte. Hommikusöögi juurde kuuluvate müslibatoonidega on lugu keerulisem. Neid on laual tervelt viis, kõik hoolikalt valitult ühesugused. Pikalt põrnitseb Kalle neid ühe ja teise silmaga ning uurib juhiseid lootva intonatsiooniga hääles, et kas siit võib vabalt valida. See on senise retke kõige sügavamõttelisem probleemipüstitus, kus ratsionaalne lähenemine ei päde – pole ühtegi tunnust, mille alusel kaalutletud otsust teha.

Reaktsioon on seedetrakti stimuleeriv ja MeelisW kaob lauast. Tagasi tulles on tema nägu kergelt punetav ning nina otsas suur tilk. Küsivate pilkude peale tuleb selgitus, et ta käis ühtlasi ka nägu pesemas. Ja tegelikult on lääne traditsiooniline pott asjaajamiseks üks kõhukinnistut põhjustav asi. Nagu peagi selgub, on tal õigus. Kohalik kükkasend kivi taga ei põhjusta üldse kõhukinnisusega kaasnevaid vaegusi ega ei aja pärast ka higist nägu pesema. Lahtisteid me MeelisW meelehärmiks paraku kaasa ei võtnud, ainult kinnisteid. Ja see oli õige otsus, sest nagu ütles käibetõest vanasõnaks muutunud mõttetera – küll kõik laabub iseenesest – olev möödub varem või hiljem, kellele kuidas antud on. Aga asjadest siiski toimumise järjekorras.

Peale sööki teeme toa siuh-säuh tühjaks. Madratsid ja padjad kappidesse tagasi, asjad kotti ja saapad jalga. Kallel on aga minekuga mure. Raamatus on veel kümme lehte lugeda ja lõpp on väga huvitav. Raamatut kaasa ka ei viitsi vedada. Niisiis vaatame kõik koos uksele, kuidas Kalle akna alla põrandal istudes raudrästikuid kimbutavate muinaseestlaste vägitegudele kaasa elab ja erutusest vasaku käe pöidla küünt närib. Aga muidu on ta täiesti minekuvalmis, müts peas ja saapad jalas. Niisugusena meie äraminekut julgustama tulnud majahooldaja siis seltskonna leiabki. Raamat jääb lõpetamata, Kalle saab täiemahulise loengu hüti sisekorra eeskirjadest, farsi keeles muidugi, ja pääseb napilt tolmuimejaga toa puhastamisest. Tegelikult on kõik hästi, temperament lihtsalt on teistsugune. Teeme all seltskonnapildi ja ajame kotid selga. Pakutakse ka transporti, aga meil on vaja aklimatiseeruda.

Astume ja higistame. Lõunapaigas peatub auto ja juht tuleb meid tervitama, omas keelest muidugi. Kuulame ta ära ja noogutame mõistvalt kaasa. Mehe rõõmus nägu reedab vaid head. Jutt räägitud, otsib ta kivide vahelt mingi heina, hõõrub selle käte vahel peeneks ja

pakub siis puru nuusutada. Kohalik piparmünt, järel dame emotsioonivaeste nägudega vanale otsa vaadates. Soovitusest seda taime pool peotäit igale juustutükile peale haugata saame esimese kokkupuute kohaliku toidukultuuriga. On päris maitsev. Juhul kui tahaksime aklimatiseerumist uuesti alustada, siis vana oleks nõus meid alla tagasi viima.

Ilm on mõnusalt soe ja külmunud kana jume hakkab kaduma. Ühtlasi hakkab ka Kalle jalg krampi tõmbama ja seljakott, mida Maila veel lõuna ajal istumise all sõbralikult patsutas, ei meeldi

talle enam üldse. Esimene päev hakkab teise poolde jõudma. Üldiselt läheb tee muidugi ülesmäge, aga päris ilma laskumisteta ei saa. Õhtuks on neid laskumisi kogunenud juba niipalju, et valik 70 m otse all paistvale laagriplastile versus kilomeeter mööda tasast teed ees paistva telgi juurde annab eelise viimasele. Käime Kallega jalutamas ja leiame ees kaldsest kuivanud savist parkla kolmele autole ja pisut kõrgemal väikese kivise kupli, kuhu autoga hästi enam ei saa. Kumbki neist ei sobi hädapäraseks kügelemiseks kauem kui pool tundi, aga pole nii suurt häda. Lisaks on alumisel platsil oht öösel auto alla jääda. Longime tagasi teiste juurde sõnumiga, et kes kohe ei taha laskuma hakata, võib samuti käia koha sobimatust hindamas. Me võime Kallega seni all jõe ääres telgid üles panna. Keegi ei tahtnud homme eesootavat täpsemalt üle vaadata. Koperdame mööda kõrge taimestikuga kaetud kivist nõlva allapoole (*„Kui kividega rääkida, siis nad aitavad sind“, tuleb vaid uskuda“, räägib proua Petrone kenal reedeõhul telekast just praegu tõsimeeli. Rõõm on tõdeda, et 2000 aastat kreeka kultuuri ei ole meid aegade algusest eriti kaugele kandnud*) ja poole tunni pärast kohises jõgi esimeseks ööks juba liiga tugevalt. Laagriplatse oli all tegelikult veel, ülevalt ei paistnud kõik kätte. Ainult see suurem ja tuulemüürioligi eemalt näha. Kõikjal on meetrikõrgused okastaimed, millest hooga läbiminekut peale Maila pooledukat katset me keegi rohkem ei proovi.

Kõrval mõirgav mägiõgi ja peaaegu kolmekilomeetrine kõrgus omab inimeste peadele erinevat mõju. Kes tunneb pokaali veini, kes kahte õlut. Igatahes senini napsi puudumine väga tunda ei anna. Õhtul magamiskotti lahti rullides tikub Kallel päevane jalakramp taas kallale ja üks silm läheb sellest vastupuiklemise pingutusest ruuduliseks. Vana videokaardi viga, mis muud. Kõrvaltelgist kostub läbi veemühina ropendamist.

12.07.1437, teisipäev

Hommikul kurdab Maila, et ma olevat öö otsa külge pöörates hõbekilega krabistanud. See olevat olnud väga häiriv ja seganud magamist. Mingi häda olevat tal veel olnud, aga telgi kõrval voolava jõe mõirgamine summutab osa kõnest. Hommikul uurin naabertelgi ebatsensuursete sõnavõtude põhjuseid. MeelisW olevat nimelt hakanud oma päevaseid muljeid pealambi valgel kirja panema kui ühtäkki näeb, et magamiskotti peal kükitab suur ja hirmuäratav ämblik. Seljaaju reageerib, tugev nips lennutab eluka telgi teise serva pimedusse, kus külitab Olev. Juba sellel hetkel kui sõrm seda võörkeha puutub, jõuab nipsutaja ajju arusaam juhtuva olemusest. Aga on juba hilja, reaktsioon on vaid verbaalne ja koosneb esimesena meenuvatest sõnadest. Pastaka ots lendab minema ja otsimiseks tuleb keskel lebava Kalle peale kõhule heita ning käega Olevi ümbrust hakata läbi kobama. Kumbki telgikaaslastest ei jäta oma arvamust toimuvast enda teada.

Hakkame liikuma, eileõhtune laskumine tuleb heaks teha. Juba nõlval olles kostub tagantpoolt kestev hobuse hirnatus. Otsin nõlval koha stabiilseks seisatamiseks ja pööran ümber. Teised seisavad ka ja vaatavad tagasi, kuidas eemal ohakad rajast mitu meetrit allpool vabisevad.

Olukorra põhjuseks toovad asjaosalised pärast erinevaid selgitusi, mis omavahel kokku ei sobitu. MW selgitus: „Hüüan Olevile, et vaata kadakas õitseb, aga hobune hakkab taga hirnuma. Otsin stabiilse koha, pööran ümber, et vaadata mida ta hirnob. Näen kuidas Olevi keha on nõlvaga natuke aega risti ja siis muutub asend nõlvaga paralleelseks nii et pea satub jalgadest madalamale“. Olevi selgitus: „Kuulen kuidas MeelisW hõikab, et vaata hobust. Kuulen hirnumist ja arvan, et hobune jälitab mind. Pööran pead, aga kallutan liiga palju ja see viib üldise tasakaalu kogu kehalt. Edasi on juba veeremine mööda kargeid ohakaid.“ Hobuselt midagi mõistlikku rohkem ei kuule, aga ilmselt ta teadis, mis selle koha peal turistidega tavaliselt juhtub kui korralikult hirnatada.

Eile kontrollitud laagripaiga sobimatuses veenduvad kõik kotti maha panemata. Võtame veel sada viiskümmend meetrit ülesmäge ja jääme siis vaadet nautima. Loodus on kena, aga iseloomuga.

Maila leiab väga nunnu välimuse ja korrapärase sfäärilise geomeetriaga mättad, millest ühte ta ei saa mitte silitamata jätta. Mätas maksab selle eest alatult kätte ning ühte okkaotsa ei saagi näpust päris välja. Loodusteaduslikult liigitame taimevormi „junipeerus iraanis vulgaaris“ ja levikulise iseärasuse alusel matka lõpus vormiks „totaalis“. Kokkupuude selle isendiga ei jää mitte selle matka viimaseks.

Tõuseme mööda lumist ovraagi. Kaardi järgi peaks rada tõusma käigusuunas paremale nõlvale, aga praeguste lumeolude puhul tuleks seal hakata kõisi

panema ja ilma kirkata toime ei tuleks. Seetõttu tatsame vaikselt mööda vasakule kalduva oru põhja ülespoole ja lumekeele otsas teeme lõuna.

Pealelõunane käik on lühike. Vaid tunni-poolteise pärast hakkavad Hesarchali platoo ja tema õitsvad aasad paistma. Laagriplatsi servas on improviseeritud välipeldik, mille tarbeks on kohale veetud isegi Jalajäljed ja nende ette laotud meetrine müür. Mõte on olnud mägedele klassikaline – koht on valitud väikse oja peale, lootes, et tekib vesiklosett. Paraku on veevool kogu selle pasalasu minemakandmiseks liiga väeti ja tulemuseks on jalajälgede vahelisest august pulbitsev sitaallikas.

Jões eemal paistavad telgid, meie laotame ennast jõele lähemale. Ülesvoolu tõllerdab üksik valge mees, kes ilmselt pärineb sealt kaugemast asundusest. Teeme teed ja poeme Mailaga telki pikutama. Teised kügelevad välja mattidel või tatsavad sügavalt sisse-välja hingates niisama sihitult ringi. Tunnetatav on vahelduv päike ja kosta on kerged hoovihmad. Maila

kobib välja just siis kui sakslastest naabergrupi kohalik giid meile külma õlut toob. Kuulen, kuidas infot vahetatakse, aga välja ei viitsi ronida. Resümee on, et üleval lund pole ja viie tunniga üles Alam-Kouhi tippu on meile kindlasti jõukohane. Kuulen kuidas väljasoleva seltskonna vorm sellest hinnangust paraneb ja ligi neljakilomeetrisest kõrgusest tulenev hingeldamine enam kõrval voolava jõe kohinast üle ei käi. Kokkuvõtteks soovitab giid meil oma plaani korrigeerida ning harjatraaversi ja muu hullamisega alles peale tipus käimist alustada. Väljas paneb see mõtte idanema. Kalle räägib midagi kohvritega üleminekust ja vajadusest homme kohvi kaasa võtta. Teised arutavad ülehommse ilma mõju üle homsele hommikupoolikule. Ühesõnaga, aklimatiseerumise lõpuni on veel natuke aega ja hommikuks ehk klaarib ära. Ronin samuti välja, et olulistest mõttetalgutest ja toimingutest osa saada. Pistan pea välja ja samal hetkel käib hele plaks, millele järgneb sekundi murdosa jooksul kaeblik „njuuuuh“. Maila oli just lõpetamas telgi plastikklambrite pingutamist kaarte taha, mida me enne polnud viitsinud teha. Viimane neist aga vupsab peost lahti ja vibuna toimides äsab talle vastu nina. Prillid jäävad terveks, aga naeratus on mõneks ajaks läinud. Alt tuleb rahvast juurde ja suundub ülespoole järvede äärde, ise täiest kõrist huilates. Kõrgus, kõrgus....

MeelisW teeb õhtusöögiks kartuliputru. Pudru valmimise lõppfaasis sigineb poolest pajatäiest murule Toomiku koolkonda liigituv heledates toonides taies. Näljast päästavad taas sakslased, kes saadavad meile kenasti kujundatud liuatäie kartuliputru maisi ja baklažaaniga. Esmaselt paistab ka hommikusöögiga nüüd hooletu olevat, aga õhtuks on liud lage. Tunneme end juba natuke võlglastena ja püüame olukorda sümbolsestki parandada loovutades külalislahkele grupele mõned šokolaadid. Loodame, et need pole Saksamaal tehtud, sest kõik kirjad pakendil on meile mõistetamatus keeles.

Homme siis on korrigeeritud plaani järgi kell neli äratus ja otse üles mägedele. Aga juba selle päeva sees korrigeerub see plaan väga põhjalikult. Kalle kõnnib juba õhtul hapu ja vaevas näoga mööda laagrit. MeelisW kõht on aga konkreetselt lahti. Eilehommikune unistus on teoks saanud ja

seda täiesti ilma ravimiteta. Tegelikult on kerge urin kõigil juba terve pealelõuna kõhus käinud. Pimeduse saabudes see enamikul meist kõhus ei püsi..... Sandaalimeestel on teekond pimedusse eriti okkiline ja vältimatu on okaste eemaldamine enne sokkide jalast tõmbamist.

Ärkan selle peale, Maila jookseb toetuspunkte eriti valimata üle minu. Napilt jõuab ta pea sisetelgi uksest välja pista, kui tema sisemusest kostuvad seedehäirele iseloomulikud helid. Ajan end üles, panen riidesse ja püüan hädalisele erinevaid tugiteenuseid pakkuda. Algatuseks eemaldan aga oma esikusse kuivama pandud sokkidelt õhtusöögi ning seejärel asun ülejäänud ukseesist kasima. Evakuatsiooniteed peavad olema puhtad. Lisaks seedehäiretele on patsiendil ka korralik palavik tõusnud ja juba ongi olukord hoopis erinev kahe tunni tagusest. Annan ka naabertelgile teada, et homme plaan on igal juhul liiga optimistlik. Naabertelgi kohal hõljub spetsiifiline ödoor ja seest kostvad hääled annavad otsuse õigusest selget aimu. Otsin seebi ja lähen jõe äärde sokke pesema. Selle päeva sees saan veel korra oma telgi esist puhastada, siis saab see päev otsa....

13.07.1437, kolmapäev

Uue päeva algus ja sellele järgnev öö ei erine mitte millegi poolest eelmise päeva lõpust. Keskmiselt tunnise intervalliga tuleb ukseesist kasida ja seejärel kerges unes viibides olla valmis järgmiseks äratuseks. Mailal on sama rutiin, vaid tegevuse sisu on oluliselt rohkem vaevusi põhjustav. Kell pool kaheksa hommikul teeb ta ettepaneku vett keeta. Olin just magama jäänud ja teen ettepaneku veel tukkuda..... Kümne minuti pärast panen paja tulele. Naine mägedes pakub ekstreemseid elamusi 24 tundi ööpäevas!

Naabertelk on ka joogipoolisest huvitatud. MeelisW nimetab olukorda veel hellaks, aga lootustandvaks. Kalle on teguderohke öö jooksul lisaks kehvale üldseisundile saavutanud samuti palaviku. Väga džentelmenlik on temast näidata, et tõved ei murra ainult väeteid naisterahvaid, vaid ka kõige kangemaid mehepoegi. Igatahes on küsimus, kes Mailaga laagrisse jääb, saanud vähemalt selleks päevaks vastuse. Meie Oleviga tunneme pisut isegi piinlikust, et me grupist tervisenäitajate poolest niiviisi eristume.

Hommikuks on ette nähtud seitsmeviljahelbepuder. Laatsaretile keedan pisut vett ja panen peotäie helbeid likku. MeelisW ja Oleviga uputame eputades pudrusse tuunikala konservi koos õliga ja kallame paki piimapulbrit peale. Laatsaret lisab oma hommikusöögile maitse järgi pisut soola. Et haigeid oma tervisest pakatavate nägudega rohkem mitte traumeerida, lahkume laagrist keskpäevasele tõusule. Algatuseks ajab MeelisW jalga oma paksud kattepüksid. Piidleb siis, jope käes, eesootavat lumekaussi ja päikest. Soojust annavad nii püksid kui päike juba praegu küllaga ja tõusuruumi on. Paksud püksid peavad kindlasti maha jääma. Siivselt poeb MeelisW telki ja väljub peagi uues tualetis, otsaesine kuumas telgis rapsimisest pärlendamas. Nüüd kott selga ja minekut. Kaksteist sammu eemal meenub talle, et kindaid ju ei ole, aga üleval võib olla neid vaja. Hetkeks on ta

kahevahel, kas minna tagasi telgi juurde kotiga või ilma, aga võidab laiskus ja nii trügib ta tagasi telki kotti seljast võtmata. Nüüd võib retk alata. Istume Oleviga veel kivil kui MeelisW pikal sammul meist mööda astub. Püsti veel tõusta ei jõua kui ta sama pikkade sammudega uuesti meist möödub ja tagasi telki ronib. Päikeseprillid on ka vajalikud. Need on aga kusagil, kuhu kotiga ligi ei pääse ja ikka peab koti seljast võtma. Ootame Oleviga kuni MeelisW endamisi olukorda arutades ohutusse kaugusesse jõuab ja läheme vaikselt astudes talle järele.

Üleval pidi olema kolm järve, nii näitas kaart. Tegelikult oli seal järvi vaid kaks, kolmanda järve jaoks vajalik kogus lund oli küll kohale toodud, aga praegu oli see veel tahkes olekus. Liigume üles Lashgaraki tipule (4260), mis on nagu Tsuiski aheliku Kupol, ainult

kilomeeter kõrgem. Alt orust tõusvad pilved lasevad vaadata ainult iseenda ülemist külge ja pilveviirgude vahelt kõrguvat aheliku harja. Alam-Kouh ja selleni viiv ribi on pilvevabad. Vaated on kenad nagu vee, lume, jää ja kaljude kokkupuutes ikka.

Kalle suurim pingutus päeva jooksul oli Postimehe ristsõnadega alustamine, mispeale saavutas temperatuur viimase ööpäeva rekordi. Mailal tuli rekord niisama lebades kätte, midagi ei pidanud tegema. Meie naasmise ajaks on mõlema seisund stabiliseerunud ja pigem pöördumas paremusele. Paratsetamol ja soe vesi on head ravimid. Ja poolteist peotäit helbeid lõunasöögiks kerge soolaga aitavad tipuvormi.

Hommikuste naabrite asemele on tulnud palju uusi ja uudishimulikumaid. Ei läinud kaua kui esimesed tulid meiega tutvust sobitama. Alguses tuli üks kolmene grupp ja kui see oli piisavalt suhelnud, siis tuli oma järke oodanud seltskond. Üks insenerina töötav sell jäi pikemaks maailma asju arutama. Kohe seejärel tuli üks noorem kutt, kelle sõnumist oli aru saada vaid „reserve“. Kui mees oli algul niisama käes olnud saabast ja teises käes olnud talda pikemat aega õhus vibutanud, jõudis sõnum meile kohale. Et asja mitte segaseks ajada, oli vastus sama lühike „no reserve“. Pealegi olid saabas ja tald erinevast paarist. Järgmine küsimus „repair“ oli kohe arusaadav ja lubasime peale teejoomist vaadata kui ta saapaga sobiva talla leiab. Leidiski, ja lisaks veel selle saapa, mille tallaga ta oli juba ennist käinud. Dezvuu! Tegemist on täpselt samade saabastega, mille kodus Jaanipäeva aeg minema viskasin peale seda kui saabastelt pori kloppides tallad koos poriga eraldusid. Ja nüüd on need siin! Hindame olukorda lootusetuks. Isegi siis kui kogu kaasasolev liim ära kasutada, ei ole

lootuski, et sellest jätkuks. Sellise varustuse lagunemisega pole me lihtsalt arvestanud. Aga pool laagrit oli juba kogunenud vaatama, kuidas valge mees imesid teeb ja lihtsalt niisama ära öelda ei olnud enam võimalik. Kompromissina pigistasime kumbagi saapa kannale alla pool tuubi Loctite ja teipisime ninaosa pealse külge. Paar ringi teipi sai igaks juhuks ka üle kannale veel tõmmatud. Et teibitud saapas ikka omanikule sobiks, pidi ta ise protsessi käigus saapast sees olema. Lootusi tulemuse osas tuli võimalikult madalal hoida ja seetõttu kordasime kogu protsessi vältel mantrat „no

garantii, no garantii“. Õnneks olid arusaajad mehed. Millest meie aga aru ei saanud, oli see kuidas saapaste omanik nende saapastega üldse siia oli sattunud. Praegu patseeris vana ringi valgetes plasttuhvlites ja nendega seljakott seljas üle lume tulek.....? Natuke oli parandusprotsessist meile tegelikult kasu ka. Matkatehnika käsulaud, mis ütleb: „Mägedes asjade stabiilsesse asendisse paigutamiseks

tuleb need asetada tasapinnale“ täienes ääremärkusega „tasapind peab olema horisontaalne“.

Tulemus ja asjaosalised vajasid nüüd üles pildistamisest. Esialgu tuli teha pilti vaid saapaste omaniku ja nende grupijuhiga, siis hakkasid lisanduma ülejäänud kaaskondsed vastavalt mingile sisemisele hierarhiale, millest me aru ei saanud. Kõik ülesvõtted pidid seejuures saama kõikide asjaosaliste telefonidesse. Võtete vahelise ümbergrupeerumise käigus vahetatakse viisakaid käepigistusi, öeldakse vastastikku hääldevõtteid nimesid ja ei väsitud kordamast, et tegemist on Kurdistanist pärit matkajatega. Kui saapaparandajad lahkusid, saabusid seni visalt oma järke oodanud

kaks noort selli, kes ennegi meid tervitamas käisid, kaasas endlikepid. Teadagi milleks. See oli ainus pilt, mis tehnoloogia abil kohe ka Kalle telefoni üle kanti.

Õhtul on Kallel vaim juba valmis märke minema, keha veel hoiab kraad normaalsest kõrgemat

temperatuuri, aga eks öö jahutab. Maila vaim on võrreldavast temperatuurist hoolimata nirumas seisus, eks hommikul näis. Praegu saavad kumbki ainult sooja vett ja natuke tatart. Aga otsustades saabuvate kohalike matkajate järjest kerkivate telkide arvu järgi on homme tulemas hea ilm.

14.07.1437, neljapäev

Naabertelk lahkub terves koosseisus varahommikul mäkke. Mailal on jätkuvalt palavik, magame kelle kümneni kuni päike olemise võimatuks muudab. Eilne saabasteta kurd lehvitab telgiukselt, ilmselt mõistis ta isegi, et kaasaolev jalatsite valik Alam-Kouhile tõusmist ei võimalda. Enesetunne on siiski juba paljulubav ja öö on ka olnud sündmustevaene. Esimesed kella nelja ajal teele läinud kurdid hakkavad tagasi jõudma. Keskpäeval asutame endid mõõdukas tempos jalutuskäigule. Jõuame laagrist 500 m kõrgemale moreenivallile, millelt avaneb otsevaade tipule. Tagasiteel lõikame läbi väikese ovraagi tipurajale olukorraga tutvuma.

MeelisW, Olev ja Kalle on retkelt naasnud ja vedelevad nüüd päiksesoojas telgis, ainult jalad paistavad. Teeme Mailaga teed, sööme-joome-pikutame. Lahkunud kurdid olid jättnud meile leiba, endlikepikesega sellid tõid enne laskumist apelsine. Kui siin vegeteerida, siis nälga kindlasti ei jää. Tuleb vaid koos fotografeerimiseks poseerida. Mingil hetkel elavneb ka naabertelk, päike lihtsalt paistab liiga pähe ja liiga kaua. Hommikul oli Kalle niiviisi rajale pürstinud, et Olev ja MeelisW temaga sammu pidada ei jõudnud. Haige inimese asi, võimalikult kodu lähedal tuleb selgeks teha, kas üldse jaksab üles minna. Muljed tipust olevat olnud tõepoolest muljetavaldavad. Tõus ise lihtne tagajalgade töö. Ruumi olevat päris üleval muidugi vähe, aga kaasmatkajaid oli vähe ja kõik soovijad mahuvad ära. Tipp koosneb teravatest lahmakatest, millest ühel pool on kilomeeter seina ja teisel

pool lihtsalt järsk rusu. Ja et kunagi ei tohi niisuguses kohas saapapaelu siduma hakata, saab selgeks siis kui MeelisW-le poole paelasidumise pealt telefon pihku pistetakse ja palutakse pilti teha. Kui MeelisW nõõrid käest laseb ja püsti kargab, pole tal enam millestki kinni hoida. Tulemuseks on tasakaalu kaotus ja selle taastamiseks tuleb

poolenisti jalast tulnud saapaga teha kiired hüpped sügaviku kohal ning maanduda õigele poole. Etteruttavalt olgu öeldud, et meie grupiosa tänane tõus Alam-Kouhile oli nagu demo – linti lõigati laulukoori piduliku rõkkamise saatel alles järgmisel päeval.

Jõe teisele kaldale on kogunenud muljetavaldav hulk rahvast. Praegu tundume olevat õigel pool jõge, sealpool seisaksime õhtu otsa ravis ja fotosessioon kestaks tunde. Aga, sealpoolne kallas

hakkab täis saama ja vääramatu jõuga tulvab uusi tulijaid meie kaldale. Tulemus ei lase end kaua oodata. Öhtu edenedes saabub tunde kestev tantsupidu koos ohtra fotografeerimisega ka jõe paremkaldale.

Kuulen, kuidas sumin ümber telgi paisub ja telgipaeltesse järjest rohkem tulijaid takerdub. Kui välja ukerdan, avaneb järgmine pilt: regulaarselt jookseb silmapiirini ulatuval lagendikul telkidest

välja inimesi, kes ühe käega poolrebadel pükse või jope hõlmu üritavad stabiliseerida ja teise käega oma suurekraanilisi telefone pildistamiseks vinnastavad. Nagu eilegi, peavad kõik pildid saama kõikidesse aparaatidesse. Maila on eriline vaatamisväärsus, kellele noorde tüdrukud lausa klammerduvad käistesse. MeelisW on mõnevõrra vanemate preilide piiramisrõngas. Kalle ja Olev püüavad hoida ees nägu, mis vähemalt esialgu lubab neil jääda kõrvalvaatajateks. Meilt mäepiletite eest tasu võtmine oli nüüd küll liiast! Maskotitasu oleks meile pidanud maksma hoopis!

Tegemist on taas kurdidega, kuid grupi keskmine vanus on oluliselt väiksem ja sooliselt paremini tasakaalustatud. Kantakse vaid neid riidesemeid, mida vältimatult vaja. Ei midagi liigset, mis rikkalikku meikappi võiks varjutada. Adrenaliinist küllastunud noored

JOOKSEVAD kõige aktiivsema tütarlapse initsiatiivil meie telgi taga PALJAJALU läbi jõe. Kive nagu polekski! Samas on grupis ka mõned vanemad härrad, kes öhtupoolikul end melust segamata keset platsi Püha Linna poole sättivad vaatama. Kui kilked jõe müha summutama hakkavad, jäetakse Püha Linn sinnapaika ja tullakse kaldale istuma. Lihtsalt istuma. See mõjub noortele distsiplineerivalt ja jõe kohin taastub kõrvadele juba harjumuspärasel tasemel. Siiski on ilmne, et noori kasvatakse maailmale, mitte imaamile. Ka eilses vestluses jäi kõlama alltekst, et kui riik soovib öelda, mida selga panna, siis lõpeb see Põhja-Korea üldise vormiriietusega, millel peal kohalik ornamentika. Vähemalt praegu tundub, et siin poleks see võimalik. Oleme tunnistajaks kunagi muinasjuturaamatutest loetud lugudele, mis kirjeldasid seda, kuidas inimesed läksid mägedesse ja pidutsesid. Just see praegu toimub.

Kui esmane uudishimu saab rahuldatud ja melu meie telkide ümber vaibub, saame hügieeniga tegeleda. Vahepeal on saabunud laagrisse veel üks väike grupp valgeid inimesi ja ka see leevendab meie olukorda. Järgnev MeelisW tegevus ei jää liigutuste nauditavuselt ja väljanägemise värvikuselt kurdide omast alla. Liigutustes on reipust kui ta pestavate sokkide järele sukeldub enne

kui need jääkeele alla kaovad. Ilme nagu võidukal hülgel peale kalajahti ilmub ta taas pinnale. Sellega

pole sokid aga veel puhtad. Nagu MeelisW kurdab ei võta sokid teps mitte seepi külge. Konsiilium pakub, et probleem on seebi liiga kõrges pH-s. Liiga aluseline seep ei pese hästi. Kuna seepi ümber teha ei saa, siis soovitab konsiilium sokke happelisemaks muuta. Minu sokkidega reageeris seep eile öösel väga hästi. Maila ja Kalle on nõus sokkide pH langetamise enda peale võtma. Peale pesu on vaja kuiva särki. Peagi on MeelisW seljas ilus

neoonkollane liidrisärk. Juba kaugelt on aru saada, et tegemist on ekspeditsioonisärgiga, või siis vähemalt peldikuni viiva teetöö särgiga. Meie üldise rõkkava heameele saatel vahetub kollane taas luitunud punasega. Ei ole mehel iseloomu väljapaistvaks välimuseks, teiste arvamus on olulisem. Kalle resümeerib olukorra võimaldades MeelisW-le väärrika taandumise: Kollane liidrisärk sobibki vaid sokkide pesuks selga panna“. Märg särk riputatakse maasse löödud käimiskeppide otsa ja tulemus pakub järgmisel päeval meie heameelele jätku. Oluline on särk keppide otsa riputada nii, et väljavenivad kohad satuksid, noh, ütleme mitte sinna kuhu nad MeelisW särgil sattusid.

Toidu tegemise ajaks on kurdi tütarlaste huvi MeelisW vastu tema luitunud särgist hoolimata taastunud. Kulbiga vehkides selgitab ta oma hõivatust ja see on aktsepteeritav. Kuniks sööme, jätkavad kurdid isekeskis, kuid meid ei lasta silmist. Piisab kui lusikad käest panna ja nad on tagasi. Nüüd on vaja tantsima hakata. Võetakse ringi ja poolkaarde, hüpeldes liigub kooslus ette taha, kõrvale. Ühel initsiaatoril on rütmi hoidmiseks kaelas mingi elektrooniline vidin, mis idamaist melodiat välja laseb. Platsil toimuv on kokku võetav sõnadega „iga õige eestlane alustab päeva kaerakilega ja lõpetab Kaera-Jaaniga“. Võrreldes eilsega on toimuv märgatavalt ohutum. Nimelt tegi peamiselt meestest koosneb grupp meile ettepaneku platsil jalgpalli mängida.... Eeh, islandlastele oleks see sobinud.

Pikalt õnnestub mul vaikselt kivil istudes melust kõrvale jääda. Lagedal väljal märkamatuks jääda muidugi kauaks ei õnnestu. Seni kuni kivil istun, on kõik hästi. Inimesed jalutavad mööda, seisatavad, teevad lihtsalt pilti ja jalutavad edasi nagu oleks neil tegelikult mingi muu plaan olnud. Pruugib mul aga püsti tõusta, et MeelisW-ga arusaadavas inglise keeles suhtlevalt noorelt daamilt Rinehi kuumaveeallikate kohta pärida kui kena kurdi noormees mulle ilusa roosa rätiku lehvitamiseks

pihku surub ja tantsima tirib. Algul ei tule hästi välja, mispeale daam katkestab koheselt vestluse MeelisW-ga ja asub juhendama. Varsti lehvib rätik õiges taktis ja jalad astuvad õigeid samme. Homme pidi toimuma kusagil mäeharjal kurdide tantsupidu ja meie grupp pidi olema väga welkam. Järgneva õhtu ajaarvamine toimubki skaalal: enne seda kui MeelisV pepulapakas tagumiku ümber laksumas rätikuga vehkides tantsu löi ja peale seda sündmust. Maailm polnud enam endine. Peale tantsutundi on mul kange tahtmine õpetada kogu laager lumememmesid tegema. Kuna keegi meist päris täpselt ei tea, mida roheline raamat lumememmedest kirjutab ja kas seda hoopiski mõne kohaliku teadmamehe pilkamiseks ei peeta, jääb plaan peale põgusat arutelu katki. Allikate teemal saan nüüd jutule, aga ühtegi kohta, mida Damavandi ümbruses külastada, kurdide giidi ülesandeid täitev daam nimetada ei oska. Polevat kohalik. Kurdistanis oleks ta küll nõus nädalase koduloo tuuri korraldama. Samal ajal täitub laager järjest uute tulijatega, kelledest mõned üritavad ennast parkida meie niigi minimaalse vahega, napilt kümme meetrit, telkide vahele. Ainult aktiivne kehakeel ja pingsana hoitud silmside sunnivad juba langeva seljakoti uuesti selga tõusma. Pärast on isegi natuke kahju kui mehed ennast mõistlikus kauguses olevas lumesulavee voolusängis sisse seavad ja kaasasolnud bensiinipriimuse suure leegiga põlema panevad. Selline lõke oleks meile tegelikult sobinud küll, hea oleks olnud kuivikuid grillida.

Melu jätkub..... Minule saab küll selgeks, miks siinmail on alkohol keelatud. Asi algas muidugi sellest, et kohalik jumal polnud suurem asi alkeemik ning lihtsalt ei suutnud joodava maitsega

märjudest valmistada. Pikast pusimisest keesid emotsioonid üle ja pühas vihas keelas ta selle ka teistele ära. Aga, kui siin ja praegu oleks alkohol olnud vabalt võtta, oleks Alam-Kouh juba poole tunni eest algosadeks lahti võetud. Kohalikel tõuseb emotsioon praktiliselt hetkega pähe ja kui seal peaks alkohol ees olema siis lööks kindlasti kaane pealt ära. Praegu toimib see nii nagu

väikestel lastel – keha hakkab emotsiooni käes hüppama ja nii saab emotsioon lastel füüsilise lahenduse. Kuna niisama keksida pole soliidsemas eas enam sobilik, siis näemegi nii sageli meie praeguselt laiuskraadilt tehtavates teleülekannetes spontaanseid tantsuetendusi, kus peategelasteks auväärses eas hallide habemetega mehed. Praegu siis laivis ja sündmuse auväärsus on tagatud Olevi osalusega.

Matemaatikud vabandagu, aga tõenäosus kurdidel kohata oma mägedes viite eestlast on 1:5000000. Pole paha, peaks on ikka põhjust ka! Õhtu edenedes muutume osaks legendidest ja muinasjuttudest, mis algavad sõnadega: „See juhtus ennemuistsel ajal kui Elbrozi mäestikus 4000 m kõrgusel veel eestlased elasid. Nad laulsid ja tantsisid kaunit, nende jutt oli kui linnukeste vidin ja nende tants kui ülim graatsia“ ning järgneb jutustus kõigest ilusast, mis kurdidele nende imepäraste olenditega kohtudes osaks saab. Ja kõik lood lõpevad sõnadega: „Sestpeale on Alam-Kouh kurdi rahva seas veelgi populaarsem mägimotka sihtpunkt“

Homme on meil Mailaga ülesandeks Liidi poolt MeelisW kotti sokutatud Kommi-Konn Alam-Kouhi tippu viia. MeelisW oli selle täna maha unustanud. Õigluse huvides olgu öeldud, et see oli ka ainus oluline asi, mis tal sellesse tippu ronides maha jäi.

15.07.1437, reede (kohalik pühapäev)

Kellad ja telefonid said varajaseks helisema, aga nagu niisugusel puhul ikka, ei suuda me äratuseni magada. Kui poole neljast telgist välja saame, on jaaniussikesed juba kõrgel nõlval. Poole viiest saame minema ja esimesele ussile jõuame kiirelt järele. Seltskond on millegipärast rajale maha istunud ja kohmitseb. Mille kallal täpselt, ei ole võimalik aru saada. Järgmine grupp, kellele järele jõuame, on kõide pandud ja paar giidi jooksevad neil kõrval. Lumi on küll kõva, aga köit, kirkasid ja kasse ei ole siin küll tarvis. Tegelikult on kõiskondi isegi kaks ja mõlemast möödumiseks peame hapnikutarbimiseks võlgu võtma. Giididega paari sõna vahetades selgub, et harjutatakse Kazbegile minekut. Peagi jõuame veel mitmele grupile järele ja siis avastame, et meie ees polegi enam kedagi. Ühe nuki juures proovin liigset laskumist vältida ja püüan selle asemel ülespoole hoida. Uut rada mul avastada ei õnnestu, varsti olen vastu kaljut. Me ei ole sellel teel siiski esimesed, sest vastu kaljut viib selge rada. Ronime Mailaga alla tagasi ja haagime mööduvale grupile sappa. Järgmise kaljurünka juures jääb meid õigele teele juhitanud grupp hommikust sööma. Võtame ka hingamispausi. Mõne

minuti pärast jõuab meile järgi heas tempos liikuv grupp, kes on jaotunud kaheks salgaks. Satume Mailaga esimese salga lõppu ja peale grupi taaskoondumist liigume edasi ligikaudu kolmekümnest iraanlasest koosneva grupi keskel. Algav tõusulõik on pudine ja kiviohtlik, taas jaguneb grupp kaheks nii, et jääme esimese

grupi lõppu. Kiiver oleks igati OK olnud kaasa võtta. Enne tippu võtab iraanlaste seltskond korduvalt laulu üles. Ikka vana hea regilaulu režiimis, kus eeslaulja teab sõnu ja teised on nendega nõus. See on

tõesti parim viis saadaolev ja omastatav hapnik tasakaalu saada, kõvad mehed! Igatahes on eesliikuja nii hea ja kogenud tempotegija, et kogu selle priiskamise peale keegi üleval isegi ei hingeldanud.

Meid sisuliselt pressitakse üles tippu kinni. Tippu tähistab plekist silt, millele on varesejalgadega maalitud „Henkel“. Tipus teeme Kommi-Konnaga pilti, Konn jääb tagasihoidlikuks ja esiplaanile ei tiku. Tegelikult läheb meil muidugi meelest, et ta meil üldse kotis on. Kui kõik soovijad on tipu tunnistuseks kas üksi või grupiviisiliselt meie ja selle sildiga kotis oleva konnaga pildile

jäänud, hakkame Mailaga alla liikuma. Järgmisel tõusunukil peame alt vastulookleva voo mööda laskma, nii oma nelikümmend inimest. Juba enne selle seiga lõppu oleme taas osa oma endisest grupist. Lõõbitakse ja tervitatakse lauluga tõusjaid, laskujaid, mägesid, pühapäeva ja eestlasi. Üdini positiivne õhkkond ja väga emotsionaalne rännak on igatahes! Varsti oleme selle hommikuse pudise koha peal, mida mööda on tõusmas hommikused köiskonnad. Pole suurem asi koht pikniku pidamiseks, aga püüame tõusjad mööda lasta. Keevalisemad muidugi ei malda passida ja püüavad

kõrvalt laskuma hakata ja loomulikult läheb asi ohtlikuks. Peale seda kui mitukümmend ruutmeetrit peenemat pudi ja paar suurt kivi allpool olijatele kaela on aetud, võtavad entusiastid minu korduvaid manitsusi kuulda ning rong seiskub. Peale seda jäävad iraanolased asjatama ning varsti oleme Mailaga rajal kahekesi,

kui jätkuvalt tõusjate massid muidugi välja arvata. „Welkam tu Iran, welkam tu mai kantri“ on kestev. Ei olnud harvad juhud kui kogu vastutulev grupp pidi meid, NB! ka Mailat, kättpidi tervitama, pilditegemine oli nagunii kohustuslik. Vaid mõned üksikud tütarlapsed on komplekteerinud oma matkariietuse ülemise kihi pearätist ja tuunikast. Enamus neist kasutab pükse ja tavalist nokatsit,

mille alt juuksed lehvimas ning tagasihoidlikud eestlased ei ole mitte need, kes silmade särades vestlust alustada püüavad. Põlvkondade vahe on siiski mõnel juhul tuntav. Vastutulevad üksikud vanemad härrad soovivad end jäädvustada vaid minuga. Nojah, eile oli see-eest Maila noorte tütarlaste iidol ja moeikoon. Niipalju siis revolutsiooni ideid edasi kandma mõeldud põlvkonna pühendumisest ja riiklike kasvatusmeetodite efektiivsusest.

Eemalt on näha, et meie iraanlaste grupp on valinud laskumiseks alumise raja. Ise läheme tuttavat teed mööda tagasi ja kell üksteist oleme laagris. Meie teine grupiosa on just lõpetanud haigutamise ja asutab end väikesele lõdvestavale jalutusringile. Kalle on käinud hommikul eilesaabunud väikese valgete inimeste grupiga tutvust tegemas. Mehed on õhtust veel räsitud olemisega ja püüavad puhata ja aklimatiseeruda, et homme tippu minna. Tugevaimaks seniseks muljeks aga ei olnud mitte eilne tantsupidu, vaid erinevate Iraani pankade külastamine. Nimelt olid sakslased üritanud Teheranis krediitkaardiga sularaha välja võtta.....(vt. Eesti keele seletav sõnaraamat: üritus=luhtunud katse). Kangesti tahaks hüüda üle mägede „Hallooo, Euroopa! Vaadake enne lennukile istumist vähemalt gloobust!“.

Alam-Kouhi seina taha kerkinud suure tumeda pilve serv käib üle telkide ja poetab paar piiska. Peseme, sööme ja kobime telki puhkama. Päike lõõskab, mina magan, Maila vähkreb. Viimaks tuleb mõnus olek kuuma tõttu sinnapaika jätta ja minna õue kohvi tegema. Lõhna peale tulevad ka teised tagasi ja nagu selgub, käisid nad täpselt mööda meie eilseid jälgi. See on ilmne näide sellest, kuidas mõnda aega koos käinud inimesed ühtemoodi mõtlema hakkavad. Teeme ära ka ametliku lõuna, mille käigus Kalle näitab uut taset toidujagamisel. Millegi jagamine viieks võrdseks osaks polnud kunagi olnud tema jaoks lihtne ülesanne. Täna läheb kõik väga hästi ja juustutükid saavad mahult täpselt võrdsed. Hea tulemuse taga on siiski pisike viga. Nimelt on Kallel seekord sassi läinud isikkoosseisu ülelugemine ning tükk jaguneb nii, et Kalle jääb ise ilma. Eile palusid Kalle ja Maila õhtuse pudru siss sibula- ja küüslauguhelbeid veel mitte panna, sest seedimine pidi ikka „hell“ olema. Täna lõuna ajal iraanlaste poolt serveeritud suur liud virsikploomide ja apelsinidega on aga juba igati sobilik kraam sisse söömiseks. „Mitte mingeid riske“, väitsid nad. Maila rõõmustas iseäranis senini kõige kõrgemal söödud värske kurgi üle.

Enne õhtust vihma pakib eilne ülemeelik seltskond ennast kokku. Näod pühitakse värvist puhtaks, nokatsite asemel pannakse pähe rätid ja dressipükstele seelikud üll. Kui sadu saabub, hakkavad nad pikas ravis allapoole liikuma. Õhtu hakul saabub üle järvede juures oleva kuru kamp itaallasi või hispaanlasi kohaliku giidiga. Aklimati Kuhil kõrgusega 4811 m kõigil tehtud, aeg on pisut puhata.

16.07.1437, laupäev

Möödub suurepärane öö millist pole ammu olnud. Aklimatiseerumine hakkab mööda saama. Uni kestab katkematult õhtul üheksast hommikul seitsmeni kuni hommikupäike ukseid lahti sunnib. Naabertelgist hakkab paistma esimene kehaosa, milleks on Kalle pea. Kiiresti järgneb ka ülejäänud keha ja tervik sööstab lõpuni kahele jalale tõusmata jõe poole ja pistab käe vette. Lähe uurima, mis käega lahti. Aga käega pole lahti midagi, hoopis käes oleva kraadiklaasiga on lahti. See oli MeelisW kaenla alt võttes näidanud oma maksimaalset võimekust ehk kõiki neljakümmend kahte kraadi. Et kallist seadet mitte ära rikkuda, tuli see liigsest termopingest kiiresti vabastada. MeelisW ise ei kostu telgis küll neljakümne kahe kraadisena ja ajab üsna adekvaatset juttu, niivõrd kuivõrd muidugi. Peale korduskraadimist näitab termomeeter täpselt neli kraadi vähem kui enne. Pisut järele mõelnuna saame sündmuse põhjustest aru küll. MeelisW oli hommikul unise peaga ennast kehvasti tundes telgi lae alt kraadiklaasi krabanud ja selle enesele kaenlasse susanud. Pisut tukastanud ja siis näitu vaadanuna oli ta tekitanudki paanika. Kui päiksepaistelise telgi lae alt kraadiklaas võtta, siis ei saagi see vähem näidata kui kogu diapaseen. MeelisW on oma kolmekümne kaheksa kraadise kehatemperatuuri üle väga õnnelik, oleks võinud olla palju hullem.

Teised hakkavad oma tervisehädadest juba üle saama. Jäänud on veel viimasel nädalal saadud psühhotarumade ravi. Kallel oli täna öösel pikk rännak Tallinna. Tegelikult olevat Teherani lennuk õhust siiski tagasi kutsutud asjaolude selgitamiseks. Vaba ajaga polnud muud targemat peale hakata kui minna Tõnismäele õlut jooma (annab lootust paranemiseks, eks ole!). Baaridaam aga ei taha midagi serveerida ja käsib koju pesema minna. Argumendi, et ta on kolmandat nädalat matkal, pesta pole olnud kusagil, õlut pole saanud ja kangesti tahaks nüüd, jooki letile ei too. Pole midagi teha, tuleb jalast võetud saapad taas jalgadega täita. Paelu kinni tõmmates tulevad aga pealsed ära. Algul ühel saapal ja siis teisel. Baaridaam on nõus oma viietollise kontsaga roosasid kingi laenama, mis üllatuslikult sobivadki jalga ja Kalle saab kiirel sammul kõps-kõps kodu poole minema hakata. Aega surub peale, peab enne konverentsile minekut ülikonna selga jõudma panna. Koju ta siiski sisse ei saanud, sest selgus et see polegi enam tema kodu. Aga ülikonda oli hädasti vaja! Nii tuli kutsuda liikuv töökoda ja frontaallaadur, mis ukse eest tõstaks. Konverentsilennukile ta siiski jõudis, aga ülikond ja kingad tuli töö eest loovutada, sest riaale mehed vastu ei võtnud. Võib olla kujuteldamatu tunne ärgata peale kõike seda hommikul telgis ja tõmmata jalga terved saapad.

Maila und segasin mina. Keset ööd olin ma ilmunud telki ja teatanud, et olen nüüd päästemeeskonna liige ja palusin päästmiseks valmistuma hakata. Jalas olnud mul sinised viigipüksid ja seljas valge pagunitega särk nagu meie autojuhil. Eriti uhke olevat olnud aga furaška, mis sädeleva (missugune detailimälu!) rihmaga lõua alt kinni käinud. Kaasas oli olnud mul suur kohver või käsikonteiner. Kallele tuleb ka see kirjeldus tuttav ette ja ta tunneb ära sibikopteri kapteni vormi.

Olevi öised piinad on pisut leebemate tagajärgedega kui kaine ja kodutu transvestiidi kombel mööda linna koperdamine. Tõsiasi, et Alari lubatud pitsat ta hommikusöögiks siiski ei saa, teeb meele muidugi mõruks.

(Täna on jälle novembrikuine reedeõhtu ja preili Klein räägib telekas, kuidas ta ajalehtedele ja ajakirjadele horoskoope kirjutab. Alles nüüd sai Maila aru, et Jõuluvana ei ole olemas.)

Täna on siis MeelisW laagrivalves. Teised suunduvad harjamarsruudile nimega „Golden Circle“. Harjale minek on mööda laugelt tõusvat ribi, mis pigem on selline moreenikuhila taoline moodustis. Tegelikult me päris ringi ei tee, sest tõuseme harjale keskelt ja Alam-Kouhi tipu ning meie

laagri asukoha vaheline lõik jääb järgmiseks korra. Päris hari on teravam ja natuke pudine. Mailal saab kõige järsema koha peal turnimisest isu tasa ja ta teeb ettepaneku sellelt teelt lahkuda. Täpsustamata kuhu ja kuidas. Tegelikult muidugi pole siin häda midagi, allpool sulalumise nõlva peal liuelda poleks hoopiski suurem asi. Siin on ikka kahele

poole suurepärased vaated, uhkemad kui Alam-Kouhilt avanesid. Järgmises, meie tänase marsruudi kõige kõrgemas tipus teeme söögipausi. Lõunakaares avaneb vaade silmapiirist silmapiirini kulgevale neljatuhandesele, praktiliselt tasasele harjale. Päris äge müür, hiinlaste oma on selle kõrval kõrgem.

Plaan kõndida mööda harja kuruni tuleb meil hästi välja. Kurule on ehitatud isegi väike hütt, millel metallist uks ees ja natuke pudelitega vett sees. Kuru ise on lumes ja sellelt laskumine ilma köie, või vähemalt kirkata lõpeks kindlasti pika liuga. Tuleb minna ringiga ja tõusta veel korra tipule,

millest oma aklimatiseerumist alustasime. Mailal ja Kallel pole selle vastu midagi, nemad olid esimese

korra ajal telgis ja turgutasid endid vees leotatud kaerahelvestega. Täna oli batoonis hoopis teine tera. Pilvevaadet enam kahjuks ei näidata, aga kogutud vormi pealt on äärmiselt mõnus tipust alla glisserdada ja lõpetada laskumine laagrisse suusatades. Saavutusvajadus kehub mind pikimat liugu

laskma ning päeval juba kergelt väänatud ajalooliselt haiget põlve see muidugi ei parandanud. Ühe kõvema lumetüki juures tunnetan ära suuskade ja saabaste printsiipiaalse erinevuse. Suuskadel nimelt ei ole kontsaid, mis võiks eenduvate

takistuste taha järsult takerduda. Kivides glisserdamisel on kontsadest kasu, aga lumes on tasakaalu kaotusega toimetulek ja põlve täiendav venitamine üks ja seesama asi. Tunda on see kohe peale adrenaliini lahustumist ja palja teega meelte ülevust ei toida. Pane suhkrut sisse ükskõik kui palju.

MeelisW päev oli olnud üsna üksluine lebamine. Vaid korra kui meie telkide vahelt kappas läbi killavoor matkajate kolaga ja üks neljajalgne telginööri takerdus, hüppas ta välja pilti tegema. Natuke hiljaks jäi, viimane elukas vaid hirnatas tuttavlikult „Ohhhooolev“. Ega inimenegi ei suuda esimese korraga võõramaalastel nime ja näo järgi vahet teha. Liiatigi siis loom.

17.07.1437, pühapäev

Plaan vähemalt kell kümme minema saada toimib, juba enne poolt kümnet on kotis seljas. Välipeldikust möödudes on ilmne, et hädisel ojal pole sellel suvel enam lootuski viimastel päevadel tekkinud lasuga toime tulla. Hai Siison on alanud, „Hädasti oleks kopterit tarvis“, arwab Kalle. Pangasõltlastest sakslased on enne meid üles saanud ja liiguvad nägemisulatuses. Tõusmas on trobikond austerlasi ja pikk rodu kohalikke. Astume rajalt kõrvale ja jääme rivis seisma, et voor läbi lasta. Valge mees ei õpi vist kunagi rehaga ringi käima. Ei olnud ju viimaste päevade kogemusest raske tuletada, et järgneb kätlemistseremoonia ja ühispildistamine. Ikka sellel samal viisil, et kõik pildid peavad saama üles võetud kõikide telefonidega. Aga noh, ega me poleks pildistamisest nagunii pääsenud ja milleks asju keeruliseks teha.

Lihtsam on käituda nii nagu kohalikud sinult ootavad ja kohe tseremooniavalmis rivi moodustada. Enne kui viimaste viisakusavalduste käest pääsime, on grupi esiots juba jõudnud lumele, kus esimesed hakkavad kiljudes harjutama liulaskmist ja rajast allpool nõlval silkavad giidid neid kinni püüdma enne kui nad lumekeele alla suunduvasse jõkke sulpsataksid. Kui alla teeotsale

jõuame, peavad sakslased transpordi saamiseks juba läbirääkimisi. Rudbaraki sõidu eest küsitakse 1,4 miljonit riaali. Meil on vaja ainult Vandarboni, mis on pisut lähemal, kuid meid on ka kahe võrra rohkem. Seega „kulud pooleks“ sobib meile hästi ja niigi rahahädas sakslased hoiavad 0,7 miljonit kokku.

Peale läbirääkimiste, tegelikult muidugi summade paberile kirjutamist, istub juht hobuse selga ja hakkab koormatud karavaniga ülesmäge liikuma. Numbrid paberil ei rääkinud midagi selle kohta, millal sõiduks läheb. Ja oleks ju meie poolt elementaarne arvata, et sõiduks läheb alles õhtul kui eelnevalt kohatud turistide kola on üle veetud. Ega's mees siia üles meie järele ei tulnud! Sakslaste meelehärmiks hakkame me jala alla minema ja soovitame seda neilegi. Meestel lööb korraks jalust nõrgaks ja nad lubavad kottide otsas istet võttes asja üle järele mõelda. Varsti on ka neile kohale jõudnud arusaamine, et viis-kuus tundi päikese käes lihtsalt istuda pole tark tegu. Nüüd, kus tee juba tuttav, lõikame siiatulekul tehtud suure tõusu ära ja liigume piki jõe äärset karjamaad. Jõe vastaskaldal toodetakse parasjagu värsket lambaliha. Kõik mitteliha rändab otse jõkke. Kui uuesti tee peale jõuame, teeme pisukese pausi. Sakslased tee peale tulema ei vaevu ja mööduvad meist jätkates teekonda jõeäärset rada mööda, mis kulgeb oma viiskümmend meetrit nõlval looklevast teest madalamal. See reedab nüüd küll, et tegemist pole väga kogenud ränduritega – jõe ääres pole ju lootustki auto peale saada ja mingit võitu mätaste ja okastaimede vahel seiklemine ei anna. Kohe varsti saab liha vastaskaldal valmis ja siis on turule sõit. Hääletame endid autole ja toimuvat õigel ajal märganud, just nimelt märganud, sest jõe mühist üle ei karju, sakslased teevad oma matka kõige kiiremad viiskümmend meetrit tõusu. Autokast on kitsuke, aga surnud lambad on nõus koomale võtma kui MeelisW neile jõuliselt külje alla poeb. Ajavad kokkupressimisel ainult natuke verd välja ja lisavad tema kollasele liidrisärgile erikujulisi punaseid laike. Kalle saab lambarümpadega täidetud autokabiini suurema verevalamiseta jagatud.

Enne küla on tee vastuliikuvatest autodest umbes. Kohalik filmigrupp püüab ülesmäge sõita. Kaasas tundub olevat kõik vajalik, nii nagu peab. Kokad, tugitoolid, fotograafid, kiirabiauto.... See viimane jääb ka peale meie möödumist rängalt kivisele rajale tõusu harjutama. Juht viib meid otse Vandarboni maja treppi. Kokkulepitud 1,2 miljoni arveldamine läks aga raskelt. Korduvalt püüdsime maksta 0,6 ja selgitada, et sakslased maksavad pärast teise samapalju Rudbaraki jõudes. Ei olnud abi ka sellest kui meile juba tuttav majaperemees autojuhile matemaatikat püüab õpetada. Ei, Vandarboni sõi maksab 0,8 ja Rudbarki sõit 0,4. Nii olime paberile kirjutanud ja kaup olgu aus, ilma mingi kavala matemaatikat. Maksime siis 0,8 ära ja kasseerisime sakslastelt 0,2 kohe tagasi. Kõik on rahul. Igaks juhuks kirjutasin märkmiku lehele 400000 ja peale seda kui juht oli noogutanud, andsin paberi sakslastele kaasa.

Algne plaan toiduga kergemalt läbi ajada ja oma tavapärasest matkalõunat süüa – natuke juustu, konservi, kuivatatud puuvilja ja siis pesema - seljakotita inimeste maailmas enam ei toimi. Maila poolt algatatud initsiatiivgrupp keedab korraliku kartulipudru, puhvetist saame kalakonservi ja oakastet juurde osta. Ja muidugi õllelaadset jooki – „nonalkohoolik klassik malt beverage“ – mis on ainus õlle maitsele läheneva maitsega jook sellel maal. Kui sõna „klassik“ selles reas ära võtta, siis on tulemuseks „tarhun“, „buratino“ vms meile tuttava maitsega jook. Siin maal on ka „Valge Klaar“ „malt beverage.“ Mis meid pisut Iraani muidu puritaanliku joogivaliku juures väheke hämmastab on see, et imperialismi sümbolit coca-colat on siin lademetes. Aga vot „single malt“ puudub.

Kalle demonstreerib oma oskuste kinnistamiseks taas seda, kuidas ruudukujuline geomeetria meie vahel rahuldaval moel ära jaga. See on sama lihtne, nagu üleval juustuga – tuleb ruudukujuline halvaatükk lihtsalt neljaks lõigata. Erinevalt eelmisest korrast on muidugi kõik rahul, sest Maila keskendub rohkem konservidele.

Seekord jagatakse meile välja tublisti väiksem tuba, milles on kolm kahekorruselist nari. Naride vahele on jäetud just niipalju ruumi, et liikuma pääseks. Natuke mööbeldamist ja tuppa tekib vaba keskpõrand, kuhu asju laiali visata. Liigselt me sisekujundusega ei tegele, uni vajab magamist. Peagi tunnetavad kõik, et söödud ubade kogus on olnud selle ruumi kubatuuri jaoks liiga suur.

Pestakse pesu ja üritatakse toas nõore vedades seda siis kuivatada. Ka peale mitme tunni möödumist ei ole kuivamine märgatav. Proovitakse õues uuesti, aga päike on juba vajuma hakanud ja tulemus pole samuti kiita. Iseenesest huvitav, võiks ju ometi olla kuiv õhk. Teeme ka inventuuri, et homme õigeid asju poest juurde osta. Mäkke minekuks on vaja vaid konserve ja natuke makarone, sest marsruudiväliselt ei ole matkatoitu keegi nõus sööma. Poest ja puhvetist saab ju iga söögikorra eel osta täpselt seda, mida kõht sellel hetkel ihkab. Inventuuri läbib ka meie edasine reisiplaan. Järgmine eesmärk on kindlasti Damavand, aga seejärel on ette nähtud vaba aeg ja kultuuriprogramma. Damavandi all oleva linnakese Rinehi, kus plaanime olla homme ja ka peale Damavandilt tulekut, lähedalt leiame gepsukaardilt üles soojaveallikad, millest netist olime lugenud.

Kaspia äärest leiame üles ka biitshi. Aga sellist kohta Teherani lähedal, mida Siavoosh oma vanemate aadressiks märkis üheski geptsus olemas ei ole.

Muidu on mõnus mägikuurorti õhtupoolik. Rahvast on natuke rohkem kui meie esimesel päeval, aga ruumi oleks veel päris mitmesajale. Teeme riisi karriga ja naudime kohalikku „klassikalist õlut“, niivõrd kui palju kallid kaaslased seda konkreetsel juhul muidugi võimaldavad. Meeldivas keskustelus satub Olev näiteks kurja sääse küüsi ja kes püüab kätt hammustades kesvamärjukesele ligi pääseda. Juhin Olevi tähelepanu, et ta oma pilgeni täis klaasi hoidva käe pealt eluka vaikselt kinni nabiks. Kalle aga ei hellita, sääsk hukkub käepärast olnud riideeseme nähvakast ning õllekruus tühjeneb suure kaarega paremale ära. Joo siis sellistega koos õlut.

18.07.1437, esmaspäev

Õö tuleb täna kõigil sama hästi välja kui minul. Keegi ei koli, ei vaheta aknaid, ega reisi maailmas ringi. „Uni oli tummine ja rikkalik“ nagu märgib Kalle seekord rahulolevalt. Järgneb külluslik hommikusöök kohvi, kaerapudru, siirupis aprikooside, küpsiste ja topeltkohviga. Kui kõik see hea on söögitorust alla lastud ja seltskond laua ümber letargias lõsakile vajunud, jagan laiali igahommikused traditsioonilised batoonikesed. Neid on meil Eestist kaasa võetud nii palju, et igal päeval ettetuleva ootamatu nälja kustutamiseks oleks kõigil pulk või paar varuks. Toimub välkkiire elavnemine, silmad pilluvad sädemeid ja verbaalselt väljenduvad emotsioonid suunavad mind konsensuslikult spetsiifilisse inimkeha punkti.

Buss tuleb seitse minutit peale kokkulepitud aega. Arvestades tee pikkust, kohalikku liiklusstiili ja viimase kümnekilomeetrise teelõigu olukorda, on tegemist ülima täpsusega. Siiski jõuame nende minutite jooksul käia korduvalt närviliselt uksele kaugusesse vaatamas. Masendav neurootilisus, vaja on kindlasti veel puhata.

Kelardashtist ostame puuduva söögi, hulgaliselt värsket ja isegi mõne purgi „Baltika“ non-alkoholic õlut. Edasiseks sidepidamiseks on vaja kohalikku telefonikaarti. Esimeses kohas pakutakse meile liitumislepingut väga soodsa kuutasu eest, võtku me aga passid välja ja hakaku vormistama. Meile see ei sobi. Veel mitmes kohas saame soodsaid pakkumisi lepingute sõlmimiseks enne kui satume kõrvaltänavas poodi, kus saab telefonikaarti osta nii nagu meile vaja. Aga passi näitamata ei saa ka siin ja MeelisW peab andma ka oma sõrmejäljed. Number ise vormistatakse küll kaardimüüja omaks, välismaalastele sellise kaardi müümist ei ole ette nähtud. Mees leti taga on tõeline multitasker – ühe käega krutib kliendi nutitelefonilt juppe küljest, teisega vormistab meile tehingut ja ajab seejuures juttu veel kellegi kolmandaga. Huvitav, mitu numbrit tal juba kogunenud on?

Juht pakub Teherani poole sõitmise asemel teha ring hoopis Kaspia rannikul olevat teed mööda. Miks mitte, saame olukorrast ülevaate, et peale Damavandi kohe õigele biitshile randuda. Rannikul Chaluse ja Mahmudabadi vahel kulgev neljarealine tee on saja kilomeetri pikkune poetänav

kogu oma „ilus“. Lõiguti on ka kilomeetri või paari pikkuseid elamurajoone, mis teest kõrge müüriga eraldatud. Järve äärde pääsemisest pole juttugi. Ühe pisikese avaliku biitshi siiski nägime majade vahelt ka ära. Kui bensukas või õigemini gaasitanklas korra autost välja tuleme, saame sooja märja kaltsuga vastu pead. Zjugdidi on selle kõrval sauna esik. Isu suvitada läheb kohe füüsiliselt üle. Keegi meist ei oska välja mõelda, mida siin peale tünnist ujumist kaks päeva teha. Parim, mida selles kohas teha, on otsida korralikult konditsioneeritud restoran, süüa kebab ja juua peale mõned külmad õlled, mille alkoholivabadusega oleme me juba leppinud. Õpime ka uue ingliseiraanikeelse sõna mahla tellimiseks.

Tee Mahmudabadist lõunasse on tugeva rekonstrueerimise all. Mõne aasta pärast on siin keskmiselt kitsukese mägitee asemel neljarealine kiirtee. Seekord oleme vaimult pisut teravamad ja vastuvõtlikumad kui lennujaamast mägedesse sõites. Võõramaalastele on siin mõned sildid liikluses toimetulekuks ära tõlgitud. Kohalikus keeles on neile siltidele aga hoopis midagi muud kirjutatud ja konflikt oleks kiire tulema. Poole tunniga saame näiteks aru, et kiri „reduce speed“ tähendab, et alla 100 km/h sõitmine keelatud. Üldiselt aga puudub meile tuttavatel märkidel siinse liikluse jaoks tähendus. Isegi karmi Islandi liikluse kogemusega bussijuht siinsetes oludes naljalt toime ei tuleks.

Rinehi suunas mahapöördest algab järsk serpentiinis tõus ligi kilomeetri kõrgemale. Üleval jääme seisma teeristis, et seal seisvatelt meestelt teed küsida. Üks neist hakkab elavalt kätega vehkima ja näitab kõrvalolevale majale. Olemegi õiges väravas ja tegemist on meie saabumise üle

väga rõõmsa majaperemehega. Tegemist on esimese selletaolise „majakesega“ Damavandi jalamile, mis avati 1934 ja olnud sama pere käes kogu selle aja. Vastuvõtt on ülevoolav – autosid ja eesleid, kõike saab, koligu me vaid sisse. Öömaja hinnaga saame kohe klaariks aga muu jutt hindadest on pisut segane. Tunni pärast pidi tulema juht

mägedest alla ja siis pidi olema võimalik kõiges kokku leppida. Paneme kotid nurka ja läheme külapeale kõndima. Midagi huvitavat leidmata pöördume tunni pärast tagasi, aga maja juurde pole tulnud kedagi, kellega homsest transpordist rääkida. Samas astub just autost maha belglane, kes juba pikalt üksi ringi rändamas. Olevat häälega tulnud ja see pidi toimima siinkandis küll. Senini teravaim elamus olevat olnud hiljutine arreteerimine Türgis, kus ta valesse kohta telkima jäämise eest arreteeriti. Võttes arvesse hiljutist riigipöördekatset ja sellel järgnenud valimatut vahistamist, siis oli mehel ikka hästi läinud, et ainult kahekuulise sisenemiskeeluga pääses. Väike mure pidi muidugi kojupääsuga olema, aga eks elu näitab. Jagame natuke muljeid, kuid miskiit meile kasulikke

turistiinfot tal tegelikult pole. Saame igaks juhuks pildistada tema kaarti, kuid see on liiga üldine. Kuuldes meie plaanist, mõtleb ta samuti korra Damavandi peale. Mees esitab mõnd täpsustavad küsimused vajaliku varustuse kohta ja palub välimuse järgi hinnata oma võimekust mäe otsa ronida. Saades aru, et mägi pole Türgi vangla, kuhu viiakse, vaid ligi kuue kilomeetri kõrgusel asuv koht kuhu tuleb ise ronida, loobub ta piisava varustuse ja aklimati puudumise ettekäändel. Samuti ei pea ta mõistlikuks mingi mäe otsa jalutamise eest raha maksta. Istume rõdul ja kõlgutame niisama jalgu kuni ilmuvad viis vennikest, kes näevad välja nagu plaaniksid nad ööbida. Igaks juhuks okupeerime toas kolm kahekohalist nari, et mitte tagumises nurgas oleva ühislavatsi peale sattuda. Mehed teevad siiski vaid köögis süüa ja sõidavad kuhugi edasi. Öhtul saabuvad Damavandilt kaks austraalia jalgrattamatkajat, kes olid juba mitmendat kuud läbi Aasia sõitmas. Nendelt saame info, et mäel on küll Hai Siison täies hoos ja rahvast on palju. Kuna enamus mäele minejaid tuleb Damavandile kas otse Teheranist või peatudes Polouris, Camp1's, siis Rinehis on suhteliselt vaikne. Kööki Camp3 hütt ei oma ja üldse on see pilgeni rahvast täis. Kallel tuleb lootus gaasi, priimuseid ja telke mitte kaasa võtta üksi läbi elada, teised olid ennegi skeptilised ilma sõltumatust tagava varustuseta ülesmineku osas.

Päikeseloojangul hakkavad asulas tööle valjuhääldid, millest kostub kumedit heli. Kohalik imaam võtab aeglase öökulli häälega päeva kokku nagu Aktuaalne Kaamera ja soovib kõigile head ööd. Ülekanne kestab vähemalt tunni ja vahele lastakse kohalikke vikerviise. Inimeste käitumine tänaval ei muutu sellest kuidagi ja kõik jätkavad oma toimetusi. Pimeduses tuleb inimesi tänavale juurdegi, liiklus tiheneb ja õue mängima tulnud lapsed karjuvad sellest kõigest üle. Öhtune jahedus lubab hommikusi tegusid jätkata – remonditakse autosid, tehakse võimaluse piires ehitustöid aga peamiselt muidugi poodletakse.

Öhtusöögiks on suur liuatäis värsket salatit ja kartulipuder. Kõik on taas eluga väga rahul ja istuvad silmad vidukil letargias ümber pika laua. Viimaks saabub meid sisse möllinud vana, kuid ei seisata hetkekski. Naeratab aga rõõmsalt ja saalib tagumise kontori, köögi, rõdude ja keldris oleva duširuumi vahet jagades kõigile oma teel kohatud inimeste küsimustele detailidesse laskumata vastuseid ja lootustandvaid lubadusi. Tõeline Figaro! Kalle püüab edutult mehele jalga ette panna, et vana korra paigale jääks ja siis ehk õnnestuks temaga homsest autosõidust konkreetselt rääkida. Öhtuks on majas peale meid veel oma kümme-viisteist inimest. Kui hädalisemad külastajad lõpuks rahule jäävad, jõuab järg ka meie kätte. Nagu me kõik hästi teame, siis juhtuvad asjad matkal alles siis

kui nad juhtuvad. Tuleb vaid oodata ja lahendused tulevad ise sinu juurde. Elavalt žestikuleerides kirjeldab peremees oma auto suurust ja veenabki meid, et ühest džiiibitaolisest sõidukist piisab meiesuguste veoks täiesti. Kellaajaks lepime kaheksa hommikul ja asume seejärel pakkima, et kaasa saaks vaid vajalik. Miks kurat me seda mittevajalikku igale matkale kamba peale suure seljakotitäie iga kord kaasa veame?.

19.07.1437, teisipäev

„Bondzorno!!“, hõikab vana kui ta taas figaroliku liikumiskiirusega hommikul läbi söögisaali vihiseb. Hassan on sellise mehe jaoks täiesti ebasobiv nimi. Kell kaheksa laadime oma seljakotid üle-üle-üleelmise Toyota Landcruiseri mudelisse. Nagu Figaro oli lubanud, mahtusimegi kõik täpselt ära. Pikka maad muidugi nii täpselt täis laaditud masinas ei sõida, aga selle väikese tõusu Camp'2 kannatame ära küll. Alguse otsas on serpentiin selline tagasihoidlik ja sileda asfaldiga kaetud. Siiski tõuseme tuntuvalt ja tee teine serv muutub üha järsemaks. Ühtäkki näeme, kuidas meie ees liikuv masin sujuva kaarega sisekurvi poole teelt välja sõidab ja vastu suurt kivi põrkab. Enne kui masinani jõuame, on juht juba väljas ja virutab esirehvile jalaga. Sõnatult, ilma liigsete emotsioonide ja ropendamiseta, kultuuriselt. Ilmselt jäi lihtsalt magama või telefoni näppima ja nüüd on masin nässus. Oleks teisele poole välja sõitnud, oleks kõik lõplikult nässus olnud.

Teel on kaks tõkkepuud, millele lähenedes Figaro-Bondzorno rahatähtedega käe aknast välja pistab ja lehvitab. Tõkkepuumees ei viitsi end putkas liigutada rohkem kui puu tõstmiseks mingi kangi liigutamiseks vaja ja rehmab käega, mida võib tõlgendada „pärast maksad“.

Kolme tuhande peal asuva Camp2 peremees on meie Figaro täielik vastand, kelle kõrval Olev tundub

juba koleerikuna. Rahulikult selgitab ta, et oleme nüüd tema külalised ja juhatab meid varju alla, kus tema naispere pakub meile teed. Kogu liiklus üles-alla käib läbi selle varjualuse. Ümberringi saalivad kõikisugu koduloomad ja mitu vahetust hobuseid ootab oma võimalust teenuseid pakkuda. Eemal pesuvad meile tuttavad sakslase

hambaid ja vehivad tervituseks.

Seekordne piltpostkaart läheb veel rohkem maksma kui eelmine, aga on ka nimeline ja peremehe poolt allkirjastatud. Meist natuke varem saabunud kohalike grupp on oma seljakottide

äraandmise lõpetanud ja teeb nüüd tõusueelseid pilte. Kohe minnakse ka minema. Saame samuti valged suhkrukotid, mille sisse peame oma suured seljakotid ära toppima. Teel vajalikud riided, söögi ja joogi võtame väikeste seljakottidega tõusule kaasa. Valgetele kottidele kirjutame suurelt peale oma nime ja asukohariigi.

Esimese suurema kivinuki peal, kus vaade juba nauditavaks muutub, teeme lõuna. Samal ajal saabub Camp3 kohale helikopter, mispeale kõik lahtine materjal seal maast õhku tõuseb ja hobused laiali jooksevad. Mõni turistide pampudega, enamus siiski ilma. Vahva! Ilmselt on see osa vaatest, mille eest lennureisil olevad turistid maksnud on. Teekonnal kohtume venelaste, ungari laste, sakslaste ja muidugi massi kohalikega. Kokku võtab kilomeeter tõusu ligi neli tundi ja ajab eelnevast aklimatist hoolimata ikkagi päris hästi ähkima ja jalad nõrgaks. MeelisW lõuad on jalgadest rohkemgi väsinud, suhtlemist on ju nii palju, nii palju. Venelastega läheb jutule saamine eriti raskelt. Nii nagu teistegi kohalikest erinejate puhul püüab MeelisW jutule saada standardküsimuse „weer aa juu fromm“ esitamisega. Vastuseks kostub ebamäärane ühmatuse, millest hea fantaasiaga inimene oleks ilmselt aru saanud, et „rusa“. Et aga päritolumaa selgitamine on matkajate puhul asi, millest suhtlus üldse alguse saab, siis kordab ta küsimust. Vastuseks saadud ühmatuse asja selgemaks ei tee ja nii proovib ta sama küsimust esitada vene keeles. Vestluses toimub emotsionaalne ja sisult kvalitatiivne hüpe ning kui nendeni jõuab veel venelaste grupijuht, siis saab kohtumisest lausa koosolek teemal „parimad matkarajad Aasias“. Nagu selgus, on grupi geograafiline päritolu mitmekesine – Eesti, Leedu ja Novokuznetsk. Venelaste edasine plaan on minna Gruusiasse.

Tõuseme mööda moonivälja, mis inspireerib Maila ja MeelisW fotosessioonile „MeelisW ja moonid“. Teised istutavad ja nuusutavad niisama. Ülesse jõuame hobusekaravaniga samal ajal, loomad on kahe seljakotiga inimesest käbedamad isegi siis kui seljas istuda. Meie Camp3 võõrustaja soovitab tuulevaikseid telgikohti, aga need tunduvad liiga viletsa vaatega ja on ka veidi väikesed. Parem siis juba natuke

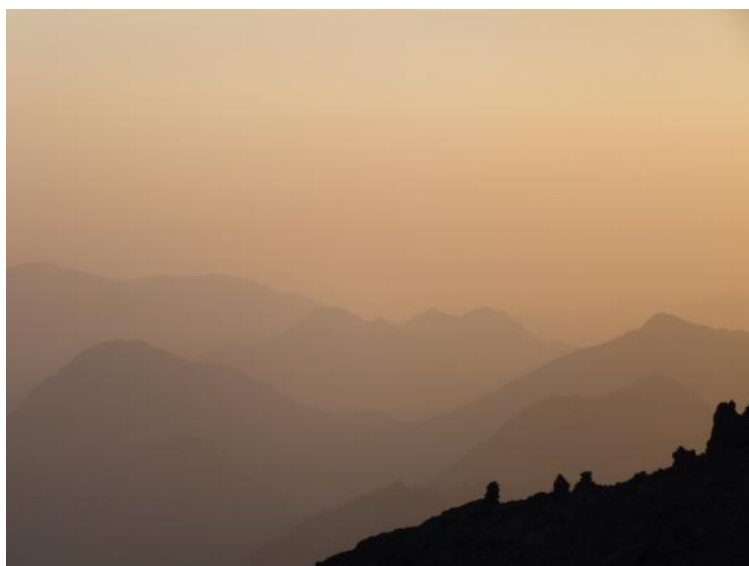
tuult. Köögi teeme küll sinna varjulisse nurka, kuhu mees näitas. Rahvast on tõesti palju, aga telgiplatse on siia ikka sadade jaoks ette valmistatud.

Veega on meie kõrgusel muidugi kehvasti, kohe üldse pole. Eemalt leian kivide vahelt voolikuotsa, aga sealt me parema lootuses vett võtta ei julge. Vantsime üles hüti juurde, et ehk saab

sealt. Aga ka majas ei ole vee võtmise võimalust. Hütt ise on igati väärikas alpi stiilis mitmekordne hoone. Väljas maja taga on paagid, kuhu koguneb lumesulamise vesi. Seisnud vett ei julge ma kindlasti võtta. Samast leiame ka ühe voolava veega vooliku, millest täidame kõik oma kaasavõetud pudelid ja pjad. Veega täidetud patta settib välja liiva ning kruusa ja see veenab, et vesi on vähemalt värske. Kui muidugi keegi allikal asjal on käinud, siis seda saame teada alles öösel. Teeme teed ja lebame.

Õhtusöögiks telgist välja tulles on meie kaks Huskit saanud arvukalt seltsilisi, saabunud on mitukümmend tšehhi. Homseks joogiks kaalume vee keetmist aga enne proovime hütist pudelites joogivette osta. Neid veeti iga hobukaravaniga vähemalt sajakaupa üles. Hütist on saanud paras Segasummasuvila. Hobust küll tупpa pole toodud, aga muidu on nagu päris. Alt tuleb rahvast homseks tõusuks, ülevalt tuleb rahvast homseks laskumiseks. Mõlemad voolud on väsinud ja pisut

pretensioonikad. Keegi nõuab tупpa saamist, keegi süüa, keegi kohtumist giidiga. Suur saal on rahvast täis ja sumiseb, meile tundub, et üldiselt siiski rahulolevalt. Hütis olevas toidukambris, kus kohalikud kutid turistidele süüa keedavad on tõsine läpats. Poisid ise on aga rahulolevate nägudega ja toimetavad. Oma kaksteist liitrit

vett saame kätte ja kõrgust arvestades oleme hinnaga rahul – meil maksab see poes rohkem. Õhtusöögi juurde näidatakse suurepärasest päikeseloojangut ja kohalikud võtavad seepeale jälle laulu üles. Seekord siis ükshaaval ja pigem meditatiivsetes registrites, nagu filmis. Pimenedes eristuvad mustal taustal väikeste heledate laikudena külad ja kaugemal suure silmapiirini ulatuva laiguna särab Teheran. Vaade sarnaneb Zermatis nähtule. Peale õhtusööki on varane uinumine ja erinevalt Alam-Kouhi neljatuhandesest laagriplatsist pole siin enam mitte mingeid kohanemiskursusi.

20.07.1437, kolmapäev

Äratus on plaanitud kell kolm, aga naabertelgid hakkavad juba kell kaks meile tuld silma näitama ja kividega kolistama. Veel pool tunnikest pikutame, aga siis pole enam mõtet pingutada. Kiire puder ja tee ning kell neli teeme juba hüti taga esimese peatuse liigsest vammusest vabanemiseks. Kohe hakkab tekkima vahe MeelisW ja Oleviga. Püüame asja parandada, saates MeelisW ette tempot tegema ja natuke aega see toimibki. Möödume tema vedamisel suurest grupist, kes ilmselt vaevleb aklimatiseerumise käes. Tunneme kiidile kaasa ja liigume vaikselt edasi. Varsti laskuvad kaks selli, kes olid oma võimetest aru saanud. Puuduvast aklimatist tulenev tugev peavalu ja külm oli mehed tagasi sundinud. Juba tuleb ka üks öine rändur, kellel tipus käidud. Miks öösel, ta ei selgita ja tormab alla. Siis aga saab MeelisW jaks otsa. Mailal on aga hoog nii sees, et tõusu keskel ei pea keskaik enam vastu. Kasutades gruppidevahelist auku, sooritatakse lageda välja

ainsa kivi taga selle matka kõrgeim istumine. Edasi liigume omas tempos vaikselt jalga alla ja vahe MeelisW-ga muudkui tekib. Olev püüab tema temposse jääda, aga MeelisW jalad tõusevad üksteisest mööda üha aeglasemalt. Silmside on olemas, aga järjest rohkem peab silmi pingutama. Püüame Kalle ja Mailaga neid mitmel korral järele oodata, aga ilmaolud ei soosi seismist. Tuul on üsna külm ja

temperatuur ikka mitu kraadi alla nulli. Mingil hetkel tekib valik „Teil on külm, mul on nälga“. Lepime kokku, et jätkame tõusu kahes grupis. Varsti on võimsa tootlusega väävliauk näha ja sealt tõuseb korralik sammas. Tuul on õnneks selline, et pilv jaotub kohe mööda mäe vastaskülge laiali ja meie pool hingamiseks saadaolevas gaasisegus väävli kontsentratsioon häirivalt suureks ei muutu. Teeme Maila ja Kallega ringi ümber lumega täidetud kaldeera. Meie tõusu vastasküljel on näha läänerada, aga vähemalt üleval on pääs sellele lumevaaluga tõkestatud. Külg ise on ka üsna järsk. Seniks kui ringi peale saame, on ka Olev juba tükk aega üleval olnud ning tuulevaikses orvas päikest ja vaadet

nautinud. Vaade on tõesti heroiline. MeelisW lahutab tipust veel viiskümmend tõusumeetrit ja iga samm, mis teda sellele lähemale toob, on väärt vähemalt kahte kuldmedalit. Hea, et keegi neid siin ei jaga, muidu oleks alla veel raskem minna. Ülesse on kogunenud juba massiliselt rahvast – meie naabrid tšehhid, austerlased, hulgaliselt kohalikke vanemaid härrasid. Peagi liitub ka MeelisW. Ootame kuniks nad Oleviga ka ümber kaldeera ringi teevad ja siis otsime Kommi-Konna välja. Palume austerlastel see meeliülendav hetk jäädvustada kui Konn naeratab.

Kokkuvõtteks mahtusime tõusul kuue tunni sisse, meil Kalle ja Mailaga kulus tunni võrra vähem. Number meie viiekümnedollarilistel piltpostkaartidel ütleb, et oleme 5671 m kõrgusel Kroonlinnast. Enne laskumist püüame lähemalt tutvuda erekollase väävliauguga, mis sügavamal isegi oranže toon annab. Mõne pildi ja jupi liukuvat pilti ikka saame teha enne kui keerutav tuul meid Kallega väävlipilve matab ja läkastades põgenema sunnib. Alla liigume juba kõik koos, enamjaolt mööda tuhas ja kivipurus glisserdades kolme tunniga. MeelisW jalg on ikka üsna pehme. Glisserdamine on mõnus muidugi, aga paratamatult saab see ju otsa. Kõva maaga kohtumine lööb põlvedest nii läbi, et lisaks seljakotile ripub mul ühel

hetkel seljas ka MeelisW. Laagris teeme topeltkakao ja tarvitame ära tõusuga väärindatud halvaa ja mõned batoonid. Toidutarve oli retkel üllatavalt väike. Ja siis lebama!

Kui uuesti silmad lahti teeme on juba õhtupoolik. Istume, teeme teed ja ootame õhtusöögi valmistamiseks sobilikku aega. Rahvast tuleb nagu eilegi õhtul nii ülevalt kui alt, aga täna on alt tulijaid märgatavalt rohkem. Saabuva nädalavahetuse mõju nagu nüüd juba oskame järeldada. Tulijad on erinevad ja vaatepilt väärrib jälgimist. Vapramad langevad tasasele platsile jõudes lihtsalt pikali ja jäävad lebama. Mõne puhul tekib lausa kahtlus, et kas mees mitte abi ei vaja. Meie tuttavad sakslased olid täna teinud ainult aklimatitõusu jääkoseni, homme on tipuplaan. Soovime jõudu homseks rahvamatkaks. Ilmselt saab see olema sama meeleolukas kui meil Mailaga. Tulijaid on turiaadide kaupa ja eile suure ning täitmatuna tundunud laager täitub. Mingil hetkel kangastub MeelisW-le mälupilt eilsest söögitoast. Mälupildis oli kesksel kohal külmkapp coca-cola ja fanta hoidmiseks. Kõnnime üles, lootes et ehk on seal ka külma õlut. Kahjuks ei ole ei külmkappi ega loomulikult ka külma õlut mitte. Kurb! Teeme meeleolu parandamiseks kange tee, mis sujuvalt läheb

üle õhtusöögiks ja mille Kalle juhatab sisse temaatilise haikuga: „Varsti on pime, kissell võiks soe olla“. Kõrgus hakkab kõigile mõjuma taas tuttavalt moel – kõht ei suuda nii kiiresti seedida kui protsessi tulem gaasistub. Filtreid oleks vaja! Mailas kutsub isegi nende ridade kirjanek neli kuud hiljem esile mitmepäevased seedehäired ja konsistentsi muutumise kulglas.

Õhtul ilmub nähtavale suurepärane kuu. All süttivad mägede vahel taas külade heledad laigud. Kusagil telkide vahel praetakse liha, kusagil põleb prügi. Laager sumiseb, rahvast tuleb üles ka veel pimedas. Suurepärane idüll.

21.07.1437, neljapäev

Öösel tõuseb ülikõva tuul, mis paneb telgid lennueelselt laperdama ja uhub kõik kohad liiva ja tolmu täis. Seda tuleb ka telki sisse, sest Husky sisetelgi lagi on tehtud hästihingavast võrgust.... Hommikuks ei ole saabastes mitte ainult liiv, vaid ka sentimeetrise läbimõõduga kivid. Naabertelgil olid lisaks välistelgi õhuavad lahti jäänud ning nüüd on mehed nagu kaevurid, silmavalged ainult läigivad. Hommik ise on ideaalse sinitaevaga ja täiesti tuulevaikne. See muidugi ei aita enam oluliselt neid, kes öösel märke läksid. Tänapäev tõus oleks kindlasti olnud oluliselt raskem.

Ukerdame mõnuga kivide vahel, naudime kakaod, tatraputru ja mittemillegi tegemist. Sõnumineerime Maretile sünnipäevaõnnitlused – nüüd on ka ema igal suvel selle sündmuse ajal mägedes.....

Laskumisel tuleb vastu pidev turistide voog vaheldumisi muulade killavooriga. Taas tehakse pilte moonidega ja moonideta, lisaks saavad üles võetud looduslikult kasvavad kaer ja nisu. Ainsana soovib maailma oma silmaga vaadata Olev. Kotti seljast võtmata säeb ta ennast kivile istuma. Ja tõuseb sealt välkkiirelt ilma käte abita uuesti püsti. Pool taguotsast oli hooletu sihtimise tõttu sattunud kivi kõrvale rohelsele armsale mättale, sellest samast liigist iludusele, mida Maila esimesel tõusul silitada püüdis. Haruldane taim väga haiget ei saanud, vaid mõned okkad said muljutud. Teel püüame Hassanile

helistada. Visiitkaardilt avastame kolm numbrit, millest ühelt kostub teisel katsel viimaks tuttav „bondzorno“. Hassan on all Camp3's ja ootab meid ära.

All Rinehis tormab Figaro kohe poodi ja saabub suure arbuusiga. Järgneb väga suurepärane istumine maja ees terrassil. Ja see läheb veel paremaks kui MeelisW ja Olev poes külma õle järel ära käivad. Hassan näitab Kallele samal ajal kätte söögikoha, mis pidi igati head rooga valmistama. Kalle

suhtub maitseküllast õhtupoolikut töotavasse tulevikku entusiastlikult ja broneerib hilise lõunasöögi juba tunni pärast. Loomulikult võtab pesemine ja kasimine ühekaupa duši all käies tublisti rohkem aega kui tund. Ootajate aeg igavaks ei lähe ja intellektuaalne vestlus terrassil saavutab täiesti uue taseme. „Heinekeni aimava sildiga pudelis olev jook pole maitset küll suurem asi“, arwab üks. Hetkel on peamine näitaja tema temperatuur“, väidab teine. „See musta sildiga on parem“, väidab kolmas..... Ühesõnaga, oleme jõudnud selleni, et arutleme tõsimeeli alkoholivaba õlle erinevate maitsete üle. Reaalsesse maailma saabume tagasi alles siis kui aia taga edasi-tagasi kõndinud noormees arwab meie tähelepanu olevat hajunud ja kasutab hetke prügikasti taustal selfi tegemiseks. Ikka nii, et Maila taustal näha oleks.

Väike hiline mine söögikoha pererahvast ei kurvasta. Pigem ollakse meie üle ikka rõõmsad. Miskipärast püütakse meile esimese asjana serveerida kokat ja spraiti. Palume midagi originaalsemat, mispeale tuuakse meile ainetega maitsestatud ja

kääritatud hapupiimajook. See on esimene puude joogiga „tuk“, mille väljanägemine pole suurem asi nagu koduste vahenditega toodetud asjadel sageli, kuid maitse on meie jaoks igati köitev. Tegemist on veega lahjendatud jogurtiga, millele on lisatud maitseaineid ja tulemuseks on piprane hapupiimajook. Muidu on söök selline keskmine kebab. Üllatuseks on, et maitseainetega, isegi soolaga, ollakse tagasihoidlikud. Seda kogeme ka edaspidi väljas süües.

Väljudes korjab meid maja ees üles pere, mille pereisa tahab kangesti juttu rääkida. Peame teada saama, et tegemist on inglise keele õpetajaga Marzanabadi ülikoolist, kes oma kurba saatust võtab kurta. Küll reisiks, aga kohalikku raha vahetatakse maailmaraha vastu

täiesti vastuvõetamatu kursiga (mäletate, 1:40000). Rahvast muudkui koguneb ja koosviibimine läheb üle sanktsioneerimata miitinguks maailmapoliitika vastu üldiselt. Asi laheneb nagu siinkandis tavaks – ühise fotografeerimisega.

Õhtul istume taas terrassil ja harime endid non-alkohoolikute õllede maailmas. Õhtu on hakanud jehenema ja rahvas patseerib. Järsku ilmub meie juurde poisike ja tahab Mailaga selfit teha.

Mis seal ikka, tundub et Maila tõmbab lapsi ja loomi ka siin ligi. Nii lihtne see siiski pole, viie minuti pärast on ka isa julguse kokku võtnud ja tuleb koos veel kahe poisiga pilti tegema.

Õhtu edenedes sigineb rahvast majja üha juurde. Saalitakse köögi vahet, kaetakse terrassile laudu, süüakse, mängitakse kaarte nii et ruum täitub emotsioonidega.... tundub, et tegemist on kohaliku vabameelsuse salongiga. Meil on õhtu aga vaevusi tekitav, sest puudub plaan edasiseks. Häid mõtteid ei tule ja inspiratsiooni pole millestki ammutada. Plaan Kaspia äärde minna on halb plaan. Ja siin ei kehti juhtimisgurude targutus, et halb plaan on parem kui plaani puudumine. Kalle on vahetanud sõnumeid Siavooshiga, kes turismigrupi giidina pole Põhja-Iraani piirkonnas sugugi kogenud. Lõunasse reisimiseks olema aga meie liiga viletsad. Kuigi nimi Esfahan lipsab korduvalt üle huulte, mägisakslaste sõnul pidi sinna isegi minema öörong. Kuid nagu matkatarkus soovitab, kui midagi teha ei oska, siis istu ja oota – ära rabele. Oodates aeg tuleb, mitte ei lähe ja sündmused tulevad ise sinu juurde. Islandil see ei kehti, aga lõunamaades ja Venemaal tasub oodata. Ja kui midagi ikkagi ei juhtu, siis lihtsalt pole veel õige aeg veel tulnud.

Nii möödub meiegi õhtu kohaliku melu jälgides ja ise sellest püüdlikult distantssi hoides. Äkitsi astub sisse üks vennike ja hakkab meiega täiesti arusaadavas keeles rääkima. Tegemist on pikalt Inglismaal elanud kohalikuga, kes läbi akna meid nähes ei suutnud vastu panna. Pisut aja pärast siseneb veel üks blondiin, kes pidi olema meiega vestleva vanderselli Itaalias elav õde. Itaalias inglise

keelt eriti ei räägita, aga majaperemees Hassan on meile natuke itaalia keelt õpetanud, nii et tervitused saame joviaalselt vahetatud. Sellest piisab, et meie saatust ära määrata, vähemalt lähipäeviks.

22.07.1437, reede

Hommikul kui endid Mailaga viimastena toast välja ajame, on päev juba kaua käinud ja Kallel on meile jutt. Aga alles peale seda kui oleme oma näod puhtaks pesnud. Teeme nii nagu öeldud ja seame ennast istuma. Varahommikul olevat meie eileõhtune uus sõber läbi astunud ja pakkunud abi kõigi nende päevade sisustamiseks, millega me ise midagi suurepärast peale ei osanud hakata. Ja

mitte tasulise giidina, vaid pigem ettevaatavalt juhuks kui ta peaks kunagi Eestisse sattuma. Muidugi võivad me kogu pakutavat ilu nähes annetada kohaliku kogukonna heaks, aga selle protseduuri olemus oli jäänud Kallele segaseks. Igal juhul ei ole tegemist isehakanud giiditeenuse pakkujaga. Täna olime muidu plaaninud kuumaveeallikate külastamise, aga Afshid pakkus hoopis keskköni kestvat rahvapidu. Allikad pidid täna olema ülerahvastatud ja homme pidi seal olema palju rahulikum. Ja siis võiksime koos üle vaadata kõik kohalikud vaatamisväärsused. Kuna kõik teised peale Kalle veel magasid ja otsuseid vastu võtta polnud võimalik, siis lubas mees pool kümme suuremaks aruteluks tagasi olla. Kella üheteistkümneks pole meest veel kusagil. Ehk oli põhjuseks asjaolu, et hommikuse vestluse ajal astus sisse ka Figaro ja mehed arutasid omavahel tõsiste nägudega asja. Nagu Kalle märkas, oli õhus tunda konkurentsi.

Hommikul on vana Hassani saatnud majal silma peal hoidma ühe oma poegadest. Inglise keelega on poisil kehvasti ja kui kasvuga pole ka hästi läinud, siis on elu raske. Kontorisse pääsemiseks on vaja võtit ja juhatus selle asukohast on poisile kodust kaasa antud. Nõutult tammub ta aga söögisaalis ringi, helistab ja käib vahepeal koridoris seisva kapi juures seda kobamas. Meie peamiseks tegevuseks on Afshidi ootamine ja sellele keskendumine ei lase esitsa poisi probleemist aru saada. Telefoni sisestatavad emotsioonid kasvavad ja see segab järjest enam keskendumist. Kui poisi murest aru saan, astun kapi juurde, mille ülemine serv on nii umbes mulle ninani ja ulatan talle otsitava võtme. Noormehe pilk on täis üllatust – võti oli ju ometi väga nutikalt inimeste silma alt ära pandud. Kindlasti oli see viimane päev võtmel selles kohas.

Ühisköök on alati olnud kommunaalhumori kasvulava. Ka siin ei ole teisiti. Hommikul juhendab üks vanem härra nooremat, kuidas kartuleid keeta. See on imelihtne – valad vee pajas olevatele kartulitele peale, tõstad paja tulele ja siis on vaba aeg. Siis saab asju pakkida, neid autosse vedada, poes käia ja hambaid pesta. Ja kui tunni pärast tagasi tulla, siis ei pruugi kartulid veel üldsegi pehmed olla. Kui rahvast on palju, siis valveta jäänud poti all keeratakse tuli lihtsalt kinni või tõstetakse pott kõrvale nagu nüüdki juhtuski. Kartulite uuesti keema panemine on nüüd veelgi lihtsam, piisab kui lihtsalt gaas uuesti põlema panna, vett lisada pole vaja. Kui nälg väga suur pole ja aeg peale pressib, siis ei pea kartulite valmimist ära ootama. Võib lihtsalt minema sõita, nagu nüüd ilmselt juhtuski. Kui köögist lõpuks rämedat kõrbehaisu hakkas tulema, polnud vennikest enam kusagil ja rohkem me teda ei näinud. Eks järgmises kohas on ka ju pliit ja pott ja kartuleid müüakse kõrval poes.

Kella poole kaheteistkümneks ilmus Afshid välja. Pidu pidi algama nii kahe-kolme ajal ja siis lubas mees jälle tagasi olla. Homseks on plaan järgmise kose juurde jalutada ja peale seda kümmelda kohalikes kuumaveeallikates, mis asuvad siit ligikaudu viie kilomeetri kaugusel. Kose kaugus pole

täpselt teada, aga kindlasti pole see väga kaugel. Homseks õhtuks jääb grillimine küla kohal kõrguval kaljul asuvas piknikupaigas ja ülehommeks tutvumine kohalike mägiradadega. Sellega on meie päevad sisustatud.

Pikutame peale seda kuni kella neljani ja siis on Afshid jälle platsis, hakkame liikuma. Pidul toimub meist paar tänavavahet eemal asuvas suures spordihallis ja on juba lõpukorral. Peeti kõnesid ja tänati korraldajaid, sõna sai ka keegi inglisekeelne ameerikaesindaja. Nagu aru saame, siis tegemist on Damavandi kaitse sildi all peetava rahvapeoga „Damavandi päevad“. Ei lähe

kaua kui oma parimas meikapis tütarlapsed meile külje alla poevad ja ühispilete tegema hakkavad. Päril ilma me rahvakunstimeistrite loomingust ikkagi ei jäänud. Kui sõnavõttud ja ovatsioonid lõppesid, astus lavale vägagi professionaalne koosseis laulu- ja pillimehi. Kurdi muusika ajal hakati meie tagumistes ridades rätikuid lehvutama ja tantsu vihtuma. Algul oli mehi paar-kolm, aga pidul hakkas hoogu võtma. Käiku läksid juba mütsid ja muud tekstiilid. Varsti hakkas rahvas kaameraid lavalt ära pöörama, sest saali teises otsas toimuv oli veelgi ehedam. Turvateenistus asjal siiski käest ära minna ei lasknud ja varsti olid rahvakaamerad jälle meie pealt ära õigesse suunda keeratud. Läks õige napilt, et oleksime sattunud istuma otse pealavale. Lõpuks tõustakse püsti ja lauldaks hümnid.

Kella viieks on pidul saalis läbi. Õues laiali laotatud laadataoline sümposium, mis meenutab Mailale Hansapäevi. Proovime ära traditsioonilise kohaliku supi nimega „asherishi“, mis koosnes peamiselt ubadest ja igasugu taimedest ja millele on lisatud makarone, liha ja küüslaugupuru. Maitseks tuli sellele peale läigutada „cäshk“, mis kujutas

enesest vedelapoolset kohupiimalaadset toodet. Õhtuse õlle kõrvale ostame kaasa rasvas praetud pirukaid ning pähklitest ja puuviljasiirupist maiustusi. Mailale müüakse maha ka kaks „kolm ühes“ kohvi, seda olevat nii ilusasti tehtud, et ei saanud lihtsalt võtmata jätta.

Peale pidu asume teele esimese vedelaveelise kose juurde sellel retkel. Teel põikame läbi Afshidi kodumajast, et tema perele tere öelda. Seikleme sinna mööda kitsaid tänavaid piiravate müüride labüründis. Juba kaugelt kostub meeleolukas sumin. Õues on pikk laud ja tundub olevat suguvõsa kokkutulek - ema, isa, õde, tädid, tädide pojad ja pojatütred..... Tunnen end nagu mõni tänavalt leitud elukas, keda poisike on näitamiseks koju tassinud – umbes nii, et „näe kelle mina Elbrozi mägedest leidsin, on ju armsad, onju me võime nad endale jätta....“ Tervitused mööduvad siiski kergelt ja varsti saame minema. Kaasa võetakse üks piisavalt täiskasvanuks peetud tütarlaps, kelle ülesandeks on retk üles pildistada.

Kosk asub varjulises nurgas majade vahel ja ilma teadmata on siia vähetõenäoline võõral sattuda. Vee hulk pole suur, kuid piisav selleks, et kujundada joa alla väike oaas, mis rahva kohale meelitab. Inimesi on palju, istutakse, peetakse piknikku, lödistatakse riietega vees. Afshid kõnnib samuti joonelt veejoa alla. Meie oleme veekartlikud ja söandame vaid varbaidpidi vette

ronida, mispeale paar kohalikku ei pea paljuks meid pritsida. Libedatel kividel on juba kasvanud küünistest kasu. Lõikame lahti teepealt kaasa ostetud meloni ja matsutame ja luristame. Siin võib, kose müha summutab. Peale koske teeme visiidi Afshidi sõbra käsitöökotta, kus ostetakse kauss, trumm ja paar väikest maitseainekühvlit. Hämmastavalt palju on ka siinses töötoas valminud käsitöös kasutatud Faravahari – ühte tähtsamat zoroatrismi sümbolit. Väide sellest, et see omal ajal suurim maailmareligioon hävitati seitsmendal sajandil muhameedlaste poolt tundub olevat tugevasti liialdatud. Seda sümbolikat näeb kõikjal – mäetippudesse viidud meenetel, ehedel, riietel, autodel - iidne religioon elab edasi.

Järgmiseks on ette nähtud tassike teed Afshidi perega. Rahvast on vähemaks jäänud, kuid meeleolu ja õhkkond pole muutunud. Ei mingeid rätte ega muud pudi, mitte miski ei erista. Pereisa ise näeb välja nagu vana hipi – eest pikalt kiilakat pead kompenseerib taga pikk hall pats. Kusagil huikab imaam „Jää magama, Iraan!“. On aeg. Lauale tuuakse pudel kirjaga „Imperial Vodka“, mille sees on kohalik viinamarjajook. Nii umbes neljakümne kraadine. Vana hallipäine iraanlane kohendab oma patsi ja valab puskari välja. „Salam atii“, kõlab peremehe suust imaamile vastuseks. Ajame juttu, enamuse räägib inglise keelt. Kui selgub, et suuremas asulas kui see tuhande elanikuga küla, pole me

oma nüüdseks juba kaks nädalat kestnud reisirahvaste viibinud, siis noogutavad kõik mõistvalt – teistsugused inimesi ei oleks vagabondist perepoeg saanudki kohata. Nooruses uitas vend mööda kohalikke mägesid, elas seejärel aastaid Inglismaal ja tegeles sotsiaaltööga – nii kohalike kui afgaani lastega. Afgaani ja farsi keel on lähedased ja see oskus aitas tal olla sissirännanud laste ja maailma vahel tõlgiks. Järgnes elu Lõuna-Koreas, kus kohanemine hästi välja ei tulnud. Taas Inglismaale, kus juhtumisi oli saadaval odavalend Peruu. Elu Peruu oli lill. Väline sarnasus indiaanlastega lubas lausa saada koses kümbleva inkana maa romantiliseks sümboliks Peruu tutvustavas kirjandusteoses. Järgnes pendeldamine Peruu ja Inglismaa vahel ning praegune viibimine Iraanis pidi olema lihtsalt pikem puhkus järgmise aasta kevadeni. Igatahes on puhkus hästi ajastatud ja pererahva poolt pakutav maiustused, puskar ja tee on suurepärased.

Jätkame oma meeldivat päeva koduses õlletauas. Taas on maja rahvast täis, aga meile tuppa kedagi neist elama ei panda. Vahel käib vaid mõni viisakalt luba küsimas, et meie toas üksi olles endasse vaadata. Aga elu käib huvitav. Kes küpsetab, kes praeb, mingid mehed keedavad köögis lammast. Mõni tuleb ja suskab midagi lihtsalt külmkappi ja kaob tagasi pimedusse. Just praegu tatsab trepist üles üks hallipäine vana, suur kastrul käes.... Sisse vihiseb Figaro ja nähes meid laua ümber pudelist rüüpamas, tormab ta joonelt kööki ja toob klaasid. Valame välja ja õigel hetkel hõikab Kalle „salam atii“. Bonjorno sooritab keskmise kõrgusega hüppe ja tõmbab joogi kurku. Kui hingamine taastub, on mehel nägu naerul – hea et keegi on saanud meie eest hoolitseda. Tema siin seda kahjuks lubada ei saa. Meeldivas keskustelus saame natuke teada Hassani ja meid ümbritseva kohta. Juba tulles märkasime seinal suuri loodusfotosid Damavandist ja selle ümbrusest. Selgub, et fotograaf on tema vanema poja naine. Poiss ise tegutseb mägigiidina ja instruktorina, aga oli eelmisel aastal Damavandi jääkosest alla kukkunud ja paariks kuuks haiget saanud. Paar korda oleme teda siin tegelikult näinud ka. Kui poisid kõrvuti panna, siis on nad täiesti erinevatest maailmadest – üks lohistab mööda maja susse ja ei saa kapi otsast võtit kätte, teine turnib mägedes.

Õlle lõppedes silmitsevad Kalle ja MeelisW mõtlikult oma riideid. Niisugustena ei kõlba küll homme tervisevetele ega grillima minna. Kell on üksteist õhtul, lapsed jooksevad jahedust nautides veel mööda tänavaid ja kilkavad. On täiesti sobilik aeg pesu pesta, sest ärkama peame alles viie tunni pärast.

23.07.1437, laupäev

Äratus on kell neli, sest hea on ju jalutada jahedas. Afshid istub küla piknikunõlvale viival trepil suure õõnsa savilinnu all ja vilistab nagu pääsuke. Hakkame astuma mööda asfalteed ja möödume juba tuttavast kunstipoest. Äriajamiseks on kliimaatilised olud muidugi soodsad, aga kell on ikka liiga varane. Tee serpentiinitab mööda oru nõlva ja peagi jõuame miski pühaku koja juurde. Kuna ukseid on seal alati avatud, siis kiikame ka sisse. Kedagi kodus pole. Edasi läbime küla, milles

asuvad termaalvee basseinid. Küla on inimtühi, vaid eilsest pühapäevast maha jäänud prügi vedeleb kahel pool tänaval vaalus. Uksele koputamas ei käi, aga ilmselt meid praegu spaasse sisse ei lastaks. Plaan on, et käime sipsti kose juures ära, ja siis kui päike juba sooja andma hakkab, tuleme siia

varjule. Jätkame teekonda, ikka mööda asfaltteed. Avanevad vaated Damavandile, samuti käime mõne serva peal alla orgu udu kaemas. Kauaks seda pole, sest tõusev päike muudab selle nähtamatuks. Hakkab soojaks minema ja leevenduseks kastame endid väikese kosekese all. Aga kohal me ei ole, meie siht on ikka

kõrge ja võimas veemöll, mitte see nire. Nii jätkub meie jalutuskäik kuumaks muutunud asfaldil. Möödasõitvatest autodest elatakse meile kaasa signaali ja lehvitamisega. Varsti oleme orus, mida mööda kulgeb Teheran-Kaspia kiirtee. Tuttav jalakäijate sild, kalakasvandus, all huilgav liiklus.... Koseni viivale haruteele jõudmiseks, nagu Afshidile seletatakse, tuleks mööda avtostradat veel seitse kilomeetrit astuda. Ja siis tuleb õiges kohas ära pöörata ning veel kilomeetriks koseni jalutada. Ehk siis praegusele viieteistkümneme kilomeetrisele teekonnale lisanduks keskpäevases päikeses veel oma kaheksa. See tuleb ka teejuhile endale üllatusena, et meie teekond selliseks on kujunenud ja nagu selgub, pole ta ise selle kose juurde kunagi ise sattunud. Vaid kuulu järgi olevat ta teadnud, et see siinkandis olemas on. Paraku on määratlus „siinkandis“ siinkandis kaunis suurt ala hõlmav määratlus. Pöörame otsa ümber ja alustame tagasiteed, algatuseks kuussada meetrit tõusu. Ikka seda juba tuttavat asfaltteed, mis nüüd on veelgi soojema kattega. Värskus hakkab kaduma mitte ainult meil, vaid ka Afshidil, kes ometigi võiks sellesse kliimasse paremini sobida. Peale esmast tõususerpentiini poeme väikesesesse salusse, milles läbi voolavad ojad on puude all pisut jahedama õhkkonna kujundanud.

Järgnev tee on mitme kilomeetri pikkuses palistatud laternapostidele riputatud portreedega, mida ka enne nägime, kuid mille olemuse üle arutelu ei tekkinud. Nagu selgub, on tegemist Süürias hukkunud kohalikega, ja kindlasti pole see küla oma portreedega mingi erand tuhandete teiste seas - Islamivabariik sõdib Islamiriigiga..... Tuttav väike kosk on tõeline kingitus, seekord kastame endid juba kohalike kombel. Nii umbes pool kaksteist oleme tagasi termaalvee allikatel, möödunud on kuus tundi keskmisest tempokamat kõndi mööda maanteed.

Spaa on tegelikult väga keeruliselt leitav. Mingeid plakateid, millel poolpaljad näitsikud ja musklis noormehed õnnelike nägudega basseiniveerel kokteili naudiksid üles pandud ei ole. Nüüd on küll kohalikust kasu. Laskume käänulisi tänavaid mööda kuhugi hoovi ja meid juhatatakse algatuseks ühte tuppva vaiba peale. Selgub, et mingit puhvetit asutises pole. Inimesed ei tule siia mitte sööma ja jooma, vaid tervisevette natukeseks istuma. Selle tunnikese peaks ju igaüks ära kannatama. Meil on aga kannatusega kehvasti, et mitte öelda see on viimaste tundidega otsa saanud. Ronime MeelisW-ga tagasi peatänavale ja hakkame poode kammima. Kolmandast leiamegi tuttava musta sildiga pudelid, mis jääkülmana peos hoides mõjuvad õnnistavalt. Võtame neid kohe hulgi ja eesootav suplus kuumas vees muutub peas juba sündmuseks, mida oodata.

Teised on juba basseini juhatatud ja pladistavad. Tegemist on mitte väga suure ruumiga, millest enamuse võtab enda alla rohkem kui neljakümne kraadise veega vann. Katsume vett, see on tulikuum ja kätt sees hoida pole võimalik, kuigi keha peaks olema ometigi olema üle kuumenenud. Üllatuslikult on tunnetus seda teravam. Ometigi tundub olevat võimalik sellesse sukelduda nagu juuresolevalt pildilt näha. Jahutamiseks niriseb kõrvaolevast torust külma vett ka. Kui ära harjuda, siis on päris mõnus ja jõuvarusid regenereeriv. Õlu lihtsalt aurb...

Tagasiteel käime veel poes, sest Rinehini on veel kuus kuuma kilomeetrit. Poemes juba noogutab mõistvalt kui meie punetavaid nägusid näeb, kohalikku tukki võtame ka lisaks. Lahkume asulast, mille hommikune inimtühjus on asendunud söepannidel suitsevate lammaste poolt täidetava aroomiga. Tuttava pühakoja kõrval, kus hommikul puu otsa riputatud voolikust head külma vett tuli, on nüüd avatud pood. Tee äär on täis laotud plastpudelite plokke ja pesupulbrit. Toimivast kaubandusest häirimatult võtame poe ette puu varju seatud toolidel istet ja otsime seljakotist välja päev ots

kaasas kantud tomatid ja muu proviandi. No ei vea enam koduni välja, ja tegelikult me ju tulimegi piknikule....

Rinehis on meie kodu lukku pandud. Helistame Hassanile ja kuniks võtmeid tuuakse, valgustame samas konutavaid prantslasi neid ees ootavast. Samuti püüame helistada bussijuht Arashile, kuid kõne on väga ühepoolne. Vastu ei kostu telefonis midagi, aga ega Arash polnudki

suurem jutumees. Kompensatsiooniks helistab varsti tagasi keegi tütarlaps, kes algatuseks demonstreerib smalltalki kõrgtaset ja hakkab siis igasuguseid asjassepuutumatu kummalisi küsimusi küsima. Näiteks, „Kus te asute?“, „Kui suur teie grupp on?“, „Kas grupis on ka naisi?“ Viimase puhul püüab Kalle aru saada, kas bussi saamisel sõltub sellest midagi. Ei pidanud sõltuma, aga pidi olema lihtsalt huvitav teada. Juhuks kui juht on Rinehi unustanud, anname oma täpse aadressi, kordame üle oma ülehomsed kohtumiskellaaja ja anname ka Hassani numbri. Lõunane uni tuleb vääga magus. Ainult Maila jääb suure huviga Kallest vabanenud raudrästikute kuritegusid uurima.

Kui ärkame, on meie kohalik telefon saanud mitu sõnumit ülehomsed reisisoovi olemuse selgitamiseks. Vastame seekord kirjalikult, et soovime see ja see kell alustada Rinehist sõitu Teherani. Misperale saame vastuseks küsimuse „Ja mida te sooviksite Teheranis vaadata?“. Aaaaahh....midagi ei soovi vaadata!! Tahame lihtsalt sõita Teherani! Vahepeal tuleb ka farsikeelseid sõnumeid..... ja inglisekeelses zargoonis sõnumeid..... Taas helistab tuttava häälega tütarlaps ja püüab meile meele järele olla. Seekord on pakkuda buss koos juhi ja giidiga. Bussi ilma giidita ei saa ja lisaks sõidule tuleb maksta 150 dollarit giidi eest. See-eest võime veel mõelda, kuhu tahame sõita, ta ise olevatki giid, kes kindlasti oskab meile abiks olla ja kõike bussiaknast nähtavat selgitada. Dezavuuu, seda kõike oleme juba kuulnud. Ja Arash kindlasti tulla ei saa, ta olevat juba sõit kellegagi kokku lepitud. Püüame uuesti Arashile helistada, aga ta ei võta vastu. Viimaks saabub Afshid. Selgitame talle olukorda ja palume tal Arashiga rääkida. Seekord kõne õnnestub ja telefonimäng lõppeb. Nagu arvata oligi, ei saanud Arash meie esimesest kõnest üldse aru, kes talle helistab ning mida tahab. Ja suunaski seepeale kõne oma kontori inimesele, et see helistaks ja asjaolusid selgitaks. Palve täitumise käigus muutusime me tundmatuks turismigrupiks, kellele siis kõiksugu teenuseid pakuti. Arsh on siiski meie transpordiga arvestanud (see oli ainus inf kontorist, mis tõele vastas – Arash on hõivatud, meiega) ja lubab kontoriga kõik ära klaarida. Kokkuvõtteks pole üldse kindel, et ülehomsed ei saabu kahte bussi, millest üks on giidiga. Välistatud pole muidugi ka see, et hommikul astub hoovi giid üksi ja küsib, kus meie buss on. Tegelikult on võimalik variandid koondada maatriksisse, mille ühes nurgas on üks auto ja üks autojuht ja teises otsas kaks autot kahe giidiga. Eks päev toob selguse.

Plaan minna nõlvale grillima jääb täna siiski ära ja homme võiks seda teha pigem kodumaja õues kui nõlval. Afshid on hommikusest kappamisest pikkasammuliste Eesti mägimatkajate kannul lihtsalt väsinud ja tunneb end halvasti. Homme pidi kõik olema palju parem ja lepime kokku kella kaheksaks kohtumise tuttava savilinnu all, et minna kohalikke radu kõndima. Täna laseme väsinud indiaanlase koju puhkama. Saadame teda kuni lihakarnini, kus Afshid teab küla parimat lammast müüdavat. Ostame homseks grilliõhtuks sobiva koguse ja anname selle talle koju marineerimiseks kaasa. Ostuakt ise on igati kliendisõbralik. Oskajamad ja uudishimulikud meist

lubatakse ülesriputatud lamba ligi ja lastakse tükeldamist lähedalt vaadata ning paremaid palasid valida. Kohapeal tükeldatakse kaup juba sobivateks tükkideks, jääb üle vaid sibulat ja maitseainet lisada. Saadame Afshidi mööda kõrvalteid äritänavatest välja, et säästa teda teiste tuttavate lihakaupmeeste etteheitvates toonis küsimusest „Miks sa minult ei ostnud?“

Õhtusöögiks valmib Maila käe all suurepärane salat ja on Olevil on aega kepsus surfata. Kosk polnud tõesti kaugel. Rinehist viib jalgteet otse sillale, kus meie rännak täna lõppes ja see jalgteet on napp kaheksa kilomeetrit pikk. Viieteistkümmne kilomeetriga oleks koseni jõudnud küll. Matk kose juurde on üks neist sündmustes, mis kirjutatakse Koomaklubi ajalukku kuldsete farsikeelsete tähtedega. Tuisata kaarti vaatamata eesmärgi asukohast mitte mingit aimu omava iraanlase sabas kolmkümmend kilomeetrit päikeselõõsas edasi-tagasi mööda üht ja sama asfaltteed, koguda sellel teel kilomeeter tõusu ja laskumist ning näha kuuerealist kiirteed..... Ei kujuta ettegi kui raske võib olla leida motivatsiooni sellise retke kordamiseks!

Kui päike on vaibunud ja jahedus kuumaks köetud pindasid suudab jahutada, teeme jalutuskäigu pagaritöökotta. Seal on olnud kogu aeg järjekord kui see lahti on olnud. Ja lahti on see ainult varahommikul kui meil on kiire ja hilisõhtul kui me enam ei viitsi järjekorras seista. Saiad võetakse otse ahjust ja lõhn on suurepärane, samuti maitse... MeelisW ja Kalle jäävad seejuures jalgu rahvusvahelisele mehele, kellega juba Rinehisse saabumise esimesel päeval enne Damavandi tutvusime. Mees on lausa nõrдинud, et me oleme nii kaua siin ja pole talle külla tulnud. Minema saavad nad alles siis kui annavad lubaduse homme kindlasti teed jooma minna, mispeale mees lubab meid terve päeva kodus oodata.

24.07.1437, pühapäev

Õuest välja viival väraval ripub suur tabalukk, mis tavaliselt on lahti. Täna on see kinni. Valmistun aiale ronima kui selja tagant kostub majavalvuri farsikeelne soovitus seda mitte teha ja taba katsuda. Õrnast näpuliigutusest piisab, et see avaneks.

Alustame väikest matka nõlvale Rinehi kohal. Ehitustööd nõlvale pargi rajamiseks on lähemal vaatamisel üsna pooleli. Nõlvale on paigaldatud ülevärvitud savist seeni, lilli, linde, grillimisaluseid, tulesid. Õhtupimedas nägi asi tulede valgel juba päris uhke välja. Aiapäkapikke ei ole, veel. Istutatud on puid ja veetud nende kastmiseks voolikuid, tasandatud ja laiendatud radasid. Tegemist on alles sellel kevadel alustatud kodukaunistamisega ja kui asi õnnestub, võib koht kümne aasta pärast olla ka päevavalges meeldiv ja varjuline istumispaik. Praegu on orust tõusev udu mõnusalt jahe, aga päeval praeb siin vastupäikest nõlval ilmselt armutult. Eks tagasi tulles ole tunda. Juba teebki päike vastu pead ta-dahh! Kompensatsiooniks tõuseb tugev tuul.

Jõuame tulevase pargi alalt kõrgemale ja rajad kaovad. On lihtsalt selline igav keskmise kaldega kivine nõlv kuni oleme tunnistajateks elu tekkele. Ilmuvad raagritsikad, palvetajaritsikad,

suured ämblikud. Maila lausa kilkab kõiki neid imearmsaid satikaid nähes, mispeale MeelisW ja Kalle pistavad kaamerad hiidämblike urgudesse. Järgnevas paarisaja meetriseks tõusuks kulub peaaegu kaks tundi ja selle käigus võetakse üles nende elukate toitumisharjumused, toidu hankimise viis ja eelistused ning soojätkamine kõikvõimalikes poosides. Kõikidele Afshidi osutatud küngastele me tõusta ei viitsi. Argumendid, et kusagilt on veel parem vaade Damavandile ei veena. Aitab nüüd küll juba.

Tagasi jõuame kell üks päeval ja püüame teel koju edutult õlut hankida. Klassikaline „malt beverge“ on selles külas kõikidest müügikohtadest otsa lõppenud. Pealehakkajamad poemehed püüavad aga igati. Poes, kus eile koos peremehega läbiotsimise korraldasime ja viimaks ka kaks joogiks sobivat isendit leidsime, valitakse number ja pistetakse telefon mulle pihku - spiik, spiik! Telefonis kostub tütarlapse hääl, kellele siis selgitan, mida mul vaja läheb. Selle asemel, et olulisele keskenduda, tuntakse hoopis huvi selle vastu, kuidas mul läheb ja kust ma pärit olen. Vastan kontrollküsimused ära ja kordan oma küsimust klassikalise kohta. Vastuseks saan, et ta kuulvat mind väga hästi. Ja uuesti algavad asjassepuutuvad kontrollküsimused, mispeale vabandan ja annan toru vanale tagasi. Selles külas rohkem õlut pole, isegi nonalkohoolikut mitte. On aeg lahkuda, aga seniks tuleb minna üle mahla peale, mis muide pole üldsegi halb, erinevalt puuviljamaitsetest „malt beverage“ jookidest. Järgneb pikk ja mõnus uinak, mille käigus MeelisW ära kaob. Nagu pärast selgub, ei lasknud must mure uinuda ja ajas mälestusi kirjutama. Kollane liidrisärk oli hommikuse

jalutuskäigu ajal pesunöörilt lahkunud tundmatusse ja ilma selleta juba ei uinu – valu vaigistamiseks tuleb temaga veedetud heroilised hetked vähemalt kirja panna.

Bisnesmeni juurde teed jooma enam ei jõua. Tunniks pole mõtet minna, sest enne kolme sealt nagunii tulema ei saaks. Ostame kaasa tomateid ja kurke, tuki ja mahla ning hakkame mälu järgi Afshidi eluaseme poole liikuma. Peatänavalt polnud see üldse kaugel ja kohalejuhatamisest loobusime iseteadlikult. Need paar tänavanurka, kust ära pöörata on kindlasti äratuntavad ja siis on kitsas müüri vahe juba näha. Loomulikult eksime tänavaterägstikus ära. Kõik kohad tunduvad natuke tuttavad, aga ükski tänav ei vii meid tuttava müürini. Viimaks püüame kohalikelt uurida kose asukohta. Teed juhatatakse lahkesti ja ohtrasõnaliselt, kahjuks ei osaks me seda vastu võtta. Läheme tagasi tulnud teed, aga koseni ei jõua. Taas oleme täna juba nähtud vana veski juures, millest Afshidi residents peaks kindlasti jääma selles suunas, kust just tulime. Kindlapeale kohale orienteerumiseks läheme tagasi suurele teele, et ka seal natuke aega vales suunas kõndida. Lihtsalt, et veenduda õige teeotsa puudumises. Kiirel sammul möödume õhtust jalutuskäiku tegevatest pereemadest. Siis ots ümber, taas pereemadest mööda ja tempokas kõnd tagasi kuni teeotsani küla piiril, kust teame kindlalt teed koseni viivat. Kose juurest oskame juba õige koha leida. Hiljaks jääme peaaegu kolmveerand tundi, aga jõuame ikka enne pimedat.

Peremees võtab asja veelgi vabamalt kui eelmisel korral. Lühike sprinteridress on tegelikult selles kliimas väga kohane riietus, lihtsalt avalik arvamus ei pea sobilikuks tänavale minna. Aitame liha ja köögiviljad vaheliti vardasse ajada ja teeme tule üles. Seejuures on oluline vardas liha enne tulele panekut noaga risti-põiki üle rappida. Huvitav tehnoloogia, mida tuleb kodus kindlasti proovida. Toidulõikamise taustaks jookseb telekas iraani disko. Kui seda MTV-s näidataks, siis ei eristuks see muust

programmist ei rütmist, esinejate väljanägemise ega liikumise poolest. Tõenäoliselt ka sõnumi sügavuse poolest mitte. Õhtusöögi ajal sekkub tänavavaljuhääldis imaam, kes püüab diskost üle huigata. Telekapuldil on erinevalt tänavamögafonist olemas gromkosti nupp, mida siis saab vajadusel muljuda.... Õhtusöök ise on oivaline. Liha juurde tehtud riisiports on niisugune, nagu oleks oodatud vähemalt kahtkümmet inimest. Õhtusöögi lõpetab Afshid paarikümne minuti sõnavõtuga rahvusvahelisest poliitikast, mis üldfilosoofilises plaanis lõpeb tõdemusega et „davaite žitt družna“.

Kui koduteel sõidutee ületamiseks kõnniteelt kolmkümmend sentimeetrit allapoole astume, kostub 5XAI. Istumine teeb jalad haigeks.

Liidrisärk leitakse õhtul sellele poolkogemata maja taga otsa koperdades. Üle selja jookseb ilus selge rehvimuster. Ilmselt oli MeelisW unustanud, kuhu ta selle üldse kuivama pani ja sealt unustatud paigast oli see juba paar päeva tagasi maha pudenenud.

25.07.1437, esmaspäev

Island ja Iraan on matkaja jaoks tegelikult väga sarnased maad. Väikesed variatsioonid on kultuuriruumist tulenevalt muidugi sees, aga ka siin on nii, et kui sa hommikul ärgates ei tea kuhu minna, siis hiljemalt lõunaks oled sa sinna kohale jõudnud. Arash saabub täpselt. Laadime oma kola peale, surume Figarol kätt ja hakkame liikuma. Õhtuks on plaan jõuda Teherani lähistelesse Pardisesse Siavooshi vanemate juurde, aga päev tuleb enne sisustada. Rinehi esimesest päevast on meeles belgia seikleja jutt, et Teheranist idas olev linnake nimega Firuzkuh on vaatamist väärt. Parema eesmärgi puudumisel võtame suuna sellele. Enne aga teeme minu professionaalse kretinismi rahuldamiseks kõrvalepõike kohe naabruses asuva hüdroelektrijaama tammile. Järv paistis Damavandilt hästi kätte ja nähtud fotod olid samuti sellised, et ise kohapeal pilk peale heita tundus hea plaan. Pöörame Polouris Teherani teelt ära mägedesse. Järveni on siit alla kümne kilomeetri. Viie kilomeetri pärast on mäenukil meie mõistes soojak. Siinses kliimas tundub sellise nimetusega rajatis muidugi jabur, aga lävel lõõtsutav sandaalides sõjamees ei paista sedamoodi, et selle putka termoregulatsioon kohapealseid olusid arvestaks. Niisiis ikkagi soojak, aga palju soojem kui Eestis. Tee on suletud tõkkepuuga ja üle nõlva kulgeb silmapiirini okastraataed. Niisiis, tegemist on elutähtsa militaarobjektiga, kuhu meiesuguseid töllama ei lasta. Vot see on nüüd see kõikse suurem erinevus Islandiga, kus võisid rahulikult kõik teelejäävad elektrijaamad kuni generaatorikambrini läbi nuuskida ja mitte keegi ei pistnud sulle tukki nina alla. Siin sind lähemale kui viis kilomeetrit ei lasta. Pole midagi teha, isegi tundmatust riigist pärinevatele valgetele turistidele erandeid ei tehta. Pöörame otsa ringi ja veereme Polouri tagasi. Päris tulutu käik siiski polnud, õhtu oli ju tunni võrra lähemale tulnud.

Võtame suuna Firuzkuhi peale mööda suurt maanteed. Väiksemat mägiteed mööda saaks sinna ka, aga õige teeotsa laseme mööda ja ega pole vaja juhti selle teega kiusata. Pooleteist tunni pärast hakkab paistma sellises varases ehitusjärgus Lasnamäe. Keerame suurelt teelt maha majade vahele. Linnakeses on kaks suurt peatänavat, mille ääres on vanad majad. Nii umbes kahekümneviieaastased. Kõik muu arhitektuur on uuem või pole veel üldse valmis saanud. Alleede puud ulatuvad alles poolde reide ja päike kütab heldelt. Nähtav võtab sõnatuks. Ilmselt polnud me belglast hästi kuulanud või polnud naljast aru saanud. Mõte kusagil pargis logeledes või välikohvikus istudes siin pool päeva mööda saata on väga rumal mõte. Siin lihtsalt pole veel peale betooni, asfaldi

ja kivide mitte midagi. Kui paar päeva tagasi tundus, et retk kose juurde on pärl, mida mäletada, siis meie praegune asukoht on pakkumas võimalust saada vähemalt sama sügav absurdielamus. Pisut

pikkade, kuid siiski enesekindlate nägudega palume auto ära parkide – ME LÄHEME LINNA VAATAMA! Juht noogutab, endal kaastundlik helk silmis ja kerib magama. Kõnnime natuke aega ühele poole ja siis teisele poole. Väga lolli inimese tunne on, õnneks keegi ei näe, sest kohalikud on keskpäevase leitsaku eest pagenud.

Aga midagi pole teha, oleme siia tulnud ja nüüd tuleb olustikku kogu raha eest kaeda ja kogeda. Tänavate teises otsas olev koogi ja kommipood lõhnab isuäratavalt ja me peame sinna sisse astuma, juba lõhna pärast. Poes on jahedam ka. MeelisW suhtlemisaldis kuju sattub kohe sekeldustesse ja tõsist nägu säilitades peab ta hakkama ühele külastajale selgitama, miks me selles linnakeses üldse oleme. Linnake muutub selles jutustuses aastasadu vanemaks, peaaegu iidseks vaatamisväärsuseks. Mees muidugi ei näi meie vaimustust jagavat, kuid sündmus on siiski päeva jaoks määrava tähtsusega. Siinkandis asuvat üks kanjon, mis üldises poolkõrbemaastikus pidi olema paradiisilaadne paik ja kohustuslik „must see“ kategooria vaatamisväärsus. Natuke seletab mees kuidas sinna saada, aga teed ja ehitised mille järgi orienteeruda, on meie jaoks hääldevamatud ja ei aita meid mitte kuidagi. Väikesel paberitükile kirjutatakse farsikeelne toponüüm ja selle abil loodame oma juhti suunama hakata. Jätkame jalutuskäiku juba roosamas meeleolus ja siseneme ka paarisaja meetri pärast restorani lõhna järgi. Meid juhatatakse otse köögi tagumisse nurka, kus lõhna eritavad anumad tulel podisevad. Misiganes asi see seal sees on, lõhnab see hästi ja nagu Maila kindlalt väidab – tegemist on värskel lihakraamiga. Lubame peatselt suurema seltskonnaga naasta ja kokad jäävad meid pikisilmi ootama. Sisepääsu kohal säravad arvukad tärnid tagavad, et söögisaal on valdava osa ajast tühi ja broneeringu pärast me muretsema ei pea. Kokkulepitud ajal oleme bussi juures tagasi ja sõidame koos sööma.

Võtame igaks juhuks veel juhi pliidi juurde kaasa, enne kui tellima hakkame. Mees tõstab tunnustavalt pöidla püsti. Tegemist on väga traditsioonilise kohaliku roaga, mida nähtu järgi otsustades tehakse siin kõikide iidsete reeglite järgi. Selliseid kohti pidi Iraanis olema vähe, kus seda õigesti tehakse. Noogutame kaasa ning teeme näo, et oleme teadlikud turistid ja sellepärast me ju Firuzkuhis olemegi, et mägi-retke kulinaarse rännakuga rikastada. Tundub, et renomee on päästetud ja rohkem ei pea seletama, miks me siia tulime. Seniks kuni lauda kaetakse ja serveerima hakatakse, selgitame autojuhile grupi koosseisu olemust ja perekondlikku jaotust. Olulisimaks selles protsessis

võib pidada väärarusaama kummutamist nagu oleks Maila MeelisW öde, kuigi näo järgi on nad ju nii sarnased. Mõlemad võtavad rolli kohe omaks ka.

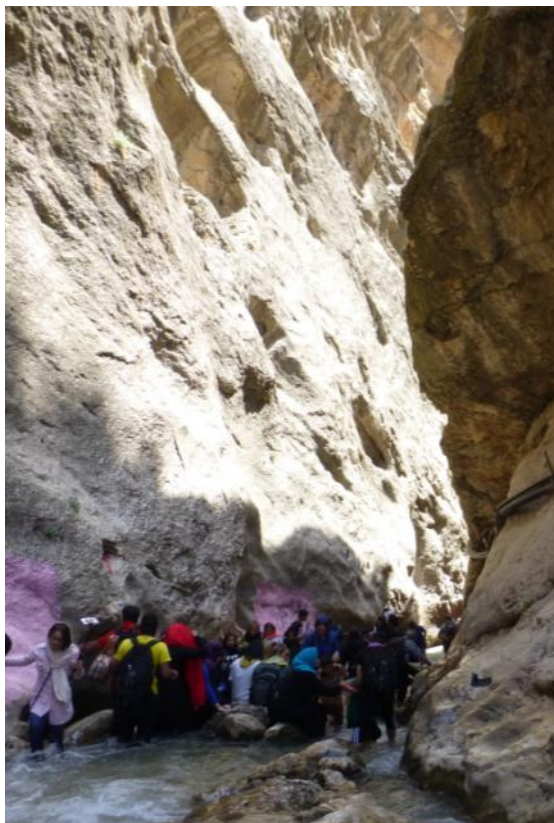
Roa nimi on „dizi“. Kohale tuuakse savipottides leem, igas potis portsjon. Vedelam osa valatakse välja madalasse kaussi ja poti põhjas valminud lambarasva tükk uhmerdatakse koka poolt kohapeal selles vedelikus peeneks pastaks, kõigile ja personaalselt. Vaatepilt ei kutsu sööma ja kui

menüüs oleks olnud meile tavapärasel moel lahti kirjutatud, et „uhmerdatud lambarasv köögiviljasupiga“, siis oleks see roog minu poolt kindlasti tellimata jäänud. Viskoosseks muutunud vedeliku sisse pudistatakse veel õhukest lavashi taolist toodet, mille nimi siinkandis on „noon“ ja nii kujuneb kausitäiest pudrutaoline ollus. Lõhn on jätkuvalt suurepärase ja nüüd on juba hilja loobuda. Esimesele suutäiele järgnenud sisikonna reflektorsest reaktsioonist saan üle. Maitsemeeled ütlevad, et tegemist on hõrgutisega ja järelikult on probleem vaid mentaalne. Jätkame ja kõht saab juba esimesest kausist täis. Pool potikest liha on aga veel

kõigile kohustuslik ja tõustes lausa ägiseme. Kuuekesi kolmekümne euro eest ennast servani süüa pole halb tulemus. Kui nüüd kitsad mägiteed vaid liigselt mõjule ei pääse. Näitame restorani personalile kommipoest saadud paberitükikest ja püüame saada täpsemaid juhiseid kanjoni leidmiseks. Koos Arashiga oleme grupina märgatavalt pädevamad juhiseid vastu võtma. Ise ei saa me juhatajast muidugi jätkuvalt mitte midagi aru. Kohe Firuszkuhist välja sõites pöörame ära kõrbenud väljade vahele. Veidi sõitu ja tee pöörab küla poole, kus paistavad madalad majad ja mille sissesõidul müüakse lausa pileteid. Tegemist on tõesti arhailise asundusega, mille ehitised on päris hästi säilinud ja suurem osa ka praegu veel kasutusel. Pilt nagu väikeses Rokalmaares, aga päris elu on sees. Küla taga on suur parkla täis autosid. Platsi keskel on mitmekordne öömaja koos terrassiga, millel kohalikud on end vaipadele laotanud ja peavad piknikku. Vaipasid ja nendel istuvaid inimesi on kõik põõsaalused täis. Müüakse suitsevatel pannidel toitu ja jäävannides jooki, aga kõige massiivsemalt pakutakse erivärvilisi plastmassist plätasid. Tundub nagu suvaline lavkakaubandus ikka niisuguse puhkekoha lähedal. Pargime auto vilusse ja juht võtab jälle horisontaalse asendi. Meie võtame suuna piki jõge ülesvoolu. Kaldad on katkematult palistatud seltskondadega, istutakse, lebatakse, lapsed sulistavad kaldaäärses vees. Vastu tuleb katkematu rahvavoog. Ees on kõrge kalju, mis on kitsa praoga poolitatud ja millest kostub müha. Ilmselt siin kohe ongi kanjon ja kosk, mida otsisime. Aga kogu kompositsioon on sellegipoolest üllatav. Rada lõpeb suurel kaljurünkal ja edasi on valikus jätkata jalutuskäiku jões või minna tagasi. Jõgi on rahvast täis, lastest kuni kepiiga kõndivate ja

kaenlaalusest toetatud prouadeni. Kõige hädisemaid veetakse piki jõge aga hobuse seljas. Kõik see mass tungleb kiirelt voolavas vees, mis on mõnusalt jahe aga mitte jäiselt külm. Sandaalimehed Olev ja Kalle kõndisid joonelt edasi jättes meid kõhklevalt seisma. Tossusid ei tahaks nagu märjaks teha, protsessioonist loobuda ka ei tahaks.... Tuleb minna paljajalu, asi see mõnisada meetrit siis sinna nurga taha käia pole. Esimesed meetrid on väga valulikud aga külm vesi aitab. Vahel mahume ka kanjoni seinale kätt toetama, aga enamasti on sein pind hõivatud. Kõige tülikam on suurtest kividest ülevooludest läbi ronimine. Maila saab oma grimassis näo eest tublisti pragada ja kui ta veel selgitab, et jättis tossud lihtsalt kaldale vedelema, siis koputab suhtlemisaldis proua ühemõtteliselt enesele näpuga meelekohal. Aga hale hakkab tal Mailast sellegi poolest ja kuna ta ise on juba tagasiteel ja kohe astumas kuivale maale, siis kingib ta hädalisele oma plätad ja käimiskepi. Meil on väidetavalt

minna veel üle poole kilomeetri.... Tagapool muutub kanjon kitsamaks, vesi sügavamaks ja kiiremaks. Sängi sigineb ka suuremaid kividest astmeid, millest on vaja üle ronida. Püüdes käituda ühe tasakaalu kaotanud proua suhtes džentelmenlikult sirutan automaatselt käe välja takistamaks teda külili jõkke vajumast. See aitab. Järgneb kuri röögatus ja inimene võtab enese kokku, et mitte võõra mehe käte vahele langeda. Olukorra võib lugeda hästi lahenenuks ilmselt meie mõlema jaoks. Edaspidisel teekonnal püüan oma käsi paremini kontrollida. Mingit koske kanjoni lõpus pole. Teisel pool algavad lihtsalt heinamaad, kus lambad oma elu elavad. Kanjoni sissepääsul on hobusemehed seadnud sisse oma kontori ja soovijad saavad lasta end läbi kanda. Vanemate matkajate jaoks on see populaarne

teenus. Meie koperdame tagasi omal jalgel saatjaks noorte tütarlaste katkematu huilgamine, mida kaljuseinad veelgi võimendavad. Selline näebki siis välja meelelahutus.

Nüüd on päev päästetud ja pöörame tulnud teed tagasi Teherani peale. Nagu selgub, ei ela Siavooshi vanemad siiski mitte päris Pardises, vaid veidi Teherani pool asuvas Jajroudis. Nii kanjoni sisse sõidul kui nüüd ilmutab juht on suurepärase orienteerumisoskust, ei kaarti ega gepsu. Piisab vaid kui vahel teed küsida. Abiks on muidugi ka pererahvalt telefoni teel saadud juhised. Mingil hetkel pöörame kiirteelt majade vahele ja olemegi kohal.

Pererahvas võtab meid oma nõlva rajatud kolmel korrusel paiknevas suveresidentsis rõõmsalt vastu. Meid juhatatakse välistrepist üles puudega varjatud siseõue. Sprinklerid on just oma

töö lõpetanud ja majatagune oaas on vähemalt viisteist kraadi jahedam kui meie buss, millel konditsioneer lõpetas töö juba Firuzkuhis. Teise korruse tuba läheb sujuvalt üle terrassiks ja avaneb siseõue. Siiski on õues veel natuke liiga soe ja siseruumis on mõnusam istuda. Mehe nimi on Pahro ja naise nimi Mässi, vähemalt nii need nimed meie jaoks kõlavad ja eesti keeles kirjutatakse. Laotame endid laiali ja püüame sellega kaasnevast kergest ebamugavustundest vabaneda. Algatuseks on hääldamatu nimega magus jook hõljuvate seemnete ja jäätükkidega ning suur vaagen külmade puuviljadega. Jooki kulub liitmeid enne kui järg puuviljadeni jõuab. Inglise keelt räägib vaid Mässi, Pahro mõistab fragmentaarselt ja Mässi teeb lühikesi sisukokkuvõtteid. Prantsuse keel oleks talle sobivam. Kirjeldame oma möödunud nädalaid ja mõtteid lähimateks päevadeks. Pererahvas teeb ka enestest lühikese ülevaate. Lisaks Siavooshile on peres veel üks poeg, kes tegutseb USA-s muusikuna.

Pere on maailmas üsnagi palju ringi reisinud. Proua on kunagi ülikoolis matemaatikat õpetanud ja Pahro tehnikatootmist arendanud. Optimismi ja entusiasmi puudumise tõttu koostöö kõigevägevama isehakanud jüngritega aga ei sujunud algusest peale ja see andis kohe ka töös ja äris tunda. Pere kriitilisus kõikehaarava ühiskonnakorralduse suhtes

on ilmne. Sekkumine inimeste riietumisstiili ja mõttemaailma olevat võrreldes kümne-viieteistkümne aasta tagusega küll oluliselt vähenenud, kuid sedavõrd rohkem on algsete kõrgete ideaalide asemele siginenud pragmaatilist härja ja Jupiteri suhet. Vahemärkusena olgu meelde tuletatud, et Iraani elanike keskmine vanus on 26 aastat, ehk siis valdav osa on sündinud peale 1979.aastat. Valdav ülikooli vorm on küll medrese, aga seni nähtu ja kogetu lubab meil küll arvata, et see valdav osa ei arva isehakanud jüngrite moemaitsest ja ideaalidest suurt midagi. Ja nagu teada, siis inimesed maailmas üldiselt maitse üle eriti pikalt vaidlema ei kipu ja kohalike temperamenti arvestades ei ole selleks ka siin erilisi eeldusi.

Pikalt teemat ei lahata, aga mure meiesuguste pärast kostab läbi. Eriti ei meeldi meie plaan minna homme õhtul kontserdile, sest fundamentaalne osa siinsest ühiskonnast ei pea seda kunstiilki jätkuvalt viljelemisvääriliseks. Meie argument, et kontserdile tulevad ju ainult need, kelle maailma see nähtus mahub, ei päde. Pidavat tulema ka need, kes püüavad kontserte ära jätta ja valgetel varestel ei ole mõistlik juba seetõttu sinna märklauaks tükkida. Ise me seda muret põhjendatuks ei pea ja ka MeelisW kolleeg Helena on üritust kindlasti soovitanud. Siiski ei taha me pererahvale asjatut meeletähtsust valmistada ja teeme plaani ümber. Homme siis võtame ette Teherani suure Bazaari, kuhu Mässi ja Pahro lubavad teejuhtiks tulla ja veenduda meie võimekuses oludes toime

tulla. „Teheran pole teile mingid inimtühjad mäed, kus te oma suvesid veedate, see on neljateistmiljonilise elanikearvuga linn“. Mägede inimtühjuse osas Mässi muidugi liialdab tugevalt. Kaks järgmist päeva jätame muuseumitele.

Peale pesu järgneb õhtusöök terrassil klassikalise zikaadimuusika saatel. Vaevalt kilomeetri kaugusel asuva kiirtee müra siia ei kosta. Huvitava maitsekogemuse saame meile tuttavast keefirist. Pudelile on suurelt peale kirjutatud „Kefir“ ja veel suuremalt „KALLE“. Siin on see tugevalt gaseeritud jook ja avaneb vahuse joaga nagu šampus. Aga isegi keefiri suudavad nad siin teha alkoholivabalt, või vähemalt ei märgita seda pudelile. Muidu on keefir nagu keefir ikka ja kodus tuleb seda maitset kindlasti meelde tuletada kodumaist toodet Värskaga segades.

Õhtul motiveerib ja stimuleerib Maila mind oma pikki pükse pesema. Puiklemine ei aita ja lukustan end peaaegu täitsa puhaste pükstega pesuruumi. Juba alguses läheb kõik valesti. Pükse jalast võttes kuulen alguses kõlksatust ja siis sulpsatust. Püksinööp kaob kanalisatsiooni. Kui märjad püksid on aeda veetud nööri le riputatud, otsime läbi kogu oma remondivaru. Kõike on, aga püksinööpi ei ole. Mitte ühtegi ei ole! Püksinööbi äratulekut matkal ei ole lihtsalt ette nähtud. Nüüd on mul siis puhtad püksid, mida ei saa kanda. Olgu see taaskord õpetuseks, et töötavat asja ei tohi remontida.

26.07.1437, teisipäev

Nööbiprobleem ei ole hommikuks iseenesest lahenenud. Maila pakub ennast kuhugi värvli külge nööri õmblema, mina piirduksin lihtsa haaknõelanipiga. Kompromissiks võiks olla, et mõlemad saavad oma tahtmise, sest ega miski nööri ei sega pükse haaknõelaga kinni panna. Maila siiski loobub.

Lisaks võõrustajate autole tellitakse veel üks. Välimuselt ei erine see kuidagi tavaliikluses kasutatavatest sõidukitest ja tegemist ei ole kindlasti taksovärvides masinaga. Kuidas selline transport toimib, me teada ei saagi.

Liiklus toimub idamaade parima praktika kohaselt. Märgitud neli rida mahutab vahelduvalt seitse-kaheksa rida sõltuvalt sellest, kas mõni suurem veoauto ka osaleb või mitte. Nende ees siiski tuntakse mõõdukat aukartust, sest suuremate rattad on väiksematest autodest kõrgemad. Mootorrattaid mahub aga alati ridade vahele ja linnaoludes kannavad kiivrit siin vähesed. Ühtpidi on see ka mõistetav, sest silmad peavad olema siin mitte ainult taga, vaid ka mõlemal küljel ja kõrvakuulmine on ellujäämiseks elementaarne tingimus. Seega läänemaade kiivritööstuse toodang oma esiosas oleva ainsa avaga ei sobi ja kohalikud ei suuda omatoodangut nii palju anda, et kõigile jaguks. Ja ega see kohalik toodang pole ka kesteabmis sfäärilist nägemist võimaldav imeasi ning seetõttu tilpneb see sageli hoopis lenkstangi küljes. Ainsateks kiirust piiravateks liikluskorraldusvahenditeks on „lamavad imaamid“, mis on enamvähem samad, mis meil „lamavad politseinikud“. Erinevus on vaid värvides – seal on need rohelised. Kahetuleliste valgusfooride tulede

tähendus on ka veidi erinev. Ristmikku võib ületada igat värvi tulega, tule värv annab juhile ainult aimu tegevuse riskiastmest, näiteks: „vilkuv kollane“ – väike oht, „vilkuv punane“ – suur oht. Muidu katkematus voos kulgeva rea esimesel punase tule nägijal lasub vastutus võtta tahavaatepeegli ja spidomeetri alusel vastu otsus, kas peatuda või mitte. Linnast väljas, seal on kiirused suuremad ja tilpnev kiiver võib ratta kergesti tasakaalust välja viia. Seetõttu on kiivri peas kandjaid kiirteel märgatavalt rohkem. Lisaks varasemalt nähtud märkidele on Teherani ümbruse kiirteedel veel mõned eripärased, millest meeldejäävaim on kindlasti märk kirjaga „use law gear“. Mõningatel märkidel on selle kuju ka „use low gear“, aga tähendus liikluspildi järgi otsustades on mõlemal sama – „kasuta oma seaduslikku õigust valida sobiv käik“. Siiski kulgeb liiklus sujuvalt, solidselt ja väljapeetult täpselt. Erinevalt kodusest ei püüa keegi tõmmelda. Tee ääres seisev politsei ei sekku liiklusesse mitte kuidagi ja ilmselt toimub loodulik valik siin väga hästi.

Pererahva auto jääb linna äärde parklasse ja sõidame kõik koos metrooga Bazaari väravasse. Turu ümbruses on autoga lubatud liikuda vaid naisautojuhtidel. Meesjuhte siin silma ei jää. Turg on ülimalt rahvarohke. Kitsastes käikudes saalivad mehed kaubakäruvõtte, enesekindlad näod liikumiskiirust põhjendamas. Tegemist on kindlasti sadu kilosid kaaluvate ratastel platvormidega ja parem oleks sandaalides varbaid mitte ripakile jätta. Tegemist on vastu stereotüüpseid ootusi üsna kasitud paigaga, millest meie turgudel oleks pinna ja inimeste proportsiooni arvestades päris kindlasti õppust võtta. Pahro kõnnib ees ja Mässi valvab, et keegi kaotsi ei läheks. Iga tunni tagant pistetakse kõigile pihku pooleliitrine pudel külma veega. Veekadu on siin alguses üsnagi raske tunnetada, sest kõik toimub justkui siseruumides päikese silma alt ära.

Suurimaks väljakutseks on sallide ostmine. Miskipärast on see artikkel just see, mida arvatakse meie põhjamaises kliimas naisterahval kõige rohkem tarvis minema. Ja ei taheta neid osta nagu tarberõivaid, näiteks nagu töökindaid ostetakse – vähemalt kümnekaupa pakis, sest nagnii kuluvad ära. Niisuguseid pakke on lettidel valdavalt ja ilusa salli saamiseks tuleks osta ka üheksa koledat, mis tegelikult ei erine ilusaks nimetatutest mitte millegi nii silmatorkava poolest, et neid mitte osta.

Nendes vähestes kohtades, kus kaupmees on riski võtnud ja pandora laeka avanud, muditakse iga salli näpu vahel ja hinnatakse selle mustrite kordumatust. Vähe leidub neid, mille kohta pea konsultant Maila noogutab, et see on jah see, mehed, makske ära. Tüdimus poeb minu jalgadesse

peale kolmandat tundi, meie saatjad näevad aga jätkuvalt väga reipad välja ja ei imesta üldse toimuva üle. Vastupidi, otsitakse uusi ja uusi nurgataguseid sallilette, kus me veel ei ole lasknud kogu kaupa ette näidata.

Lendavate vaipadega läheb palju lihtsamalt. Mässi juhib meid kohe kuhugi turu tagumisse käiku, kus sisseviskajad väga professionaalselt edasi juhatavad, saamata aru, et meid on sihilikult sinna toodud. Meid viiakse edasi kõrgemale korrusele konditsioneeritud ruumi, mis asub kaupluseruumist eraldi. Müügimees on meiesuguste jaoks keeleliselt ettevalmistatud ja teeb oma tööd hästi. Kalle ja MeelisW jäävad kumbki ilma kahesajast eurost ja saavad vastu ruutmeetri originaalset pärsia vaipa koos juhtimisõpetusega. Kalle saadab seepeale kohe operatiivselt Šotimaal viibivale Tiile sõnumi, et see torupilli kaasa tooks. Ilma selleta vaip lendu ei tõusvat. MeelisW panustab sellele, et ostab turuvärasvas prügikastist kobrasid välja võlunud fakiirilit tolle torupilli ära. Alla tunni kestva ostuprotsessi järel on jõudu ja

tahtmist vaid niipalju, et ennast lõunasöögile vedada.

Siseneme söögikohta, kuhu ma Eestis iialgi ei siseneks, sest lihtsalt ei mahuks. See on sõna otseses mõttes puupüsti rahvast täis sarnanedes natuke aastatetaguse Oktoberfesti kogemusega. Pahro ja Mässi tegelevad asjaga ja üllatavalt kiiresti istume SEITSMESES lauas ja praed on ette antud. Lisaks suurepärase tööstuslikult toodetud tuk. Istuma ja jutlema palutakse peale sööki siiski mitte jääda, tunglev rahvas ei mõistaks seda.

Ostlemine jätkub maitseainete leti ees. Käib vilgas sagimine ja leti tagant antakse välja kilode kaupa pakikesi. Mis aga ei liigu on järjekord meie ees. Vahele ka nagu keegi ei trügi, aga järjekord lihtsalt ei jõua meieni. Kulub tubli pool tundi enne kui Mässil õnnestub meie soove vahendama hakata. Aga ka siis jätkub kauplemine üle meie peade. Raha hakkab otsa saama ja vaimustus idamaise melu üle samuti.

Tagasiteel külastame peremehega ühte tema jaoks garanteeritud kvaliteediga turgu, kust hangitakse kala. Letil olev surnud kala kaubaks ei lähe ja kaubitseja peab uue püüdma. Alguses õngitseb ta selle veest välja ja siis ajab teda kuni kurnatuseni mööda koridori taga. Kui kala on jõuetult lebama jäänud, alles siis algab fileerimine. Meie MeelisW ja Mailaga ostame selle etteaste ajal virsikuid, arbuusi, viinamarju. Kui koju jõuame, siis esimene autotäis matsutab juba suure külma arbuusi kallal. Pererahvas tundub olevat sellest käigust üsna jõuetu ja läheb puhkama. Meie olema

puhkamiseks liiga kuivanud ja jätkame söömist. Õhtuks oli seeläbi nii mõnelgi seedetrakti konsistents veesisalduse olulise tõusu tõttu spetsiifiliseks muutunud. Kui puhanud pererahvas taas rõõmsal ilmel välja ilmus, suutsime neid veenda, et kala juba magab ja meiega on kõik hästi. Õnneks eriti vastu ei puigelda ja lepitakse kokku järgmine kohtumine hommikuses tee- ja kohvilauas.

Õhtul koostavad Kalle ja Maila järgmise päeva liikumisskeeme optimeerides muuseumite külastamise järjekorra. Teised vedelevad terrassil ja naudivad zikaade.

27.07.1437, teisipäev

Väljasõit on kell üheksa, eilsele autole kutsutakse üks veel lisaks, sest Pahro ja Mässi lähevad ise Eestisse sõiduks viisapabereid ajama. Eilsega oleme neid ka veennud, et suudame linnas ellu jääda. Kontserdile lubame siiski mitte minna.

Enne sukeldumist vajame kohalikku raha. Esimese rahavahetuse võimalusest informeeriva sildi alla istub leti taga mees ja ei tee sõna otseses mõttes mitte midagi. Raha ka ei taha vahetada. Punkt pidi olema veel suletud ja see avatakse nädalavahetusel. Praegu pidi olema testperiood. Testitakse tooli?? Paarsada meetrit eemal on klaasfassaadi taga suur pikk lett ja selle ääres oma kümnekond vormiriietuses tütarlast. Paistab, et siin on testperiood läbi saanud ja teenus toimib. Astume sisse ja võtame istet. Lihtsalt see minemas ei ole, soovitakse telefoninumbreid, kodust aadressi, passi. Näpujälgi ei küll tahetud. Niisuguse detailsusega ei olem meie persoone varem siin käsitletud.

Edasi tuleb kultuuriprogramm kogu oma varasemas säras ja hiilguses. Päeva esimese poole võtab

kuninglik Golestani palee. Valdav viimistlusmaterjal on klaas, mis tegelikult mõjub visuaalselt päris hästi. Kõik muidugi pärineb ajast, kui aeg ei maksnud midagi. Sellist siseviimistlust tehakse aastakümneid ja alustav valitseja ei pruugi töö tulemust üldse näha. Relvapalat on hale, näidatakse ainult paari mõõka, kolme kaheraudset ja kuut ameeriklaste musketit. Lõuna teeme kohapealses kohvikus. Tellimus täidetakse toitude valmimise järjekorras – kõigepealt kohv, siis kook ja kohapealse koostisega tseesari salat. Kohapealne tähendab kana puudumist ja topeltportsu kapsast. Aga mohhiito on hea ja külm nagu Maila tunnustavalt ümiseb.

National Museum asub kilomeetrike eemal kahes suures majas. Seljakottidega siia sisse ei lasta, need tuleb anda pakihoidu. Erinevalt Golestani paleest võib siin aga pilti teha. Kristuse (nii on siltidel kirjas) eelne periood on huvitav, mõned eksponaadid tulevad isegi kooli ajalooaamatutest tuttavad ette. Teises majas asub Islamiperioodi iseloomustav ekspositsioon, mis valdavalt koosneb ainult vaasidest, kannudest ja kaussidest, sekka on laotatud paar ruutmeetrit brokaati. Muidu on sildid eksponaatide juures valdavalt ka inglise keelsed. Mõne juures on isegi pikk jutt eksponaadi päritolust. Rahvaste ränded ja sõdades toimunud väekoondiste liikumised on veel poliitilise doktriiniga sidumata ja seetõttu on need kaardid ja skeemid eranditult farsikeelsed.

Kella kuueks olime hommikuse transpordiga kokku leppinud kohtumise. Kaks muuseumi on päeva jaoks piisav ka, kuigi ettevalmistatud oli neid poole rohkem. Liiklus on tihe ja kohas, kus meid peale pidi võetama, ei ole võimalik kauemaks kui minut peatuda ilma, et Teherani liiklus seiskuks. Seega pidime õigeks ajaks kindlasti kohal olema. Teele jäänud väikeses meenepoes teeme lühikese peatuse, sest raha meil nüüd jälle on et vajalikke asju osta. See on ainus paik, kus müüakse Teherani kaarte! Poe ukse ees astub minu juurde mees, fotokas kõhu peal kõikumask ja pakub, et võiksime pilti teha. Olime juba õppinud, et kõige lihtsam on kohe nõustuda ja korra ülesvõtteks tarduda. Siin oli aga lugu teine. Kui noogutame nõusoleku märgiks, uurib vana, et missugune saab olema rahasumma. Esiti ei ole ma kindel, kas sain õigesti aru, sest senini pole keegi meile pildile jäämise eest raha pakkunud. Aga kui vana selgitab, et ega tema pole mingi fotograaf, vaid bisnismän ja kui tahame temaga pilti teha, siis tuleb maksta. No ei taha me temaga pilti teha! Astume kindlal sammul minema jättes vana poe ukse ette sajatama.

Päeva adrenaliinirohkeim sündmus on kuurealise tee ületamine oma kuuskümmend-seitsekümmend kilomeetrit tunnis liikuvate autode vahel. Seisame natuke aega selle voo kaldal ja jälgime kohalike kangelastegusid. Autod on tegelikult veel sellised ettearvatavad

sõidukid. Need ühest reast teise eriti ei sõelu. Aga kõiksugused kahe rattalised võrrid sõelusid küll nii,

et silme ees võttis kirjuks. Nende trajektoor oli praktiliselt ettearvamatu. Üks oli aga selge. Kui teed ületama hakkasid, siis liikuda võis ainult edasi. Mootorsõidukid arvestasid, et sekundi pärast oled sa kaks meetrit edasi liikunud ja sinu koht on vaba. Võisid kindel olla, et kui seisma jääd, siis väga tõenäoliselt jääd sa mõnele autode vahel põiklevale võrrile ette. Aga kui tuleb pähe enesevalitsus kaotada ja mõne liiga lähedalt mööduva sõiduki eest tahapoole hüpata, võid arvestada auto alla jäämisega. Natuke tehnikat ja taktikat õppinuna suutsime ka meie karotkimi perebežkami tee ületada.

Kui Kalle ja Olev „hello“ hüüdes autosse istuvad, jääb juht neid pikalt vaatama. Veidi teineteist tunnistanud, hakkab vestlus arenema. Selgub, et lisaks automargile ja juhi näole oleks tulnud enne sisseistumist vaadata ka auto numbrit. Iseenesest olevat mees olnud abivalmis ja tal polnud midagi selle vastu, et Jajrudi sõita. Sellest polevat midagi, et varasemalt pole kokku lepitud. Kohe saabusid teineteise sabas aga meie õiged autod ja kaup jäi katki. Liiklus linnast välja on sama tihe kui eile. Iga meetrit kasutatakse sõiduki mahutamiseks ja edasi liikumiseks. Huvitav oli seejuures jälgida kahe täiesti erineva sõiduki liikumist selles motoriseeritud massis. Üks juhtidest startis, pidurdas, vahele kedagi ei lasknud, suunda ei näidanud, jalakäijaid ei tunnistanud. Teine juht oli kõige selle vastand – ja peale kolmveerandtunnist sõitu saabusid mõlemad autod meie residentsi koos. Hakka või Eesti politsei reklaamlauseid tõena tunnistama.

Õhtul võetakse meid taas algatuseks vastu külma arbuusi, meloni ja muude puuviljadega. Kui zikaadikontsert algab, valmib grillahjus eilne kala, miski Põhja-Iraani toit, mille retsepti lubab Maila üles kirjutada, sest koostisained oleks ka meil saadavad ning suurepärase möginaga kaetud oliivid. Selles mõttes on sealih ja oliivid sarnased, et toorelt ei kõlba kumbki, aga töödelduna muutuvad delikatessiks.

28.07.1437, kolmapäev

Äsja töö lõpetanud sprinklerite kaitse all kuivanud riided on märjemad kui kuivama pannes. Linnaminekuni on veel poolteist tundi aega, eks nad jõuavad taheneda. Seniks veedame aega hommikusöögi lauas juteldes. Mässi osalusel peetakse laua ühes otsas mõttevahetust usu üldisuse ja kõikehaaravuse üle Iraani igapäevaelus, laua teises otsas loetakse näppe ja varbaid appi võttes kokku kordi, mil kommide liigsöömine on oksendama ajanud. Kohvi kõrvale pakutav munaroog on suurepärane.

Tänase kultuuriprogrammi peavaatamisväärsus on Sa'dabadi kompleks oma Rohelise ja Valge paleega ning muidugi Veemuuseum. Mõlemad paleed on vaatamisväärsused, eriti Roheline. Mis aga silma torkab, siis ei erine nende sisustusstiil mitte mingil moel Euroopa ja Venemaa oma aja monarhiate residentsidest. Jah, vaibad on originaalsed, aga palju mööblit on lastud valmistada Euroopas. On piljardisaalid, viski ja sigarituba... nagu Windsori lossis. Käsitus, et Esimene

Maailmasõda lõpetas ka esimese üleilmastumise laine, tundub seda interjööri vaadates üsnagi tõepärane.

Veemuuseum on rohkem ajaloomuuseum kui kõik eilsed ajaloomuuseumid. Vesi on see, mis siinsetel aladel ajalugu teeb ja natuke vähe on sellele minu meelest ruumi pühendatud. Lennukite ja tankide järgse ajastu militaarne väliekspositsioon võtab siin enese alla suurusjärg suurema pinna. Muuseumis sees on tunne nagu Tammsaare majamuuseumis ja selgelt asume iidsete kõrbeniisutajatega sama skaala eri otstes. Ühe uusaja klassiku sõnul on eestlased normaalsuse mõõtskaalal selle poolest silmapaistev rahvas, et nende tüvitekst (teise uusaja klaassiku sõnand) on viiekõiteline sookuivendamise käsiraamat. Omamaine erialakirjandus käsitleb siiski valdkonda süvitsi

ning lisaks rahvusromantilisele belletristikale on eestlastel välja töötatud ka viiekõiteline praktiline juhend. Iraanlastel muuseumis midagi sellist ette näidata ei ole.

Väljas näidatakse naturaals maa-aluse veereservuaari mudelit ning meie lahkumise ajaks pannakse tööle ka kaarpaisuga jõujaama mudel, mille rahustuskaevu väljavoolule on rajatud eriprofiilülevoov. Mõõtkavaks on märgitud 1:100. Grupi meesliikmeid valdab vahutavat vett nähes poisikeselik vaimustus ja Maila võtab liigsete üleannetuste tõkestamiseks kasutusele manitseva kõneviisi. Muidu tirivad veel mänguhoos mõne varja üles või lõhuvad mõne toru ära ja korraldavad turiste täis pargis veeuputuse. Hommikul näiteks keerasid pargi töömehed sajase toru peal olevad vihmupidurid turistigrupi peale nagu oleks vaja massirahutust tõrjuda.

Seekord oleme leppinud autojuhtidega kohtumise kompleksi väravasse. Poeskäiguks peame enne õiget aega eemal äritänaval käima. Igaks juhuks põikame sisse ka Bazaarile vaatamaks, ehk on uusi ja huvitavaid sulle toodud. Sallide valik on endiselt väga vilets, aga Olevil õnnestub täita Viivika korraldus osta etteantud summa eest ehtne pärsia vaip, mis sobiks arvutihiire mänguplatsiks. Lahtise eelarvega tal koos MeelisW ja Kallega meelepärast vaipa osta ei lubatud. Tunniga kammime läbi lähimad nännipoed ja esimesel linnapäeval silma jäänud kondiitri- ja kommiärist ostame kaasa kilode kaupade maiustusi. Isegi Kallele Damavandi otsas pakutud „roosikommi“ kohaliku nimega „mässkäthi“, mida olime igalt poolt otsinud, müüakse siin.

Tagasi Jajrudis olles võetakse meid vastu juba traditsioonilise arbuusi ja meloniga, mida on hoolikalt külmas hoitud. Kui Arashi saabumiseni on jäänud kolm tundi, hakkab MeelisW aegsasti asju pakkima, et mitte hiljaks jääda.

„Tehnikaülikoolis on ka Aafrika päritolu tudengeid“, ütleb Kalle mõtlikult kui buss liikuma hakkab.

Matkamine muutub kergemaks

Järgmine aasta annab lootust kergemale seljakotile. Nagu täpsed mehed Prantsusmaal on kindlaks teinud, on Suur K tegelikult raskem kui senini raamatutes välja hõigatud. Ja mida aasta edasi, seda raskemaks on ta muutunud. Loodusseadused on tõepoolest universaalsed, ka kõige ideaalsemad etalonkehad võtavad vananedes juurde. Meile pakub see lohutust ja leppimist, aga ka

optimismi. Kui kilogramm jälle oma endise kaalu tagasi saab (huvitav kuidas nad seda teevad, relakaga?), saab ka seljas veetav träni nominaalselt kergem olema.

Asi ei ole veel muidugi lõplikult otsustatud, sest Murphyl on kuni järgmise suveni õigus muudatuse läbiviimine vaidlustada. On ju Murphy seaduste pakett võrdväärne teiste looduseadustega ja tema poolt koos Osborniga patenteeritud sõnastust „Muutujad ei muutu ja konstandid ei püsi“ ei ole keegi üles ostnud. Plancki konstandi suurus on seega jätkuvalt

igale järgmisele teaduskonverentsile (ja miks mitte ka kohalikule koalitsioonikõnelusele) avatud. Seniks aga, kuni konstandi dimensiooni võib jätkuvalt kirjeldada kujul „impulss korda kaugus“, on iga impulsiivne plaan looduseadustega igati kooskõlas.

Ja lõpuks. Ajal kui loetud kirjatükk oli veel märkmete staadiumis, vaatasime Mailaga telekast natsionaalgeograafiku filmi ameerika rahvusparkidest. Näidati taas Kollast Kivi, mida juba tükike aega kaartidelt ja saitidelt on kiibitsetud. Film lõppes viisjupiga, milles unistati Kaliforniast, mispeale meenus, et meie viimane teejoomine Teherani välikohvikus möödus pala „Hotel California“ saatel. Märke tuleb lugeda, härrased!

Kui vaid härrased üksteist üle trumbates asja tuksi ei keera ja ei juhtu nii nagu sõnakuuleliku moldaavlasega Kishinau-Moskva lennukis. Meenutuseks, et täites vaheldumisi lennujuhtide korraldust „remni zastegnites“ ja remni rastegnites“ läks mehel lõpuks kordade lugemine sassi ja väljudes lennukitrepile, vajusid härral säravas päikeses püksid rebadele. Tagajärjeks karm päikesepõletus ja pikaajaline ravi Moskva haiglates.

Epiloog: Olevikuterapeudiline mõte

Muinasjutud omavad väga selget kultuurikonteksti. Iraanis vastaksid kolm pörsakest majja sisse murdnud pettunud hundi "asalamu alakeikumile" rõõmsalt „waleikum s salam“ ja kutsuksid teed jooma. Lugu kitsekestest on seevastu tõeliselt multikulturaalne ja loomulikult on selle põhjuseks loo iidsus. Kitsekestega ei taheta viisakusi vahetada üheski kultuuris ega subkultuuris. Kusjuures poliitilise kultuuri otsusekindlusest on meil Iraani näol eeskuju võtta. Kuigi tegu on samuti kõikidele ajaloo tuultele avatud mereriigiga, mille merepiir on peaaegu sama pikk kui Eestil, ei ole

ühiskonnakorralduse olemus siinsega üldse sarnane. Iraanis ei tule kõne allagi, et kord kaljusele rannale jõudes jäetakse San Simeon Terrace sinnapaika ja pannakse pealiku telk üles miskil laiul. Kõigile palk üle keskmise, statistika on võõras õpetus ja sellest ei pea meie siin Maarjamaal mitte õppust võtma!

Aastal 2014 Altais esitatud küsimus „Island või Islam?“ on sellega saanud vastuse – Maailm on fraktaalne ning seda uurides näeb lähedalt sama palju detaile kui kaugelt. Sellest järelduvalt on ka universum standardtoode, mis koosneb legoklotsilaadsetest osadest – vanajumal pole viitsinud palju vaeva näha, kukkus välja nagu kukkus. Ja nagu nüüdseks on selgunud, ei viitsinud Einar meile elamuste pakkumiseks üldse mitte midagi ette võtta ning seetõttu kukkus kõik Tallinna lennujaama turvateenistusel välja nagu just kukkus.

IRAAN 2016